

Ms. Com. I. 101

BULLARIUM

ROMANUM

PP. I. 4.

**BULLARUM
DIPLOMATUM ET PRIVILEGIORUM
SANCTORUM ROMANORUM PONTIFICUM
TAURINENSIS EDITIO**

LOCUPLETIOR FACTA

COLLECTIONE NOVISSIMA PLURIMUM BREVIUM, EPISTOLARUM, DECRETORUM ACTORUMQUE S. SEDIS
A S. LEONE MAGNO USQUE AD PRAESENS

CURA ET STUDIO

R. P. D. ALOYSH TOMASSETTI ANTIST. DOM. PONTIF.
ET COLLEGI ADELECTI ROMAE VIROUM S. THEOLOGIAE ET SS. CANONUM PERITORUM

QCAM

SS. D. N. PIUS PAPA IX
APOSTOLICA BENEDICTIONE EREXIT

AUSPICANTE

EMO AC REVMO DNO S. R. E. CARDINALI

FRANCISCO GAUDE

TOMUS IV

(Mainard. edit. Tom. III Pars II)

A GREGORIO X (an. MCCLXXI) ad MARTINUM V (an. MCCCXXXI)

AUGUSTAE TAURINORUM

SEB. FRANCO, H. FORY ET H. DALMAZZO EDITORIBUS

MDCCLXIX

LECTORI BENEVOLO

TAURINENSES ROMANI BULLARII EDITORES

SALUTEM

Huiusce operis Editores Taurinenses Legum beneficio se uti, pro additionibus notisque, declarant, ita ut, sine eorum facultate, aliquid praelo iterum committere liceat nemini.

Satis abunde in praefatione altero editionis nostrae volumini praemissa methodum exposuimus, quam in suo evulgando opere Cl. vir U. I. D. Carolus Cocquelines sequutus est. Nunc, ne, iam dicta retextendo, fastidio lectorem afficiamus, plerumque verborum, quae in septimi voluminis (unde opus suum ille aggressus est) fronte leguntur, hic referre duximus, ex quibus ratio erui potest cur ad voluminum, septimum praecedentium, in plures partes divisionem romano fuerit editori, non voluntate, sed necessitate recurrendum. « Insigne

Bullarii Romani opus (typographi sunt verba) apostolicas Summorum Pontificum constitutiones complectens, primum Cl. I. C. Laertius Cherubinus adornavit, et ad Pauli V tempora perduxit: deinde eiusdem filius P. D. Angelus Maria, monachus Cassinensis, nova collectione ad Urbani VIII pontificatum producta, auxit: tandem PP. Angelus a Lantusca et Ioan. Paulus a Roma, ord. S. Francisci strictioris observantiae, ad annum 1672, quo universam regebat Ecclesiam Clemens X, continuarunt. Neque ullus sane alius post sexaginta annos editas a successoribus Pontificibus constitutiones adiecit, quod magnopere literaria respublica dolebat.

« Expectabatur profecto, ut in nova Bullarii editione, post primam Romanam, Lugduni facta anno 1712, omnes quae ad id temporis emanarant constitutiones adderentur; sed compertum est, non solum novas non adiunctas, verum etiam veterum nonnullas mutilas esse, ac methodo haud bene ordinata dispositas. Altera autem, quae Luxemburgensis nomine circumfertur, neque omnes quas pollicetur constitutiones comprehendit, nec necessariam in hisce rebus diligentiam ac fidem praefert.

« Facturum igitur me operae pretium existimavi, et rem catholicae reipublicae ac literariae non inutilem, si accuratiorem antiquae Romanae editionis continuationem (nota, Lector, verba) ab anno 1670 typis meis promerem. Quamquam autem in sexto et ultimo antedicto Romanae editionis volumine continentur ipsius Clementis X constitutiones tam eodem anno 1670, quam duobus sequentibus annis conditae; tamen cum ibidem aliae omissae, aliae, non servata temporum serie, impressae sint, propterea ab exordio eius pontificatus initium sumendum duxi, ut omnia suis sedibus ordine digesta reperiantur.

« Sedulam igitur operam navabo ut nedum haec Bullarii Romani continuatio in lucem prodeat omnibus numeris absoluta; sed etiam ut praecedentia sex volumina Romae edita denuo imprimantur purgata a mendis, et aucta iis constitutionibus, quae in ea ex collectorum incuria omissae, a secretioribus Sanctae Sedis Apostolicae scribiis modo erutae, et ex suis autographis exscriptae sunt ».

Cum itaque, occulta archivorum scrutante Cocquelines, constitutionum numerus mirum in modum succresceret, editori necesse fuit sex Cherubiniani Bullarii volumina in totidem partes dispescere, quot sacrorum capere copiam monumentorum possent: sicque factum est, ut tertium Mainardianae editionis volumen partes seu tomos tres, quartum item quatuor, quintum etiam quinque, ac demum sex sextum complecteretur. Quae cum ita sint, primo obtutu quisque intelliget, tertium editionis nostrae volumen, Romanae esse tertii *partem primam*; hocce vero in Romana eiusdem voluminis *partem alteram*, in Taurinensi editione quartum. Haec sane, ne confusio suboriretur, prudenti Lectorem consilio semel monere visum est.

Nihil omittimus ut tam magnum opus, non modo sacris studiis, sed et humanis literis adiuvandis ac fovendis comparatum, nostra prodeat ex typographia, quantum fieri potest, emendatius: sapientiae et fortitudinis, qua Iesu Christi Ecclesiam gubernarunt sancti Petri successores, perillustre monumentum. Quod eo fidentius speramus, quo altius fixum in animo est, inter saeculi vanas curiositates atque foedissima hominum commenta, illorum humiliter sequi doctrinam, quibus dictum a Veritate est: *Qui vos audit, me audit: et qui vos spernit, me spernit* (Luc. x, 16). Verum opere in longo, ubi aliquid irrepit, quod legentium oculos vel leviter offendat (offendere

autem aliquid quis posse negabit?) illud ne oscitationi desidiaeve nostrae adscribas; sed humanae prorsus infirmitati, oramus te, candide Lector, atque obtestamur (*).

Augustae Taurinorum, kal. ianuarii MDCCLXIX.

Editores **SEBASTIANUS FRANCO**

HENRICUS FORY

HENRICUS DALMAZZO

(*) Obiter hic adnotatum volumus (quod plenius in Subscriptorum elenco) innumeras nos agere gratias, iisque maximas habere, qui Magnum Bullarium nobis edentibus consilio, auctoritate et gratia occurrerunt. Ex hoc esse numero dicimus Excell. num. ac Rev. num. **D. Hermannum De Vicariis** archiepiscopum Friburgensem, qui sponte ecclesiasticum virum rei diplomaticae peritum in sua dioecesi deputavit pontificiis monumentis colligendis, ac Romano Bullario subscriptionibus recipiendis, opusque nostrum, datis oncycliis ad Clerum, enixe commendavit; ex hoc esse numero comites **Clementem Solarum** a **Margarita V. Exc.**, Regni olim administrum ab exteris rationibus, et **Ignatium Costa Della Torre**, olim magistratum litibus dirimendis rerum iudicatarum, qui, laici cum sint, zelo Domus Domini inflammati, miro nobis modo favent. Iis, caeterisque optime de Bullario meritis, aliquod in hisce verbis grati animi signum dandum duximus, idem imposterum praestituri erga omnes qui insigni aliquo beneficio opus nostrum prosequantur.

INDICULUS SS. PONTIFICUM CONSTITUTIONUM

QUAE IN TOMO IV
EXTRA ORDINEM CHRONOLOGICUM VAGANTUR.

(Vide *Adv.* praepositam indiculo tomi x).

<i>Datum A. D.</i>		<i>Pag.</i>
	BONIFACIUS VIII.	
28 Septembris 1295	Romana mater Ecclesia	529
	CLEMENS V.	
(<i>Absque data</i>) 1312 (?)	Qui facit magna	230
	IOANNES XXI (al. XXII).	
(<i>Absque data</i>) 1326 (?)	Super illius specula	316
(<i>Absque data</i>) 1326 (?)	Ratio iuris exigit	317
	BENEDICTUS XII.	
7 Octobris 1340	Decus et necessarium ¹	461
	BONIFACIUS IX.	
22 Septembris 1404 (?)	Ad ecclesiarum	646
	ALEXANDER V.	
2 Aprilis 1410	Ex iniuncto	655
	GREGORIUS XII.	
8 Iulii 1415	Sacrum nonnullorum fratrum	453
	MARTINUS V.	
4 Februarii 1423 (?)	Romani Pontificis ²	708

¹ Bullam istam nos iam dedimus folio separato addendo tom. iv ad pag. 461.
² Ista proprio fuit edita post hanc datam, sed refertur ad ipsam.

GREGORIUS X

PAPA CLXXXIV

Anno Domini MCCLXXI.

Mortuo Clemente IV die 29 novembris anni 1268, successoris electio prope in triennium protracta est. Thealdus siquidem vicecomes Placentinus, Leodiensis archidiaconus, in Syria tunc temporis commorans, electus est in Summum Pontificem die 1 septembris anni 1271, qui Gregorii X nomen sumpsit. Romae consecratus est die 27 martii 1272. In concilio Lugdunensi secundo canones edidit de inclusione cardinalium in conclavi pro electione Pontificis, aliasque sanxit leges in conclavi eodem servandas. Sedit in pontificatu a die electionis annos IV, mens. IV, dies X, a consecratione vero ann. III, mens. IX, dies XV, imperrante in Oriente Michaelae Palaeologo. Obiit siquidem Aretii die 10 januarii 1276. Post eius mortem vacavit sedes dies X.

I.

Hierosolymitanum patriarcham, caeterosque fideles de suscepto a se Ecclesiae clavo encyclicis literis certiores facit (1).

SUMMARIUM

De pace, quam omnibus optat, praefatur. — De pacis osoribus conqueritur. — Divinam providentiam, quae ipsum ad pontificatum extulit, commendat. — Se abnuisse dicit, tantum tandem onus iustis ex causis suscipiens. — Praesules ad populos optime instruendos hortatur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, N. patriarchae Hierosolymitano, salutem et apostolicam benedictionem.

Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis. Glorio-

(1) Ex ms. Vallicellianae Biblioth. Sign., lit. C, n. 49, pag. 85.

sae Dominicae Nativitatis latens licet mysterium, patens tamen late praeconium coelestis praeco humano nunciaturus generi, praemisso accommodo verborum schemate, Deo in altissimis gloriam retulit, pacem in terra bonae voluntatis hominibus nunciavit: haec est nuntiatio profecto dignissime veneranda: haec attentione dignissima, quam vere venerabilem reddit nuntium mittentis sublimitas, extollit nunciantis auctoritas et nunciationis ipsius veritas manifesta commendat. Haec vera et iusta; sed eam non servantibus procul dubio tremenda partitio, qua ore angelico soli Deo attribuitur honor et gloria, quam solus ipse meretur, qui facit mirabilia magna solus, qua, dum bonae voluntatis hominibus pax in terra promittitur, interdicitur impiis, malevolis denegatur. Nulla est enim pax impiis, nulla contemnentibus: sed multa diligentibus nomen Dei; eorum siquidem, qui mandata ipsius audiunt, pax ut flumen; impii vero ut mare fervens quiescere nequeunt, pacis commoda nesciunt: sed discerpentibus vitis in seipsis dissident et turbantur: et redundantibus ipsorum fluctibus in conculcationem, lutumque peccati; dum per peccatum avertuntur ab Eo, qui est pax nostra, quae exuperat omnem sensum: a pace redduntur per consequens alieni, non immerito, sed ob sua demerita pectoris et temporis pace frustrati. Deus etenim ultionum, exercituum Dominus, agens libere, ut retributionem reddat suae, quantum in eis est, detrahentibus gloriae, superbiendo per peccatorum insolentias, contra ipsos terram commovens et conturbans, eisque iusto iudicio pacem tollens, ostendit populo suo dura propter iniustitias suas ipsum humilians, super ipsum inducens terrorem et rectorem interdum, spiritum principum auferendo, subducens, ut non sit, qui congregat ab ovili Domini peccatorum aversionibus fugientes; non sit, qui errata corrigat: sed qui est in sordibus, plus sordescat.

De pace, quam omnibus optat, praefatur.

De pacis osoribus conqueritur.

Hinc itaque, hinc proculdubio provenire creduntur impiorum fluctuationes, collisionesque regnorum et cuncta guer-rarum dissidia, quae animarum pericula, corporum strages, facultatum lapsus et destructiones inducunt. Hinc caetera non facile numeranda discrimina, et in partibus variis graviter deploranda contritio, et gravis admodum, pudendaque confusio populi christiani. Hinc diutinae vacationis Sedis Apostolicae dispendium (post felicem sanctae recordationis Clementis Papae patris et praedecessoris nostri de hoc mundo transitum et corpus ipsius cum debita exequiarum solemnitate reconditum), tanto tempore prorogatum, donec Dominus populi eiusdem peccata dissimulans et misericorditer ipsius miseriae miseratus, dignatus est ipse, qui concordiam in similibus operatur, fratribus nostris sic unanimiter ad procedendum in provisione Sedis eiusdem faciendam concedere, quod, miro Dei et nobis nimium stupendo consilio, ad imbecillitatem nostram oculos dirigentes, nos, qui tunc in minori constituti officio, pro salutis nostrae remedio peregrinabamur in partibus transmarinis, ad conscendendum apostolicae praeminentiae cathedram et suscipiendum importabile nobis, non solum ex humanae infirmitatis, sed etiam ex humilitatis nostrae defectu onus universalis regiminis orbis terrae, concorditer elegerunt, ad inducendum nos ad id variis ad nostram praesentiam nunciis et litteris destinatis. Nos vero in considerationis examine onus ipsum per hoc nostris imponendum humeris, et opus nostra ad prosequendum sollicitudine attendentes, nostrarumque metientes virium quantitatem, insufficientes virtutum sumptus et meritorum insufficientiam comparando, eligendum sano consilio putabamus, ut humeri subducerentur ab onere, manus ab opere arcerentur. Verum ne post eiusdem vacationis tam diffusa et dispendiosa tempora, obstinata contradictionis reluctatio profusionis dispendii

occasionem induceret; nos non de nobis, sed de Illo solo concepta fiducia, qui dat lapso virtutem, qui solus potest, cum omnis sufficientia sit ab Eo, nostram insufficientiam abundantia virtutis suae supplere; in humilitatis spiritu tanti oneris sarcinae imbecilles exposuimus humeros debiles, misimus manus ad fortia, et humiliter colla submisimus iugo apostolicae servitutis: suppliciter implorantes, ut Ipse, qui per huiusmodi vocationem in maris mundi huius altitudinem nos deduxit, non patiatur ab ipsius tempestate demergi; sed illam nobis suae potentiae dexteram porrigat, quae apostolorum Principem ambulantiem et haesitantem in fluctibus ne mergeretur, erexit, et coepostolum eius Paulum nocte ac die in profundo maris positum liberavit.

Accedit etiam ad grande postrae fiducia fulcimentum vestrae consideratio probitatis: speramus namque, ac summo-pere affectamus, quod cum sitis in partem tantae sollicitudinis nobis singulariter indictae vocati, sic auxiliante Domino commissum vobis ministerium impleatis, ut populum vestrae custodiae creditum reddatis Domino acceptabilem, honorum operum sectatorem. Ad quod universitatem vestram affectuose monemus, et qua possumus instantia exhortantes, humiliter petimus et rogamus instanter, quatenus vestris orationibus devotis et sedulis nostras manus debiles confortetis, pias preces fundentes ad Dominum, ut in beneplacito filii sui dirigens actus nostros, nobis et vobis, ac caeteris Ecclesiarum pastoribus sua pietate concedat, sic circa gregem dominicum cura pervigili noctis observare vigilias, quod in eo mansuetudo superveniat, et correctio subsequatur, reddatur Domino populus christianus voluntatis acceptae, pacis ex hoc proculdubio commodis potiturus. Scimus enim quod si fecerit ei placidas vias suas, ipse inimicos eius convertet ad pacem, nec erit, qui eum exterreat: sed perfidae gentis terroribus de eius finibus profligatis

Divinam providentiam, quae ipsum ad pontificatum exulit, commendat.

Se abnuisse dicit, tantum tantum onus iustitiae ex causis suscipiens

Praesules ad populos optime instruendos hortatur

confidenter in tabernaculis fiduciae habitabit et fiducialiter in requie opulenta quiescet. Nos sane vobis affectum charitativae benignitatis expandimus, et signum charitatis solidae aperimus; proponentes, quantum cum Deo poterimus, honori vestro deferre, ac vestra et Ecclesiarum vestrarum commoda, pro quibus ad nos recurrere cum securitate poteritis, in promptitudine benevolentiae promovere.

Datum Laterani, quarto kalendas aprilis, pontificatus nostri anno 1.

Datum die 29 martii anno Domini 1272, pontif. anno 1.

II.

Contra deferentes arma, naves et alia ad partes infidelium, ipsisque quomodolibet communicantes (1).

SUMMARIUM

- Beneficium Incarnationis: — Illud demereri dolet populum christianum: — Ideoque Terram Sanctam a barbaris detineri: — 2. Sed, quod peius est, eis arma caeteraque a christianis quaestus causa ministrari. — Quam durius ab hoc Saraceni saeviant, exponit. — 3. Factum quoddam refert soldani: — Quod cum christianorum factis confert. — 4. Christianos arma, etc. Saraceni ministrantes a concilio excommunicatos, et capientium servos factos declarat. — 5. Genuenses monet, suos coerceant ab huiusmodi reatu. — 6. Poenas contumacibus intentat spirituales: — 7. Aliasque corporales minatur.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis capitaneis et Consilio et Communi Iannensi, salutem et apostolicam benedictionem.

§ 1. Adaperiat Dominus suorum corda fidelium, et in verba labiorum nostrorum aures eorum inclinet, ut devoto percipientes auditu et colligentes plenius in-

(1) Ex Regest. Vatic.

Beneficium Incarnationis

tellectu spiritualis patris eloquium, ac ad Redemptorem suum Dominum Iesum Christum pia considerationis oculos convertentes, videant et attente recogitent, quid Illi retribuunt, quae ipsum veneratione reverentur et colunt, qui semetipsum pro eis tribuit holocaustum. Hic siquidem Rex aeternus a regalibus sedibus veniens in haereditate, quam utique sibi praedilectam elegit, carnem nostrae mortalitatis indutus, nos ab aeterno cruciatu sui pretiosissimi sanguinis effusione clementer eripuit, de tenebris revocavit ad lucem, de mortis casibus relevavit ad vitam, ac in statum salutis clementi pietate resumptos misericorditer in filios adoptavit. His autem beneficiis per ingratitude vitium de mentibus nostris abolitis, non veremur ab ipso recedere, nec eidem iniurias erubescimus irrogare, ac de malo prosilientes in peius, quasi abbreviata sit manus Domini, vel eam extendere nequeat ad vindictam, labimur pronius in reatus, quam fecerint patres nostri, qui veritatis notitiam non habebant, quibusve non advenerat temporis plenitudo: et ideo vereri merito possumus, quod ipse peccatis exigentibus sit iratus populo, quem redemit; et quod zelus eius ab ipso recesserit: cum positus miserabiliter in excidium et ruinam tempestuosis fluctibus quatitur; ac si divinae potentiae dextera sit ab eiusdem populi protectione submota; prout ipsa sentit et deflet haereditas dispendio vastitatis exposita, et Agarenorum pedibus conculcata. Heu, gravissimum Christi et christianitatis opprobrium! perire permittitur nostrae pulchritudinis ornamentum, ipsum videlicet speciale patrimonium Salvatoris, Nativitatis, Passionis et Resurrectionis Dominicae gloria decoratum, et exinde suos iocolas contemptibiliter fugari percipimus, ubi liberaliter pretium nostrae redemptionis exolvit. Proh dolor! Ibidem Crucis hostes immani tyrannide superant, qui servili subesse conditione solebant. quorumque multitu-

Illud demereri dolet populum christianum

Ideoque Terram Sanctam a barbaris detineri

dinem virtus paucorum fidelium tunc timentium Dominum superabat.

Sed, quod peius est, sic arma, caeteraque a christianis quaestus causa ministrari.

§ 2. Illud autem horribile scelus et execrabile crimen occurrit merito reprobandum, quod nonnulli maledictionis alumni, solo nomine christiani, terrena dumtaxat, non coelestia sapientes et innitentes perniciosis lucrorum studiis, ut in voluptuosae vitae saecibus latius debacchentur, victualibus, armis, vasis navalibus et aliis necessariis, causa damnati quaestus, Christi muniunt inimicos, ut ad impugnationem fidei et christianorum, ac Terrae Sanctae depressionem robore fortiori sic muniti consurgant, ac ponatur inextricabilis macula in gloria nominis christiani. Hi sunt ingrati filii, qui poenam meruere doloris. Hi sunt, qui apud ipsum Redemptorem fore merentur odibiles, ut ab eis faciem miserationis avertat. Hi profecto non solum percepta beneficia non attendunt, verum etiam contra Redemptorem eundem probabiliter conspirare videntur; dum foedus cum ipsius hostibus ineunt et in eius contemptum illis talia praesidia subministrant. Utinam et si non timorem vel amorem divinum attenderent, aut si de vitando dictae terrae dispendio non pensarent; saltem ipsos graves iniuriae coercerent, quae dictis et factis in barbaricis partibus eis et in ipsis christianae religioni multipliciter inferuntur. Inter alias namque confusiones, quas in partibus illis pseudo-christiani recipiunt, illuc mercimonia deferentes, si de aliquibus gravaminibus conquerantur, hac eos probrosa responsione Saraceni confundunt: Si erueremus vobis alterum oculorum, ad nos cum reliquo rediretis: prout iidem mercatores nobis eo tempore in regione Terrae Sanctae morantibus expressius retulerunt. Comque frequenter eveniat per hostilitatis incursus, quod ex christianis viros et mulieres, ac lactentes etiam parvulos Saraceni praefati capiunt, et captos sub carcerum arctatione detrudunt, nonnun-

quam infantibus a matrum uberibus, ut materni lactis careant pabulo, separatis.

§ 3. Contigit olim ad cuiusdam instantiam militis christiani, gratiam habentis in oculis Soldani, praesidio Barbarorum procurante nihilominus quodam ex fratribus ordinis Sanctae Trinitatis, qui ad captivos huiusmodi redimendos sunt specialiter deputati, quod idem Soldanus mulieres cum parvulis suis, quos carceris angustia cruciabat, aliis aetate provectis a gratia liberationis exclusis, per suas literas liberari mandavit; sed cum detentores eorum, habitis huiusmodi literis, eosdem liberare parvulos denegarent, memoratus Soldanus, ad quem habitus est recursus, requirentibus eum super hoc expresse respondit, se mandatum revocasse, quod fecerat de praedictis parvulis, ut praedicitur, liberandis, ne per ipsos, quos reddere poterat provectior aetas armigeros, posset processu temporis impugnari, sicut idem frater nobis tunc in partibus dictae terrae degentibus retulit viva voce. Si ergo nominatus Soldanus crudelitatis acerbitate devictus, quod de praefatis parvulis ex quadam humanitate concesserat, denegavit tandem efficere, ne ad impugandum ipsum consurgerent in futurum, quam gravi opprobrio christianitas ipsa respergitur, cum vinci nos a pietate non patimur, sed in nos metipsos acerbius saevientes illis hostibus arma nostra deferimus, quibus contra Christum et fidem eius fortius muniuntur? Et quidem graviter, nec mirum, dolere compellimur, dum pensamus, quod renatos fonte Baptismatis per tam miserabilis caecitatis devium oberrantes Dei turbatio non deterret, gehennae terror ab errore non revocat, ignominia famae non retrahit, ac eiusdem iniuria fidei non compescit. Unde, quod tales inverecundi et impii christiani, quos excaecat foedi lucri cupiditas, sua non sunt impietate consumpti, sola miseratio caelestis, ut poenitentiae locum indulgeat, operatur. Nam aliter subsisten-

Factum quoddam refert Soldani.

Quodcum christianorum factis confert.

tiam non haberent, qui a se, verecundia prorsus abiecta, per tantae damnationis semitas gradiuntur.

Christianos arma, etc. Saracenis ministrantes a concilio excommunicatos, et capientium servos factos declarat.

§ 4. Quare Sedis Apostolicae providentia, sacro tunc approbante concilio, volens adhibere circa praemissa remedium, illos falsos et impios christianos, qui Saracenis deferre praesumerent arma, ferrum et lignamina galearum, eos etiam, qui galeas venderent illis, aut naves, quique gubernationis curam in piraticis Saracenorum navibus exercerent, vel in machinis, aut quibuslibet aliis aliquod auxilium vel consilium eisdem impenderent, anathematis et excommunicationis vinculo innodavit: ipsosque rerum suarum privatione mulctati, et capientium servos fore decrevit: certis aliis poenis adiectis nihilominus contra eos.

Genoveses monent, suos coercent ab huiusmodi reatu.

§ 5. Verum quia multi, quos a veritatis iudicio voluptatis dulcedo detorquet, in profundum demersi malorum contemnunt divinam clementiam, et in animarum suarum periculum praescriptam sententiam vilipendunt, Deum et eandem Sedem in praemissis offendere presumentes; nos, quos ipsa clementia licet immeritos in apostolicae praeminentiae specula posuit, tam atroces et enormes praefati Redemptoris iniurias detestantes, et contra praedictos impios aggravare Sedis eiusdem sententiam intendentes, ut saltem a reatu solito ducti poenitudine respiscant, et ipsos tempore vindictae ira Dei subito non disperdat, ac ex illorum tali nequitia dicta terra solita dispendia non incurrat, universitatem vestram monemus, rogamus et hortamur attente, vobis nihilominus per apostolica scripta firmiter praecipiendo mandantes, quatenus districtius inhibere curetis, ne aliqui vestri concives memoratis Saracenis arma, ferrum aut lignamina deferre vel mittere, sive naves aut galeas vendere, seu curam gubernationis in Saracenorum piraticis navibus exercere, vel in machinis aut quibuslibet aliis aliquod

eis impendere consilium vel auxilium, quoquomodo praesumant.

§ 6. Volumus enim, quod, qui secus sententiae canone sunt astricti: et si qui eorum decesserint sic ligati, et ipsorum corpora tradita fuerint ecclesiasticae sepulturae, illa fore decernimus exhumanda fidelium cimiterio caritura.

Poenas contumacibus intendat spirituales.

§ 7. Caeterum, ut huiusmodi praesumptores tam spirituali quam temporalis poena plectantur, sollicitam, sicut expedire viderimus, dante Domino curabimus operam adhibere, quod ii, qui sub tam nefando commercio ad eosdem Saracenos accesserint, capiantur sub carcerali custodia detinendi, et rebus, quas detulerint, absque restitutionis imposterum beneficio spoliandi. Super iis autem dilectum filium Arnaldum de Sancto Desiderio clericum latorem praesentium, de cuius industria et circumspectione confidimus, ad vos duximus destinandum, cui credatis indubitanter, quae circa praemissa vobis ex parte nostra duxerit referenda.

Aliaque corporales minatur.

Datum Laterani, secundo kalendas aprilis, pontificatus nostri anno primo.

Dat. die 31 martii 1272, pontif. anno 1.

III.

Indictio sacri et oecumenici XIV concilii, Lugdunensis II, pro die 4 maii 1274.

SUMMARIVM

1. Queritur hic Pont. quod Graeci a devotione et obedientia Romanae Ecclesiae se subtraxerint: — Terra Sancta ab infidelibus detineatur: — Et vitia plurima inter christianos pullularint. — 2. Indicit propterea concilium generale Lugdunense: — 3. Post biennium celebrandum. — 4. Praelatos ad illud convocat; dummodo tamen unus vel alter ipsorum in qualibet provincia remaneat: — 5. Quibuscumque non obstantibus eos venire praecipit: — 6. Et interim quae reformationis necessaria videntur, eos praeparare iubet. — 7. Excusationum praetextum refellit.

Gregorius episcopus, etc. venerabilibus fratribus patriarchae Hierosolymitano, et episcopis, ac dilectis filiis abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, praepositis, et aliis Ecclesiarum praelatis, per Hierosolymitan. provinciam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Queritur hic Pont. quod Graeci a devotione et obedientia Romanae Ecclesiae se subtrahunt:

§ 1. Salvator noster, in cuius ditone cuncta sunt posita, civitatem Hierusalem videns, et praevidens ruituram, flevisse describitur super eam. Et nos itaque, qui civitatis veri David, religionis videlicet christianae, circa cuius regimen non in sufficientia nostrae debilitatis, sicut nec debemus, innitimur, sed de sola superabundantia virtutis divinae speramus, non solum scissuras, iuxta Prophetiae vaticinium, multiplicatas aperte vidimus, sed et ruinae magnae periculum in subtractione populi Graecorum, qui a Sedis Apostolicae devotione ac obedientia se subtraxit, in occupatione maxima, et vastatione valida Terrae Sanctae, in subversione morum, quae universaliter in clero graviter obrepisse videtur et populo, iam non tam cernimus, quam palpamus; num possumus non lugere? num comprimere lacrymas? continere suspiria? vel cohibere singultus? Profecto cum tanta subsit plangendi ratio, planctum declinare non possumus; sed necesse est iam foras exeat, ab olim dum etiam nos minor status haberet, tanto altius radicans introrsum, tantoque diuturnitate factus acerbior; quanto facultate vitante diutius non est efficaciter exire permixsus. Exeat igitur, exeat ad fratres et filios, ut scientes incommodum, ipsumque prudentius aestimantes, cooperationis remedio efficacius pro viribus relevent, et planctum piaie compassionis officio dulcius consolentur. Quis ergo dabit capiti nostro aquam, aut oculis nostris fontem lacrymarum, ut sic populos, nostrae humilitati commissos, spiritualiter et temporaliter interfectos, diebus et noctibus lugeamus? quod culparum sordes, quibus iram meruisse creditur, diluamus? Lu-

gendum siquidem occurrit, quod per subtractionem praedictam a Sedis eiusdem unitate subtractos et in devio positos grandis culpae mors afficit, quod sanctae universalis corpus (1) Ecclesiae membra, tam nobile eadem gravis admodum et dispendiosa subtractio, tanto tempore mutilavit. Lugendum et iterum ac amare dolendum, quod sicut in partibus transmarinis non tantum audivimus, sed et oculis nostris vidimus et manus nostrae contrectaverunt (proh dolor!) detestabilis solito blasphematur in gentibus nomen Christi; cum iam non tam verbis, quam rebus ipsis et factis christianus insultetur ab infidelibus, et dicatur: Ubi est Deus eorum? Dum funiculum haereditatis Domini eadem Terra Sancta per nefandissimos Saracenos sic audacter invaditur, sic secunda occupatur audacia, sic vastatur intrepide, sic eisdem partibus christianus populus immaniter trucidatur; quasi non sit illius adiutor, nec sit qui misereri possit ipsorum. Lugendum est amplius pariter et horrendum, quod cum ille paterfamilias diligens, qui horis diei variis operarios suam misit in vineam; ille summus Agricola sator bonorum omnium et plantator, agrum mundi huius diligenter excolens in eo seminaverit semen bonum, inimicus homo tanta inveniatur in ipso superseminasse vitiorum zizania et errorum, ut ea deflere magis liceat, quam narrare; idemque ager quotidie potius arescere videatur ad ignem, quam albescere inveniatur ad messem. Haec dum ministerio considerationis debitaie mentis nostrae praesentantur obtutibus, ignis in nostris meditationibus exardescit; et ad tanta discrimina relevanda suspirat affectus, zelus accenditur, et spiritus anxiatur.

§ 2. Ad quod cum nos sufficere non posse sciamus, levamus oculos nostros ad montem, montem quidem Dei, mon-

(1) Turbatus videtur locus, *Labbeus* hanc vocem corpus abundare notat. Odoricus vero legit: quod sanctum universalis corpus Ecclesiae membro tam nobili... mutilavit.

Terra Sancta ab infidelibus delineatur:

Et vitia plurima inter christianos pullulant.

Indicit propterea concil. generale Lugdunense:

tem uberem, montem pinguem, unde opportunum nobis provenire auxilium, et humiliter petimus et devote speramus. Et quia salubre in his adhiberi remedium interest generaliter omnium, nos cum fratribus nostris aliisque viris prudentibus exacto et frequenti tractatu praehabito, prout tantae necessitatis instantia exigebat, de ipsorum consilio, generale concilium, sicut imitatione digna sanctorum Patrum consuetudo laudabilis, longaeque observationis exemplo nos instruit, opportuno tempore decrevimus congregandum, ut in eo tam circa praemissa, quam circa caetera, quae salutem respiciunt animarum, illa, Deo auspice, communi consilio inveniatur provisio, et eiusdem approbatione concilii roboretur, per cuius salutiferam executionem virtus Altissimi, eliminatis erroribus, roborata fide, reductis errantibus, redintegrata eiusdem fidei unitate, sedatis discordiis, pace firmata, extirpatis vitiis, virtutibusque plantatis, correctis excessibus, moribus reformatis, repressis oppressionibus, libertate solidis munimentis instructa, recuperatis deperditis, et eiusdem Terrae Sanctae statu prospero reparato, huiusmodi scissuras uniat, ruinas impleat, occupata restituat, vastata restauret, restituta et restaurata conservet, nobisque viam aperiat idem Ipse qui novit, et facultatem tribuat Ipse qui potest, ut vitiorum errorumque zizaniis ad comburendum fasciculo alligatis, ad triticum in eius horreum congregandum sic in praemissis, iuxta intensum animi nostri desiderium, sibi ministrare possimus utiliter, quod idem verus eiusdem universalis Sponsus Ecclesiae ipsam dilectam suam, expeditam rugis, purgatam maculis, munitam virtutum monilibus ac ornatam, unam semper habeat et formosam, ad sui nominis laudem et gloriam, ad animarum profectum, robur fidei, pacem et exaltationem populi christiani.

§ 3. Quia vero prosecutio tanti pro-

positi tempore indiget, ut deductum maturius ac feliciter, auctore Domino, effectum debitum sortiatur, biennium numerandum ab initio instantis maii ad id duximus deputandum: deputaturi praeterea interim aliquos viros, tanto ministerio competentes, ad praedicandum in Terrae praefatae suffragium salutiferum verbum Crucis, per quod corda principum, praelatorum caeterorumque fidelium inducantur ad subsidium eidem Terrae, prout ipsius exposcit extrema necessitas, impendendum.

§ 4. Quocirca universitati vestrae per apostolica scripta praecipiendo mandamus, quatenus omni negligentia relegata, cunctis prout talis et tanti negotii qualitas exigit, dispositis et paratis, sic medio tempore vos accingatis ad iter, quod calendis maii anni ab incarnatione Domini millesimi ducentesimi septuagesimi quarti, quam vobis et aliis pro termino assignamus, in loco, quem licet ad praesens subdiceamus ex causa, competenti tamen tempore vobis curabimus intimare, nostro vos conspectui praesentetis, ad subventionem necessariam Terrae praedictae solers et operosum interim studium impensuri, prosequendo favorabiliter et fideliter adiuvando illos, quos ad huiusmodi prosequendum negotium duxerimus deputandos. Volumus autem, quod in vestra provincia ex vobis, fratres episcopi, unus vel duo remaneant ad ea, quae officium episcopale requirunt, inibi exercenda; et tam ille vel illi, quos propterea contigerit remanere, quam alii, quos ad dictum venire concilium praepeditio forsitan canonica prohibebit, capitula insuper Ecclesiarum omnium eiusdem provinciae tam cathedralium, quam etiam aliarum, quibus per vos, fratres patriarcha et praefati episcopi, ex parte nostra volumus id mandari, cum in eodem concilio tractanda sint aliqua, quae pertinebunt ad ipsos, ad idem concilium viros idoneos pro se mittant.

§ 5. Non obstantibus quibuscumque

Post biennium celebrandum

Praelatos ad illud convocati dummodo tamen unus vel alter ipsorum in qualibet provincia remaneat.

IV.

Civitas Lugdunensis utpote praelatis omnibus magis accommoda pro futuri celebratione concilii decernitur (1).

Gregorius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopo Senonen., et episcopis ac dilectis filiis abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, praepositis, aliisque Ecclesiarum praelatis per Senonen. provinciam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

In literis (2) quas per universos orbis principes et praelatos super generalis convocatione concilii destinavimus, locum, in quo idem concilium convenire deberet, ex causa duximus subticendum; praediximus tamen in illis, quod locum eundem ipsis principibus et praelatis intimare competenti tempore curarem. Nobis igitur cum fratribus nostris huiusmodi loci electionem deducantibus in exactae discussionis examen, occurrebant hinc inde diversa, quae discutientium videbantur iudicium alternare. Nec enim praeterit nostrae considerationis indaginem, quam grave, quam durum est locum Sedis Apostolicae proprium, in quo praecipuorum apostolorum glorificatus est exitus, in quo illorum corpora gloriosa quiescunt, terrarum spatio tam diffuso dimittere, tanto locorum intervallo a peculiari nostro populo Romano Urbis abesse, et a convicinis partibus, quae Sedi eidem non solum spiritualiter, sed et temporaliter subesse noscuntur, commoditatem vicinitatis nostrae subtrahere; quanta ex absentia nostra diversis Italiae partibus possent imminere discrimina; quantum partium earundem inveterata scissura pro integrandae unitatis obtinendo remedio nostro auxilio indigebat; quanto denique oneribus, quanto laboribus nos et fratres nostros, quorum aliquos aetas, quosdam debilitas, nonnullos

(1) Ex Regest. Vatic. (2) Vide Bullam antecedentem.

Quibuscumque non obstantibus eos venire precipit:

privilegiis seu indultis, quibuscumque personis, ordini vel dignitati, seu collegio sub quacumque verborum forma vel expressione a praedicta Sede concessis, per quae possit effectus huiusmodi mandati nostri quomodolibet impediri aut eidem in aliquo derogari, circa personarum et evectionum numerum, moderamine, quod alias statuit Lateranense concilium, taliter observato, ut nemini liceat illud excedere, sed omnibus, prout libet, arctare. Nullus pomposus, aut inanis gloriae quesitor, sed quilibet sic verae humilitatis cultor appareat, quod et Ecclesiae sibi commissae nequaquam onerosus existat.

Et interim quae reformationis necessaria videntur, eos praeparare iubet.

§ 6. Interim quoque per vos et alios prudentes viros Deum timentes et habentes prae oculis omnia, quae correctionis et reformationis limam exposcunt, inquirentes subtiliter, et conscribentes fideliter, eadem ad ipsius concilii notitiam deferatis. Et nos nihilominus variis modis et viis solers studium et efficacem operam dare proponimus, ut omnia talia in examen eiusdem deducta concilii correctionem et directionem recipiant opportunam.

Excusationum praelatum refellit.

§ 7. Nullus ergo inobedientiae notam, et canonicae ultionis acrimoniam vitare desiderans, fallacium excusationum velamento se muniat, vel ex impedimentis itinerum, quae, Domino prava in directa et aspera in vias planas sua omnipotentia convertente, cessaverunt, frivolae allegationis munimenta confingat, ut a tam sancti prosecutione operis se subducat; sed occurrant singuli voluntarii ad id, quod et divinae congruit voluntati, et salutem animarum ac utilitatem respicit singulorum.

Dat. Laterani, calendis aprilis, pontificatus nostri anno primo.

Dat. die 1 aprilis 1272, pontif. anno 1.

infirmas, et omnes ad haec desuetudo reddit inhabiles, exponimus non sine rerum dispendiis, quae quasi pro nihilo ducimus; non sine discriminibus corporum, quae non facile contemuntur. Haec et alia, quae non posset succinctus sermo percurrere, in partibus istis locum huiusmodi eligendum concludere videbantur. Dum ea, quae in eodem sunt agenda concilio, contrarium suadebant, et specialiter negotium Terrae Sanctae, quam dum Creatori omnium cariorem omnibus Scriptura describit, satis aperte indicat, carissimam proculdubio a nobis habendam: cum soleat, quod est in superioris conspectu praestantius, in subditorum extimatione praestare. Adicit insuper beneficiorum consideratio, quae inibi humano generi de divinae superabundantia gratiae obvenit. Siquidem Salvator omnium operatus est in medio illius terrae salutem, ibi sumpsit corporalis nativitas initium; ibi conversationis humanae deduxit tempora; ibi post probrosae passionis opprobria pro redemptione nostra mortem subiit temporalem, et sui pretiosi effusione cruoris vetus piaculum expiavit. Numquid igitur non contingant redemptorum corda immensa et innumerabilia beneficia Redemptoris? numquid non accendent cuiusque praecordia, ut ipsi pro tot, quae nobis tribuit, hoc saltem necessitatis tempore aliquid impendamus: dum Crucis hostes, Crucifixum habentes ostentui, cultores ipsius christiani nominis professores, ut Christi cultum de terra deleant, incessanter exterminant et conculcant, ipsos debilitantes viribus, extenuantes opibus, et eorum facies replentes ignominia, ipsosque diversis confusionibus saturantes? Ad vindicandas itaque Redemptoris iniurias, ac redimenda ignominiosae conculcationis opprobria in redemptis, nostrum circa Terram eandem Creatoris conformantes affectui, ac debita meditatione pensantes, quod eiusdem Terrae subsidium praecipue de principum et praelatorum pen-

Bull. Rom. Vol. IV.

3

deat auxilio, quos ultramontes credimus convenire posse commodius, exinanivimus nosmetipsos: et sub spe Illius, qui dat lapso virtutem, debilitatem nostram contempsimus sub Ipsius fiducia, qui de sua misericordia nos confortat; quod intendimus, in eo posse sperantes, parvipendimus onera, labores consideratione calcavimus, et caeteris nostris ac fratrum nostrorum incommoditatibus in eiusdem considerationis examinatione postpositis, ut principum et praelatorum eorundem facilius possimus habere praesentiam, ac Terrae praedictae subventionem efficacius promovere, civitatem Lugdunensem, quo inibi concilium cum maiori commoditate conveniat, de ipsorum fratrum consilio duximus eligendam; quod vobis tenore praesentium nuntiantes, universitatem vestram monemus, rogamus et hortamur in Domino, apostolica vobis nihilominus auctoritate mandantes, quatenus in praedicta civitate Lugdunen. iuxta praescriptam per supradictas literas nostras formam studeatis, omni, quam inevitabilis necessitas non indicet, excusatione postposita, in praefixo per easdem literas termino comparere.

Datum apud Urbem Veterem idibus aprilis, pontificatus anno secundo.

Dat. die 13 aprilis 1273, pontif. anno 11.

V.

Civitati Pisanae restituitur archiepiscopalis dignitas, qua, Conradino quondam Frederici olim imperatoris nepoti adhaerendo, privata fuerat (1).

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Civitas Pisana a Clemente IV quibus de causis archiepiscopali dignitate privata. — 2. Pisanis itaque resipiscen- tibus, — 3. Et a censuris solutis, civitati et Ecclesiae eadem dignitas restituitur. — 4. Clausulae ad firmitatem constitutionis.

(1) Ex Regest. Vatic.

Gregorius episcopus servus servorum Dei,
ad perpetuam rei memoriam.

Exordium. Sicut magni beneficii indicium est, indevotorum excessibus medicinalis ulti-
onis antidotum obiter adhibere, ut quos a filialis devotionis debito culpa propriae temeritatis avertit, ad ipsius observantiam congruentis saltem severitatis disciplina convertat; sic maternae pietatis est debitum, iis, qui post indevotionis lapsus et persecutionis excessum fortiores in obsequendi proposito, et continuandae imposterum devotionis exhibitione resurgunt, nec pietatis sinum praeccludere, nec miserationis ubera denegare.

Civitas Pisana a Clemente IV quibus de causis archiepiscopali dignitate privata.
§ 1. Sane dudum felicitatis recordationis Clemens Papa praedecessor noster Ecclesiam et civitatem Pisanam, exigentibus culpis et pertinacia incolarum civitatis ipsius, qui contra monitiones, inhibitiones et comminationes praedecessoris eiusdem dudum Conradino, quondam Frederici olim Romani imperatoris nepoti, pertinaciter adhaerendo praestiterunt auxilium, consilium et favorem, Romanam Ecclesiam et devotos ipsius una cum illo et eius fautoribus gravibus afficiendo molestiis, et molestis iniuriis aggravando; et charissimum in Christo filium nostrum Carolum Siciliae regem illustrem, primo paciarium, et postea vicarium imperii per eandem Ecclesiam in Tusciam destinatum, non solum recusaverunt admittere, verum etiam se illi praesumpserunt opponere, ac ipsum multipliciter impugnare, archiepiscopalis dignitatis honore privavit.

Pisanis itaque resipiscantibus.
§ 2. Verum iidem incolae, tangente Domino cor ipsorum, post tantorum excessuum culpam magnae humiliationis praetendentes indicia, eiusdem Matris Ecclesiae misericordiam continuata diutius instantia implorarunt devotionis ad eandem Ecclesiam irrevocabiler observandae, supplicantes oblationibus, et oblatis

devote supplicationibus insistentes, ut ad sinum eiusdem Matris Ecclesiae, a quo ipsi sua, quam recognoscebant humiliter, perversitate recesserant, sola miseratione materna reduceret, et circa filios poenitentes superexaltata iudicio benignitas patris matris Ecclesiae Pisanae ac civitati praedictis de restitutione dignitatis metropolitanae misericorditer provideret.

§ 3. Nos itaque, more pii patris offensorum immemores, ubi ad id poenitentiae signis congruentibus invitamur, desiderantes civitatem praedictam in oblatione ad eandem Ecclesiam devotionis proposito, multae benignitatis exhibitione firmare, syndicos et procuratores civitatis ipsius ad mandata recepimus, et civitati ac incolis memoratis circa excommunicationis et interdicti sententias occasione praemissorum latis in ipsos, de absolutionis et relaxationis beneficio fecimus provideri: et ut eo plenius Sedi Apostolicae sincerae affectionis vinculis astringantur, quo erga se ipsius benevolentiam in remissionis promptitudine senserint promptiorem, de fratrum nostrorum consilio, Ecclesiam Pisanam restituentes in integrum, ipsi Ecclesiae, nec non et civitati praedictae archiepiscopalem dignitatem cum omnibus iuribus suis, immunitatibus, privilegiis et quibuscumque honoribus a Sede Apostolica Ecclesiae concessis eidem, prout eadem tempore privationis huiusmodi obtinebat, de gratia restituimus speciali.

§ 4. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae restitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Florentiae duodecimo kalendas iulii, pontificatus nostri anno secundo.

Dat. die 20 iunii 1273, pontif. anno II.

Et a censuris solutis, civitatis et Ecclesiae eadem dignitas restituitur.

Clausulae ad firmitatem constitutionis.

VI.

Capitula et ordinationes pacis inter Guelfos et Gibellinos edita apud Florentiam (1).

SUMMARIUM

Suum pro pace concilianda studium: — 1. Malaque ex dissensionibus inter Gibellinos et Guelfos exorta exponit: — Suamque pro eis componendis sollicitudinem: — Initia itaque inter eos concordia, cuius sequuntur articuli. — 2. Multa illam violentis imposita. — Gibellini censuris soluti: — Addita conditione in fidelitate Romanae Ecclesiae debita perseverandi: — 3. Et Carolum Siciliae regem non offendendi. — 4. Gibellini non possunt venire in Tusciam sine licentia Caroli regis: — 5. Servitia vero praestare possunt per alios. — 6. Castrum Popii comitissae Ioannae adiudicatum, addita conditione praestandi iuramentum de obediendo dicto regi. — 7. Cui iuramento, nisi per comitissam stetur, ei subditi obedire non tenentur. — 8. Ea mortua, comites Castri possessionem accipere non debent nisi de licentia Pontificis. — 9. Dati obsides a Gibellinis. — 10. Restituenda eis omnia bona immobilia et processus contra eos facti irritandi. — 11. Relaxatis omnibus condemnationibus, a censuris quoque absolvuntur. — 12. Interdictum Florentinis, ne castrum praed. occupent. — 13. Eadem praecipuntur pro Gibellinis Florentiae: — 14. Iisque omnia bona restituenda, et de damnis satisfaciendum. — 15. Ab eis vero dandi obsides: satisfaciendumque de damnis Ecclesiae, vel regi illatis. — De offensis vero mutuis, mutuo quoque conveniendum. — 16. Haec vero ab omnibus et singulis observanda. — 17. Guelfis Popii bona et iura reddenda. — 18. De custodia castrorum. — 19. De expensis obsidum. — 20. Gibellinorum amici non molestandi a rege. — 21. Haec vero observanda sub spiritualibus et temporalibus poenis: — 22. Et a partium syndicis iuramento firmanda. — 23. A nunciis partium haec conventio iuramento firmata.

Gregorius episcopus servus servorum Dei,
ad perpetuam rei memoriam.

Bonum pacis, etsi ab olim, prout gratia divina concessit, affectibus nostris

(1) Ex Regest. Vatic.

inhaeserit; nunc tamen ad illud inter Ecclesiae filios cum conservationis beneficio procurandum tanto ferventius excitamur, quanto nos ad id ex officii debito novimus obligatos. Cum enim sinus Illius vicarius, qui cogitationes pacis, et non afflictionis se cogitare testatur, tenemur, ut vices pro viribus impleamus, indicta pacis commoda inter universos curae nostrae commissos sollicitate procurare, quo pacis donum gratissimum, parans quietem animis, eosque a rancoribus dissensionum absolvens, liberiores efficiat in serviendo Altissimo ad salutem; et corporibus ab aemulorum insidiis securitatem indulgens ad intendendum liberius utilitatibus debitis, plenior tribuat facultatem.

§ 1. Propter quod non sine multae cordis amaritudine recensentes, qualiter hactenus civitatem Florentinam sciderit intestina et inveterata dissensio, quam graviter lacerarit, quanta longe lateque diffusa, proh dolor! animarum pericula, quantas corporum strages induxerit, quanta multiplicaverit dispendia facultatum sub spe Illius, cui est in facili res etiam desperatas sine moliminis tarditate perficere; ad id sollicitudinem nostram convertimus, ut licet grandium negotiorum moles ingrueret, licet pro illorum prosecutione ad assumpti continuationem itineris nos qualitas ipsorum urgeret; nihilominus tamen illis ad tempus omissis, non sine ipsorum discrimine, nostro et charissimi in Christo filii nostri Caroli Siciliae regis illustris, ac fratrum nostrorum gravamine, una cum ipso rege ad civitatem divertentes eandem, impenderemus sollicitas operas, quatenus Illo favente, qui est lapis angularis, utraque unum faciens, huiusmodi coeuntibus in ipsa civitate scissuris dissidentium corda indissolubilis charitatis bitumine unirentur. Ideoque variis cum partibus, quas Guelfam et Gibellinam vulgus appellat, tractatibus habitis, et unicuique ipsarum articulis patenter expositis, in quos eos credebamus posse

Suum pro pace concilianda studium.

Malaque ex dissensionibus inter Gibellinos et Guelfos exorta exponit.

Suamque pro eis componendis sollicitudinem.

rationabiliter convenire; demum tam partem Guelforum in generali consilio ad hoc specialiter congregato requiri fecimus, et nos ipsi vigintiquatuor ex eis propter hoc de voluntate totius consilii, et tandem consilium ipsum in nostra praesentia constitutos, quam etiam syndicos, procuratores et nuncios comitum Guidonis Novelli, Symonis fratris eius capitaneorum consilii partis Gibellinae, nec non et totius partis ipsius mandatum super hoc ab ipsis plenum habentes, requisivimus et monuimus diligenter, ut in formam pacis, cuius substantia exprimebatur in dictis articulis, concordarent. Et licet longa fuerit super hoc concertatio, nunc altera partium, nunc reliqua reluctantem circa ea, quae dicti articuli continebant, finaliter tamen tam memorata pars Guelforum super hoc eodem consilio congregato, per potestatem, sive vicarium regium, et aliquos de ipso consilio, quam etiam praefati comites et alii Gibellini per suos ambassiatores, syndicos et procuratores seu nuncios supradictos, responderunt expresse, se in dictam formam pacis, quae per eosdem exprimebatur articulos, iuxta nostra et ipsius regis monita et beneplacita consentire.

Inita itaque inter eos concordia, cuius sequuntur articuli.

Multa illam violenter imposita.

§ 2. Nos itaque, habito dicti regis et earundem partium, ut praedicitur, expresso consensu, volentes et mandantes pacem eandem ab iisdem partibus inviolabiliter observari, sub poena vigintimillium marcharum sterlingorum pro medietate nobis, pro reliqua vero medietate dicto regi solvenda, eam et formam ipsius, adstante hac numerosa fidelium multitudine, publicamus. In primis itaque, quia praefati comites Guido, Symon et caeteri Gibellini Romanam Ecclesiam et memoratum regem multipliciter offenderunt contra monitiones, prohibitiones, comminationes et mandata eiusdem Ecclesiae, ipsorum persecutoribus adhaerendo, et cum illis tam ipsam Ecclesiam, quam memoratum regem graviter perseguendo, nos ab eorum procuratoribus,

syndicis, seu nunciis memoratis, ad hoc mandatum, ut praemittitur, habentibus iuramento recepto de stando praecise et absolute mandatis nostris, et ipsius Ecclesiae, super omnibus offensis factis, iniuriis et damnis illatis Ecclesiae ipsi, et quibuscumque aliis Ecclesiis vel ecclesiasticis personis aut locis, et super quibuslibet aliis causis, pro quibus iidem comites et Gibellini, per Sedem Apostolicam excommunicati fuerunt, et pro quibus per Sedem eandem, seu auctoritate ipsius processus aliqui sunt habiti contra eos, sive occasione consilii, auxilii, vel favoris, quae per se, vel per alios quondam Conrado et Manfredo natis, et Corradino nepoti olim Friderici dudum Romani imperatoris, quomodolibet impenderunt; sive pro eo quod eidem regi Siciliae primo paciario et postmodum vicario destinato in Tusciam per Sedem eandem, non solum obedire contumaciter recusarunt, verum etiam illi se praesumpserunt opponere, ac ipsum multipliciter impugnare, ac generaliter super omnibus inobedientiis, contumaciis et excessibus quibuscumque commissis ab eis quoquomodo contra monitiones, prohibitiones, seu comminationes factas per Sedem praedictam, seu auctoritate ipsius, praecipimus et mandamus syndicis, procuratoribus et nunciis memoratis nomine praedictorum comitum, capitaneorum, consilii partis Gibellinae, nec non et ipsius partis, ac singularium personarum eiusdem partis, a quibus, ut supra exprimitur, mandatum habent, volentibus et consentientibus, ut est dictum, quod praedicti comites Guido et Symon cum omni eorum posse, terra et districtu, capitanei et consilium eiusdem partis Gibellinae, nec non et ipsa pars ac singulares personae partis eiusdem perpetuo in ipsius Ecclesiae Romanae devotione persistent, nec unquam ab ipsa recedant, nec in aliquo loco ipsam, aut eius, vel dicti regis amicos impugnent: nec alicui imperatori, regi aut cuilibet

Gibellini ren-
suri soluti.

Addita condi-
tione in fidelitate
Romanae
Ecclesiae debita
perseveran-
di.

principi, civitati, universitati, aut personae singulari, qui sunt inimici vel adversarii eiusdem Ecclesiae, seu memorati regis Siciliae, aut suspecti ab ipsis ex causis probabilibus notabiliter habeantur, quoquomodo adhaereant, nec ipsos iuvent, nec cum ipsis vel eorum aliquo pactum vel societatem aut quamlibet confederationem inire praesumant: et si aliquo tempore ignoranter inierint, vel scienter aut ignoranter hactenus inierunt, ad mandatum vel requisitionem ipsius Ecclesiae illa et eorum quodlibet omnino dissolvant, et ab illis sine aliqua contradictione recedant infra tempus ipsis ab eadem Romana Ecclesia praefigendum. Et si qua forsitan pro corroboratione pactorum, societatum et confederationum huiusmodi praestita fuerint iuramenta, ipsa de potestatis plenitudine relaxamus. Qui autem sint inimici eidem Ecclesiae, vel suspecti, stabitur assertioni nostrae. Qui vero sint inimici vel suspecti dicto regi, stabitur assertioni regis ipsius. Nec aliquem pro Romano imperatore vel rege recipiant aut habeant, contra voluntatem ipsius Ecclesiae, vel mandatum, sed illum, quem eadem Ecclesia pro Romano imperatore seu rege acceptabit et habebit, seu in imperatorem coronabit et inunget, et non alium pro rege ac imperatore habeant comites ac alii memorati.

Et Carolum Siciliae regem non offendendi.

§ 3. Item praecipimus et mandamus, quod memoratum regem Siciliae, posteros, vel adiutores suos in perpetuum non offendant, nec impugnent in aliqua terra sua, scilicet in regno Siciliae, provincia Andegavia, vel alia quacumque terra, quam habet idem rex, vel ipse aut posterius eius in futurum habituri sunt, vel in alio quocumque loco; sed ipsi regi tamquam vicario imperii per omnia et in omnibus obediant, et ipsum pro posse iuvent, eidem tamquam vicario imperii, huiusmodi vicaria durante, plenarie obediendo et fideliter serviendo, ac

omnia iura, quae imperatori debentur, integraliter exhibendo.

§ 4. Item actum est, et nos praecipimus et ordinamus, quod dicti comites non teneantur personaliter venire extra terram suam in Tusciam, vel alio, nec venire possint in Tusciam etiam in terram suam, seu dilectae in Christo filiae nobilis mulieris comitissae Ioannae matris ipsorum sine licentia memorati regis Siciliae.

Gibellini non possunt venire in Tusciam sine licentia Caroli regis.

§ 5. Si quando autem vocabuntur ex aliqua causa, sufficiat eos respondere per procuratores; et si quando servire tenebuntur pro terris suis, quas habent in Tuscia, sufficiat eos per alios idoneos servire, ubi rex voluerit, sicut pro dietis terris, quas habent in Tuscia, servire teneantur.

Servitia vero praestare possunt per alios.

§ 6. Item actum est, et nos praecipimus et ordinamus quod castrum Popii, quod praedictae comitissae Ioannae matri praedictorum comitum relictum dicitur ad vitam suam ex testamento mariti, remaneat apud ipsam vita sua. Quodque eadem comitissa et singuli de castro ipso qui annum quartumdecimum exegerunt in praesentia nuntii nostri et regis praedicti praestent tactis corporaliter sacrosanctis Evangeliiis iuramentum, quod obedient ipsi regi tamquam vicario imperii dicta vicaria durante, et non recipient in dicto castro aliquos inimicos eiusdem Ecclesiae Romanae, vel ipsius regis Siciliae, aut suspectos ipsis Ecclesiae seu regi, nec etiam praedictos comites, vel aliquem ipsorum absque licentia nostra vel regis ipsius, nec praedictis inimicis vel suspectis adhaerebunt, vel eos quoquomodo iuvabunt. Qui autem sint nobis vel ipsi regi inimici vel suspecti, stabitur assertioni nostrae et ipsius regis, sicut in casu alio superius est expressum.

Castrum Popii comitissae Ioannae adiudicatum, addita conditione praestandi iuramentum de obediendo dicto regi.

§ 7. Quodque nec guerram facient nobis, eidem Ecclesiae Romanae, sive regi, vel amicis Ecclesiae aut regis eorundem, nec ipsos aliquatenus impugnant. Et si dicta comitissa, vel filii eius,

Qui iuramento nisi per comitissam stetur, ei subditi obedire non tenentur.

aut aliquis eorum vellent guerram facere contra nos, Ecclesiam, vel regem, aut amicos praedictos, praefati homines dicti castrum non adhaerebunt eisdem comitissae, vel filiis, aut eorum alicui, sed resistent, et adhaerebunt nobis, Ecclesiae ac regi praefatis, etiam contra ipsos comitissam et filios.

Ea mortua, comites castrum possessionem accipere non debent nisi de licentia Pontificis.

§ 8. Et si contingat dictam comitissam mori, eadem adhuc vicaria durante, comites aut aliquis eorum non intrabunt ipsum castrum, nec adipiscantur possessionem seu tenentiam ipsius, nec praefati homines ipsos, vel eorum aliquem admittent absque nostra licentia speciali. Et si secus actum fuerit, ipsi comitissa, comites et homines eo ipso incidant in poenam decem millium marcharum sterlingorum pro medietate nobis et Ecclesiae praedictae, pro reliqua vero medietate ipsi regi solvendam: super quo praecipimus dari nobis et regi praedicto, seu alicui ad hoc deputando per nos, vel ipsum regem fideiussores idoneos a comitissa, comitibus et hominibus memoratis, et sexdecim obsides ab hominibus castrum eiusdem.

Dati obsides a Gibellinis.

§ 9. Pro praedictis omnibus etiam observandis memorati comites consenserunt dare omnia castra sua, quae habent in Tuscia, videlicet comes Guido Ampinianum et Montemacutum, comes vero Symon castrum Gratiae et Turrim Pompe in manibus dicti regis Siciliae, tenenda per ipsum, donec sua duraverit vicaria, et postea per nos et eandem Ecclesiam per duos annos et ultra, si nobis videbitur expedire. Memoratus quoque comes Guido consensit dare obsidem unum ex filiis suis eodem modo tenendum in loco tamen tuto et congruo, et iam dedit filium suum primogenitum, et dilectam in Christo filiam Ioannam dictam Blancam natam suam.

Restituenda eis omnia bona immobilia, et pro-

§ 10. Actum est insuper, et nos servari praecipimus et mandamus, quod his omnibus completis ab eis restituantur eisdem comitibus omnia immobilia bona

eorum in statu, in quo sunt, iura etiam et honores, et ex tunc omnes processus habiti contra eos revocentur: et nos illos ex nunc sine alieni iuris praedictio revocamus: ita quod per dictam Ecclesiam Romanam ratione praeteritarum offensarum illatarum ipsi Ecclesiae vel praedicto regi, non graventur in aliquo, nec per regem, aut eius vicarium, vel per aliquem circa hoc iurisdictionem habentem, nisi quantum videbitur nobis et regi praedicto.

Relaxatio omnibus condemnationibus, censuris quoque absolvuntur.

§ 11. Item praecipimus et mandamus, quod iidem comites Symon et Guido liberentur de omnibus bannis et collectis, condemnationibus et repraesaliis impositis vel factis a tempore exitus Gibellinorum per dictum regem, eius vicarium, vel commune Florentiae: eosdem etiam comites, quos a sententiis excommunicationum per eandem Sedem latis in ipsos absolvi sub certa forma mandavimus, ex tunc ad gratiam nostram et ipsius Ecclesiae admittimus, et ad gratiam volumus dicti regis admitti, donec in ipsius Ecclesiae devotione persistierint, nec venerint contra praemissa.

Interdictum Florentinis, ne castrum praedictum occupent.

§ 12. Actum est etiam, et nos sub poena quadraginta millium marcharum sterlingorum servari praecipimus et mandamus, quod Florentini non impugnent, nec damnificent, nec occupent dictum castrum Popii: et si secus actum fuerit, singulares personae contrarium facientes in excommunicationis, universitas in interdicti sententias, quas ex nunc in eos ferimus, incidant ipso facto, et praedictam poenam pro medietate nobis, pro reliqua vero medietate praefato regi solvendam incurrant, et damnum passis nihilominus satisfacere teneantur: et nos nihilominus contra eos gravius spiritualiter et temporaliter, prout expedire viderimus, procedemus.

Eadem praecipuntur pro Gibellinis Florentiae.

§ 13. Item actum est, et nos praecipimus, quod caeteri Gibellini Florentiae non intrent Florentinam civitatem usque ad beneplacitum regis ipsius, familiae

vero ipsorum, datis ab ipsis Gibellinis obsidibus et securitatibus, de quibus actum est, ad arbitrium dicti regis libere redeant ad ipsam civitatem, mulieres quidem omnes, masculi vero ii tantum, qui nondum annum decimum exegerunt. Et quoad revocationem processuum habitorum contra eos, et liberationem de omnibus bannis, collectis, condemnationibus, repraesaliis impositis vel factis a tempore exitus ipsorum Gibellinorum per dictum regem, eius vicarium, vel praefatum Comune Florentiae, nec non et quoad receptionem ad gratiam nostram, et ipsius Ecclesiae, ac regis praedicti, eadem, quantum ad ipsos, per omnia observantur, quae quantum ad dictos comites superius sunt expressa. Illi vero de memoratis Gibellinis ipsius civitatis, et alii de districtu eius, de quibus memoratus rex Siciliae ordinabit, erunt in confinibus inter urbem et Padum, ubi et quantum rex ipse mandabit, in locis tamen tutis et congruis: reliqui vero liberi erunt extra civitatem et comitatum Florentiae in quibuscumque locis, quae ipsis per eundem regem non fuerint specialiter interdicta.

Haec omnia bona restituenda, et de damnis satisfaciendum.

§ 14. Memoratis autem familiis cum in civitatem redierint mandamus restitui omnia bona dictorum Gibellinorum immobilia et iura in statu, in quo sunt: et quod, sicut caeteri homines civitatis ipsius, in suis iuribus conserventur, et si qua damna data sunt in eis, postquam intravimus civitatem, et post prohibitionem super hoc factam, volumus et praecipimus remedium per ipsum regem, tamquam per vicarium imperii, et potestatem ipsius civitatis apponi: ita quod de damnis ipsis satisfiat: et idem de restitutione damnorum huiusmodi etiam Guelfis fiat.

Ab eis vero dandi obsides: satisfaciendumque de damnis Ecclesiae, vel regi illatis.

§ 15. Actum est etiam, et nos praecipimus observari, quod dicti Gibellini civitatis et districtus pro praedictis observandis dent obsides ad arbitrium dicti regis tenendos, sicut de obside dicti co-

mitis Guidonis superius est expressum, et de praeteritis offensis non graventur per ipsum regem, nisi quantum videbitur nobis et ipsi regi: de offensis factis Ecclesiae satisfaciant, prout placebit nobis; de offensis factis Guelfis aliis ab ipsis Gibellinis actum est, et nos praecipimus observari, quod pro pace et concordia inter Guelfos et ipsos Gibellinos solide reformandis dicti Guelfi eligant sex ad plus et Gibellini totidem, qui de dictis offensis et reformatione pacis et concordiae provideant et ordinent inter eos, prout fore viderint opportunum: et nihilominus praefatus rex de nostro consilio daret unum, ut si electi a partibus discordarent, forsitan illo annumerato stetur dicto maioris partis eorum. Idem autem rex venerabilem fratrem nostrum Aldobrandinum Urbevetanum episcopum iam ad hoc de nostro consilio deputavit.

De offensis vero multis, mutuo quoque conveniendum.

§ 16. Actum est etiam, et nos observari praecipimus et mandamus, ut hic modus reformandae pacis et concordiae etiam inter Guelfos et Gibellinos de districtu Florentiae observetur.

Haec vero ab omnibus et singulis observanda.

§ 17. Item actum est, et nos praecipimus observari, quod Guelfis Popii et aliorum locorum reddantur bona sua immobilia et iura in statu, in quo sunt, et conserventur in iustitia, sicut caeteri locorum eorumdem.

Guelfis Popii bona et iura reddenda.

§ 18. Item actum est, et nos praecipimus observari, quod praedicta castra inspiciantur per bonos homines et legales, per quos statuatur numerus servientium, qui necessarius erit ad custodiam ipsorum, et tanta stipendia construantur pro singulis servientibus, quod possint idonei haberi.

De custodia castrorum.

§ 19. De expensis autem huiusmodi concordaverunt Gibellini, scilicet dicti syndici et ambassiatores nomine eorumdem, et nos praecipimus observari, quod expensae tam pro castris, quam pro obstagiis Gibellinorum Florentiae et districtus fiant per totam partem Gibellino-

De expensis obsidum.

rum; expensae vero pro obsidibus castris Popii fiant per homines dicti castris.

Gibellinorum amici non molestandi a rege.

§ 20. Item praecipimus et districte mandamus, tam per memoratum regem, tamquam per imperii vicarium, suosque in hoc vicarios, et quemlibet alium in hoc iurisdictionem vel potestatem habentem, inviolabiliter observari, ut amici praedictorum Gibellinorum de Florentia pro eo quod fideiubebunt pro eis, vel alias occasione ipsorum, ad confinia non mittantur, nec graventur in destructione domorum, vel in aliquo alio in personis aut rebus.

Haec vero sub spiritualibus et temporalibus poenis observanda.

§ 21. Caeterum ut praemissa, quae ad communem utilitatem earumdem partium, totiusque provinciae sunt salubriter instituta, quo magis fuerint multiplicata munimine roborata, eo solidius iugis observationis perpetuitate firmentur; auctoritate Dei omnipotentis Patris et Filii et Spiritus Sancti, beatorum quoque apostolorum Petri et Pauli, ac nostra ipsa sub poena praedicta viginti millium marcharum, et excommunicationis, quam in singulares personas, et interdicti, quam in universitatem contrarium facientes ex nunc ferimus, decernimus perpetuis temporibus inviolabiliter observanda: eadem auctoritate ac sub eisdem poenis districtius ac apertius prohibentes, ne aliqua contra praemissa et specialiter in creatione populi novitas attemptetur. Quod si forsitan in praedictis aliqua inciderit dubitatio, interpretationem et decisionem ipsius nobis et eidem Sedis Apostolicae reservantes, ad nos et ipsam super illa volumus haberi recursum.

Et a partium sindice iuramento Germanica

§ 22. Ad maiorem autem cautelam praemissa omnia et singula praecipimus et mandamus per syndicos partium earumdem, ipsarum nomine, tactis corporaliter sacrosanctis Evangeliiis, praestito iuramento firmari, et specialiter, quod una pars alteram de caetero non offendat.

§ 23. Sane in publico parlamento, ubi eadem convenerat multitudo, praesentibus charissimo in Christo filio nostro

Constantinopolitano imperatore illustri, ac rege praedicto, et adstantibus nobis nonnullis ex fratribus nostris eiusdem Ecclesiae Romanae cardinalibus, et aliis archiepiscopis et episcopis diversorum locorum, praemissis omnibus latis de verbo ad verbum, et patenter expositis, dilectus filius Berardus Raynaldi Acurii communis eiusdem civitatis capitaneorum et partis Guelforum de Florentia, et Angelus Fogliarini praedictorum comitom capitaneorum et partis Gibellinae syndici, procuratores et nuntii habentes ab eis ad hoc plena mandata, quorum tenores seriatim transcribi, et sub bulla nostra mandavimus annotari, in archivis nostris eorum originalibus conservandis nomine praedictorum, a quibus mandatum habebant, praemissa omnia et singula homologaverunt et acceptaverunt expresse, promittentes sibi ad invicem, et tactis corporaliter sacrosanctis Evangeliiis, in animabus suis, et illorum, quorum erant syndici seu procuratores praestito iuramento firmantes perpetuo pacem praedictam, et omnia et singula, quae superius sunt expressa, inviolabiliter observare, nec contra ipsa vel ipsorum aliquod per se, vel per alium, publice vel occulte ullo unquam tempore vel modo venire.

Actum Florentiae supra litus Arni iuxta Pontem qui vulgariter dicitur Robaconti, quarto idus iulii, pontificatus nostri anno secundo.

Dat. die 12 iulii 1273, pontif. anno II.

VII.

Contra christianos ad ritum iudaicum transeuntes, iudaeosque conversos re-iudaizantes vel christianos ad eorum ritum inducentes.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis fratribus Praedicatorum et Minorum ordinum, inquisitoribus haereticae pravitatis,

A nunciis, partium haec conventio iuramento Germanica.

auctoritate Sedis Apostolicae deputatis, et in posterum deputandis, salutem et apostolicam benedictionem.

Turbato corde audivimus et narravimus etc. (Reliqua concordant omnino cum alia huius generis constitutione Clementis IV, incipien. Turbato corde, num. xxiii, tom. III, pag. 786).

Dat. Lugduni kal. martii, pontificatus nostri anno II.

Dat. die 1 martii 1274, pontif. anno II.

VIII.

De reditu Michaelis Palaeologi Graecorum imperatoris ad obedientiam Romani Pontificis, et de unione Ecclesiae Graecae cum Latina.

SUMMARIUM

1. Exultat hic Pont. cum toto conc. Lugdunense de reditu Michaelis Palaeologi Graecorum imperatoris ad unitatem S. R. E. — 2. Hortatur eundem imperatorem ad totalem schismatis abolitionem. — Pontificis epistola ad filium dicti imperatoris. — Hortatur Pont. filium d. imp. ut studeat unitati Ecclesiae Graecae cum Latina. — Literae Michaelis imp. suprad. ad Pontificem. — Intitulatio. — Nuntii Sedis Apostolicae ad imperatorem transmissi. — Tenor confessionis aut professionis fidei praedicti imperatoris. — Supplicat pro conservatione rituum Ecclesiae Graecae. — Transmissio nuntiorum ad Romanum Pontif. pro praedictorum confessione firmanda.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Michaeli Palaeologo imperatori Graecorum illustri, salutem et apostolicam benedictionem.

Exultat hic Pont. cum toto concil. Lugdunense de reditu Michaelis Palaeologi Graecorum imperatoris ad unitatem S. R. E.

Exultat mater Ecclesia nascentis proli foecunditate iucunda. Exultat et iubilat gaudenter, attendens se drachmam deperditam invenisse: immensae laetitiae rore perfunditur, dum ruinas, quas in ea schisma multiplicarat antiquum, im-

Bull. Rom. Vol. IV.

pleri per tuum aliorumque reditum ad ipsius Ecclesiae unitatem, sine stragis cuiusque periculo, solo pacis auctore praevio intuetur. Exultamus et nos pastoris, prout Domino placuit, vices gerentes in ea. Exultamus proculdubio in illo vero Pastore, qui animam suam pro ovibus suis ponere non expavit. Ipsi vitulum laborum exolvimus, de cuius non est dubium munere processisse, ut ovis quae perierat sit inventa; et revixerit filius, quem mors animae, mors utique gravior, occuparat. Occurrentes itaque tibi de regione dissimilitudinis redeunti, collo tuo brachiis paternae affectionis accumbimus, et te solidae caritatis osculo pressius osculamur. O utinam tibi, fili, pateret ad plenum cum quanto in his occurrit tripudio eadem Ecclesia nuper in Lugdunensi concilio congregata! O si voces psallentium inibi, Deumque flexis genibus et nudatis capitibus laudantium praecipue praelatorum in tuis sonuissent auribus, et revelata facie ipsorum oculos deducentes quasi aquarum exitus inspexisses; profecto prudenter adverteres, quod erant eorum lacrymae tam excussi doloris indices, quam adeptae laetitiae proditricae; nec minus intelligeres, quam grati tui advenerint nuntii, quam fuerint gratanter accepti, cum quanto etiam iubilo tua professio acceptata! Exulta igitur et tu, fili, exulta, et laetare in Eo, qui est splendor lucis aeternae, divinae quaedam emanatio claritatis: qui tuum sic animum suo lumine illustravit, ut lumen veritatis intelligens, non solum redires ad illam, sed ad redeundum aliis dux et praevius effici merereris. Exulta et gaude talem ac tantum iam datum laboribus tuis effectum; ut et de tuo ad sinum unitatis ecclesiasticae reditu, indubitatum expectare valeas praemium, et de aliis per te redeuntibus tibi plenioris debeat retributionis augmentum.

§ 2. Persta ergo: et quod coepisti, sollicite cum omni diligentia et solici-

Hortatur eundem imperatorem ad totalem schismatis abolitionem.

tudine prosequaris, efficacem pro posse daturus operam, ut nec in aliquibus eiusdem schismatis reliquiae qualescumque supersint. Dei quidem perfecta sunt opera, et tu creatura illius Creatorem tuum in tam placiti consummatione operis pro viribus imitare, ut spei conceptae de praemio res succedat, et praemissum debitum exhibitio regalis exsolvat. Super his autem et aliis habitis circa praemissa processibus, praefati tuae celsitudinis nuncii, quorum tibi notior est virtus et probitas, ad te plenius revertuntur instructi; quibus te non dubitamus fidem indubiam adhibere.

Datum Lugduni, v kalendis augusti anno tertio.

Dat. die 28 iulii 1274, pontif. anno III.

Sequitur alia Pontificis epistola ad filium dicti imperatoris.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, Andronico primogenito carissimi in Christo filii nostri Michaelis Palaeologi imperatoris Graecorum illustris, salutem et apostolicam benedictionem.

Hortatur Pontificem ad imperatorem ut studeat unitati Ecclesiae Graecae cum Latina.

Habes, fili, unde Domino Deo tuo in vocem exultationis et confessionis erumpas. Exultes in Eo, et fatearis humiliter tibi de immenso Ipsius dono concessum, verae fidei agnoscere veritatem, illam amplecti piis affectibus et devotis nobis missis affatibus confiteri. Haec si corde contrito et humiliato spiritu recognoscens, a coeptorum prosecutione sollicita non desistas, plura tibi salutaribus inhaerenti studiis, proculdubio ipse honorum omnium Dator adiciet, perfectae tandem retributionis praemium largiturus. Ideoque magnitudinem tuam monemus et hortamur in Domino Iesu Christo, quatenus in praemissis, sicut discrete scripsisti, tui genitoris incliti laudabili proposito, nobis per eius et tuas expresso literas, constanter adhaerens, totis viribus satagas, ut antiquati schismatis om-

nino aboleantur reliquiae, sitque Latino-rum et Graecorum unitas perpetuis temporibus inconcussa.

Datum Lugduni v calendis augusti, anno tertio.

Dat. die, annoque eodem.

Subsequitur tenor literarum supradicti Michaelis imperatoris ad Pontificem.

Sanctissimo et beatissimo, primo et Summo Pontifici Apostolicae Sedis venerabili Papae, et communi patri omnium christianorum, et venerabili patri imperii nostri domino Gregorio, Michael in Christo Deo fideliter imperator et moderator Romæorum, Ducas Angelus Comnenus, Palæologus et spiritualis filius magnae sanctitatis vestrae, convenientem honorem et reverentiam cum sincera et pura affectione et orationum postulatione.

Quoniam missi sunt a magnitudine vestra ad imperium meum nuncii Deo placentes, ordinis fratrum Minorum, frater Hieronymus de Asculo, frater Raymondus Berengarii, frater Bonagratia de S. Ioanne in Persiceto et frater Bonaventura de Mugello; et obtulerunt literas magnae sanctitatis vestrae imperio meo; in quibus inter alia de confessione fidei, quam docet et praedicat, et confitetur sancta Romana Ecclesia, continebatur et oportebat in his magis responsionem convenientem nos facere, ecce hoc facit imperium meum. Habet autem professio fidei in dictionibus taliter:

Credimus Sanctam Trinitatem, Patrem et Filium et Spiritum Sanctum, unum Deum omnipotentem, totamque in Trinitate deitatem coessentialem et consubstantialem, coaeternam et coomnipotentem, unius voluntatis, potestatis et maiestatis, Creatorem omnium creaturarum, a quo omnia, in quo omnia, per quem omnia, quae sunt in coelo et in terra, visibilia, invisibilia, corporalia et spiritualia. Cre-

Intitulatio.

Nuncii Sedis Apostolicae ad Imperatorem transmissi

Tenor confessionis aut professionis fidei praedicti imperatoris.

dimus singulam quamque in Trinitate personam, unum verum Deum, plenum et perfectum. Credimus ipsum Filium Dei, Verbum Dei aeternaliter natum de Patre, consubstantialem, coomnipotentem et aequalem per omnia Patri in divinitate, temporaliter natum de Spiritu Sancto ex Maria semper Virgine, cum anima rationali; duas habentem natiuitates, unam ex Patre natiuitatem aeternam, alteram ex Matre temporalem, Deum verum et hominem verum, proprium in utraque natura atque perfectum, non adoptivum, nec phantasticum, sed unum et unicum Filium Dei, in duabus et ex duabus naturis, divina scilicet et humana, in unius personae singularitate, impassibilem et immortalem divinitate, sed in humanitate pro nobis et salute nostra passum vera carnis passione, mortuum et sepultum, et descendisse ad inferos, ac tertia die resurrexisse a mortuis vera carnis resurrectionem cum carne, qua resurrexit, et anima ascendisse in coelum, et sedere ad dexteram Dei Patris, inde venturum iudicare vivos et mortuos, et redditurum unicuique secundum opera sua, sive bona fuerint sive mala. Credimus et Spiritum Sanctum plenum et perfectum verum Deum, ex Patre Filioque procedentem, coequalem et consubstantialem, et coomnipotentem et coaeternum per omnia Patri et Filio. Credimus hanc Sanctam Trinitatem, non tres Deos, sed unicum Deum omnipotentem, aeternum et invisibilem et incommutabilem. Credimus sanctam catholicam et apostolicam unam esse veram Ecclesiam, in qua unum datur sanctum baptisma, et vera omnium remissio peccatorum. Credimus etiam veram resurrectionem huius carnis, quam nunc gestamus, et vitam aeternam. Credimus etiam Novi et Veteris Testamenti, Legis, ac Prophetarum et Apostolorum unam esse auctorem Deum ac Dominum. Haec est vera fides catholica, et hanc supradictis articulis tenet et praedicat sa-

rosancta Romana Ecclesia: sed propter diversos errores, a quibusdam ex ignorantia, et ab aliis ex malitia introductos, dicit et praedicat eos, qui post baptismum in peccata labuntur, non rebaptizandos, sed per veram poenitentiam suorum consequi veniam peccatorum. Quod si vere poenitentes in caritate decesserint, antequam dignis poenitentiae fructibus de commissis satisfecerint et omisis, eorum animas poenis purgatorijs, hoc est catarterijs (1), sicut nobis frater Ioannes explanavit, post mortem purgari, et ad poenas huiusmodi relevandas prodesse eis fidelium vivorum suffragia, missarum scilicet sacrificia, orationes et eleemosynas, et alia pietatis officia, quae a fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverunt, secundum Ecclesiae instituta. Illorum autem animas, qui post sacrum Baptisma susceptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt; illas etiam, quae post contractam peccati maculam, vel in suis manentes corporibus, vel eisdem exutae, prout superius dictum est, sunt purgatae, mox in coelum recipi. Illorum autem animas, qui in mortali peccato, vel cum solo originali, decedunt, mox in infernum descendere, poenis tamen disparibus puniendas. Eadem sacrosancta Ecclesia Romana firmiter credit, et firmiter asseverat, quod nihilominus in die iudicii, omnes homines ante tribunal Christi cum suis corporibus comparebunt, reddituri de propriis factis rationem. Tenet etiam, et docet eadem sancta Romana Ecclesia, septem esse ecclesiastica sacramenta, unum scilicet Baptisma, de quo dictum est supra; aliud est sacramentum Confirmationis, quod per manuum impositionem episcopi conferunt, chrismando renatos; aliud est Poenitentiae; aliud Eucharistiae; aliud sacramentum Ordinis; aliud est Matrimonium; aliud Extrema Unctio, quae secundum doctrinam B. Iacobi infirmantibus adhibetur. Sacramentum Eucharis-

(1) A graeco voc. καθάρω, purgare.

stiae ex azymo conficit eadem Romana Ecclesia, tenens et docens, quod in ipso Sacramento panis vere transubstantiatur in Corpus, et vinum in Sanguinem Domini nostri Iesu Christi. De Matrimonio vero tenet, quod nec unus vir plures uxores simul, nec una mulier permittitur habere plures viros. Soluta vero legitimo matrimonio, per mortem coniugum alterius, secundas et tertias deinde nuptias successive licitas esse dicit, si impedimentum canonicum aliud, ex causa alia, non obsistat. Ipsa quoque sancta Romana Ecclesia summum et plenum primatum et principatum super universam Ecclesiam catholicam obtinet, quem se ab ipso Domino in B. Petro Apostolorum principe, sive vertice, cuius Romanus Pontifex est successor, cum potestatis plenitudine recepisse veraciter et humiliter cognoscit. Et sicut prae caeteris tenetur fidei veritatem defendere, sic et si quae de fide subortae fuerint quaestiones, suo debent iudicio definiri. Ad quam potest gravatus quilibet super negotiis ad ecclesiasticum forum pertinentibus appellare; et in omnibus causis ad examen ecclesiasticum spectantibus ad ipsius potest iudicium recurri, et eidem omnes Ecclesiae sunt subiectae. Ipsarum praelati obedientiam et reverentiam sibi dant. Ad hanc autem sic potestatis plenitudo consistit, quod Ecclesias caeteras ad solitudinis partem admittit, quarum multas, et patriarchales praecipue, diversis privilegiis eadem Romana Ecclesia honoravit, sua tamen observata praerogativa, tum in generalibus conciliis, tum in aliquibus aliis semper salva. Suprascripta fidei veritate (prout plene lecta est, et fideliter exposita) veram, sanctam, catholicam et orthodoxam fidem cognoscimus et acceptamus, et ore ac corde confitemur, quod vere tenet, et fideliter docet, et praedicat sancta Romana Ecclesia: inviolabiliter observare eandem professionem, et in ea omni tempore perseverare, nec ullo unquam

tempore ab ea discedere quoquomodo, aut deviare vel discordare promittimus. Primatum quoque eiusdem sanctae Romanae Ecclesiae, sicut in praemissa serie continetur, ad ipsius sanctae Ecclesiae obedientiam venientes, confitemur et recognoscimus, acceptamus et sponte suscipimus.

Confitentes vero haec, et approbantes et acceptantes et promittentes observare, ut superius dictum est, rogamus magnitudinem vestram, ut Ecclesia nostra dicat sanctum Symbolum, prout dicebat hoc ante schisma, usque in hodiernum diem, et quod permaneamus in ritibus nostris, quibus utebamur ante schisma; qui scilicet ritus non sunt contra supradictam fidem, nec contra divina praecepta, nec contra Vetus et Novum Testamentum, nec contra doctrinam sanctorum generalium conciliorum, et sanctorum receptorum per sancta concilia quae celebrata sunt a spiritali dominatione Ecclesiae Romanae. Hoc igitur non grave est vestrae sanctitati, nec inusitatum, et nobis tunc difficile propter infinitam multitudinem populi.

Commisimus autem super his praesentibus nunciis imperii nostri, ut dicta per praesentes literas nostras confiteantur et affirmant vice imperii nostri coram magna sanctitate vestra. Praesens igitur scriptum de nostra recognitione, susceptione, acceptatione et professione, propria manu nostra, Dei gratia, imperiali subscriptione signavimus et sigillum nostrae potentiae inferius appendi fecimus, etc.

IX.

Provisiones et ordinationes pro ecclesiastica libertate in regno Portugalliae manutenenda (1).

SUMMARIUM

Humana, divinaque hoc in regno male haberi dolet Gregorius. — 1. Alphonsus rex

(1) Ex Regest. Vatic. Vide Raynaldum ad annum 1273, § 21.

Supplicat pro conservatione rituum Ecclesiae Graecae.

Transmissio nunciorum ad Romanum Pontificem pro praedictorum confessione firmanda.

ab Honorio III saepius de his monitus, rogatusque ut ab huiusmodi abstineret. — 2. Sanctius Alphonsi filius a Gregorio IX de eisdem rebus monitus. — 3. Imperatum postea ab Innocentio IV subditis, ut Alphonso comiti Boloniensi regis fratri obedirent: — 4. Alphonsus vero, quamvis remedia his se allaturum promiserit, peiora tamen patrat. — Papae erga eum longanimitas. — 5. Missi ad eum nuncii apostolici. — 6. Parum hi proficiunt. — 7. Praecipit igitur ut Alphonsus iuret observantiam contentorum in literis Pontificum. — 8. Omnes insuper regni officiales iurent illa infringi se non passuros: — 9. Rex vero Ecclesiis et ecclesiasticis nullam se iniuriam aut molestiam allaturum. — 10. Poenae contra inobedientes. — Poenae in reges inobedientes, — Et barones et officiales. — Clausulae.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

De regno Portugalliae contra dudum et nunc, propter peccata forsani populi, regnantes in ipso, ab olim ingens clamor ascendens, in gentes et regna illorum diffudit infamiam, et exclamans in eo sancta prosterni, Ecclesias, personas ecclesiasticas, et libertatem ipsarum non conculcari tantummodo, sed quasi omnino subverti; regnum ipsum cum suis habitatoribus per regnantes eosdem non regi vel dirigi, sed velut datum in praedam ab ipsis et suis tamquam a praedonibus inhumane tractari, undique diripi, totaliterque consumi; diversorum Romanorum Pontificum praedecessorum nostrorum, et nostras aures perculit et ad praedictorum correctionem, ipsiusque regni directionem eo specialius illorum et nostrum excitavit officium, affectu animos, provocavit affectus, quod idem regnum, quod est Romanae Ecclesiae censuale, ipsi Ecclesiae specialiori iure tenetur.

§ 1. Dudum siquidem cum ad felicis recordationis Honorii Papae praedecessoris nostri audientiam validis multorum clamoribus pervenisset, quod quondam

Humana, divinaque hoc in regno male haberi dolet Gregorius.

Alphonsus rex ab Honorio III saepius de his monitus, roga-

Alphonsus Portugalliae rex timorem divini nominis et amorem damnabiliter a se prorsus abiiciens, et tamquam ad eundem regni et habitatorum suorum conculcationem, seu potius desolationem extremam et subversionem omnimodam ecclesiasticae libertatis in spiritu tyrannicae persecutionis anhelans, inter caetera gravia et enormia, quibus contra se ultionum Dominum provocabat, sacrosanctam Ecclesiam sponsam eius in regno ipso ancillare pro viribus satagebat, tam cathedralibus, quam aliis Ecclesiis, nec non monasteriis, hospitalibus, domibus, aliisque religiosis locis et clericis dicti regni collectas et alia importabilia gravamina praesumptuosus imponens, alias eandem diversis et variis afflictionibus opprimendo; praefatus praedecessor eundem Alphonsum per suas literas rogandum, monendum duxit attentius et hortandum, obsecrans per aspersionem Sanguinis Iesu Christi, ut culpas suas humiliter recognoscens, converti ad Dominum festinaret, et ab Ecclesiarum et personarum ecclesiasticarum molestiis et gravaminibus omnino desistens, bonae memoriae archiepiscopo Bracharen., qui huiusmodi occasione gravaminum in eundem regem ac nonnullos complices excommunicationis, et terram ipsius metropolitana sibi lege subiectam interdicti sententias duxerat promulgandas, de damnis et iniuriis archiepiscopo irrogatis eidem satisfactionem plenariam exhiberet, certis super hoc executoribus deputatis, adiectisque comminationibus gravibus et diversis, quae de regni etiam amissione formidinem ingerant.

§ 2. Cumque quondam Sanctius ipsius Alphonsi filius et in regno successor eodem, tamquam in ipsum cum sanguine huiusmodi pravitate diffusa, fugienda sequens vestigia genitoris, excessus enormes in ecclesiasticas et religiosas personas non minus, immo magis perniciose committeret, prava quaedam et iniqua inter caetera prosequendo statuta, quae

tusque ut ab huiusmodi abstineret.

Sanctius Alphonsi filius a Gregorio IX de eisdem rebus monitus.

proavi sui prophana proponitur edidisse praesumptio, et per quae personarum ipsarum iniuriae ac infamationes graves, domorum quoque infractiones, honorum spoliationes et direptiones frequentius contingebant; piae memoriae Gregorius Papa nonus praedecessor noster, cum ad ipsum praemissa per clamorae insinuationis infamiam devenissent, intendens et eiusdem Sancti saluti consulere, et Ecclesiarum ac personarum ipsarum indemnitatibus praecavere, dicto Sancto inter alia districtius inhibuit per suas litteras speciales, ne per se vel officiales aut vassallos suos personas easdem infamare vel earum domos infringere, seu bona ipsarum quovis modo diripere attentaret, ab earundem gravaminibus et molestiis quibuscumque penitus abstinendo: et certis super his exequutoribus deputatis graves comminationes et diras idem Gregorius praedecessor adiecit.

Imperatum potest ab Innocentio IV subditis, ut Alphonsus comiti Boloniensi regis fratris obedirent.

§ 3. Recolendae insuper recordationis Innocentius Papa quartus praedecessor noster querelis multimodis et clamoris delationibus excitatus, et inter alia intellecto, quod idem Sanctus, eiusdem regni gubernatione suscepta, Ecclesias et monasteria consistentia in eodem, in gravem divinae maiestatis offensam et conculcationem ecclesiasticae libertatis, exactionibus et oppressionibus plurimis per se ac suos immaniter afflixerat et affligere non cessabat, et ab aliis pro ipsorum libito libere permittebat affligi, cupiens regnum ipsum tot tribulationum adversitate depressum per alicuius prudentis industriam relevari; cum praefatus Sanctus, quem per suas litteras idem Innocentius praedecessor rogandum duxerat attentius et hortandum, specialibus super hoc monitoribus deputatis, ut praemissa celeri emendatione corrigeret, ac in consilia se reduceret meliora, in deterius semper converteret actus suos et mala malis tanquam in sensum datus reprobam cumlaret, barones, communitates, seu concilia tam civitatum, quam castrorum, aliorum-

que locorum, ac universos milites et populos per regnum constitutos, praedictum per certas sub certa forma confectas litteras de fratrum suorum consilio monuit, rogavit et hortatus extitit, dans nihilominus illis districtius in praeceptis, ut charissimum in Christo filium nostrum Alphonsum Portugalliae regem illustrem tunc comitem Boloniensem eiusdem Sancti germanum, per quem sperabat ipsius regni miserabilem statum, ope comite caelestis auxilii, relevandum, cum praedictum Alphonsum ad curam et administrationem generalem et liberam dicti regni Apostolicae Sedis auctoritas assumpsisset, devote recipere, sibi in omnibus et per omnia intendere procurarent, deputatis eidem certis exequutoribus in hac parte, prout haec omnia eorumdem praedictae litterae plenius attestantur.

§ 4. Porro processu temporis saepe-fatus Alphonsus rex ad eiusdem regni praelatorum instantiam, ad curam et custodiam dicti regni ac defensionem praelatorum ipsorum, nec non religiosorum, ac totius cleri et monasteriorum, Ecclesiarum, viduarum, orphanorum, caeterorumque in illo degentium per Sedem eandem, prout praemittitur, evocatus, licet certos ex parte praelatorum ipsorum articulos sibi oblatos Parisiis, ac praemissas provisiones apostolicas in praedictis eorumdem praedecessorum Honorii et Gregorii literis comprehensos se, cum ipsius regni dominium quocumque adeptus foret titulo, astrinxerit iuramento praestito servaturum, prout in literis inde confectis, et quondam magistrorum Ioannis Sedis Apostolicae cappellani Carnotensem et Lucae decanorum, ac Petri cancellarii Parisiensem Ecclesiarum, aliorumque clericorum, tam religiosorum, quam saecularium, necnon et quorundam nobilium sigillis munitis plenius continetur; tam grandis tamen honoris ab eiusdem sibi Sedis benignitate collati quasi omnino inmemor, tantique beneficii gratiam minime recognoscens, sed ad eam

Alphonsus vero, quantis remedia his se alaturum promissit, peiora tamen patrat.

prorsus ingratus, iuramenti religione contempta, quam cautius custodire debuerat, non solum provisiones et articulos supradictos servare contempsit, verum etiam quamplura contra praelatos et Ecclesias, religiosos, clerum et populum saepedictos, ac libertatem ecclesiasticam commisit enormia, sicut fama, immo verius infamia publica protestatur: propter quae bonae memoriae Martinus archiepiscopus Bracharensis, E.... Compostellanensis archiepiscopus tunc Colimbriensis, R. Egitanensis, V.... Portugallensis, M.... Colimbriensis tunc Visensis episcopi personaliter, et bonae memoriae M.... Elborensis, et P.... Lamacensis episcoporum procuratores oppressionibus dicti regis afflictis, affecti molestiis, iniuriis lacessiti, ad Apostolicae Sedis clementiam, a persequentis facie fugiendo, necessarium habuere recursum, super his opportunum provisionis et consilii Sedis ipsius remedium non absque laboribus gravibus et expensis longo verbi (1) tempore praestolantes, et demum dictis Bracharen. et Compostellanen. archiepiscopis, ac R. Egitanen. episcopo sublatis de medio, nos ad supplicem aliorum superstitum episcoporum instantiam per nostras sub certa forma litteras eundem regem rogare, monere, ac hortari curavimus, ut a violatione libertatis ecclesiasticae, nec non et ab usurpatione iurium divinarum et ab Ecclesiarum aliarumque personarum saecularium quibusvis molestiis abstineret, caeterosque sibi subditos cessare compelleret ab eisdem: quodque universa bona et singula praelatorum, Ecclesiarum, monasteriorum et aliarum quarumcumque personarum ecclesiasticarum, quae quacumque occasione ablata vel quocumque modo illicite occupata, consumpta, detenta, seu data vel alienata per eum vel de mandato ipsius, aut per barones, milites et officiales eiusdem extiterant, sine difficultatis obstaculo restitueret, ac restitui faceret cum fructibus inde per-

(1) Forsan verum.

ceptis: et de damnis et iniuriis ipsis illatis satisfactionem exhiberet eisdem et exhiberi faceret competentem: et quod constitutiones et statuta in eodem regno contra ecclesiasticam libertatem, statumque regni pacificum introducta non servaret, nec ab aliis permetteret observari; sed praedictas Ecclesias et personas in libertate plenaria conservaret: ac insuper caveret per suas patentes litteras bulla sua plumbea consignatas venerabilibus fratribus nostris Egitanensi, Colimbriensi, Portugallensi, Ulixbonensi et aliis episcopis dicti regni, eorumque capitulis singulis eorumdem singulas litteras concedendo, promittens eis firmiter in eisdem, quod ab ipsorum episcoporum et aliorum praelatorum, Ecclesiarum, ecclesiasticarum personarum, nec non communitatum, conciliorum et hominum, civitatum, castrorum, aliorumque locorum pacifico statui, ut tenemur, ex officio praecavendo, aliter contra ipsum procedere curarem: et quia ferventi desiderio cupiebamus et cupimus, ut inter ipsum, et praelatos, clericos et personas ecclesiasticas dicti regni optata pax et concordia proveniret, et stabili, postquam provenisset, firmitate duraret, et aliquos viros providos et fideles ad nos cum sufficiente mandato transmitteret, qui ea, quae per ipsum et suos in praemissis correctae et emendatae existerent, et pacem atque concordiam, quam dictis praelatis, clericis et personis ecclesiasticis super his ex tunc servare proponeret, in nostra possent, et studerent praesentia roborare, vel eundem regem in his omnibus nostrae et Apostolicae Sedis ordinationi submitterent, quidquid aequitate praevia per nos et Sedem ipsam in omnibus supradictis ordinare contingeret recepturi.

§ 5. Dedimus praeterea dilectis filiis priori Praedicatorum, custodi et guardiano Minorum fratrum ordinum Ulixbonen. per alias nostras litteras in mandatis, ut eiusdem regis praesentiam ad-

Missi ad eum nunciis apostolicis

nostris literis tunc directis eidem, et articulis ab ipsius regni praelatis coram nobis propositis, et per fratres sibi praesentandis eosdem continebantur, corrigere, ex parte nostra monere et efficaciter inducere procurarent: et si ad correctionem illorum voluntarium se offerret, vel ex responsione ipsius, ac aliis circumstantiis appareret, quod vellet praemissa corrigere, interdictum in eodem regno a praelatis positum supradictis usque ad septem menses a receptione literarum nostrarum suspendere, numerandos ita tamen, quod solemnes nuntii dicti regis cum sufficienti mandato, infra menses quatuor a tempore suspensionis interdicti huiusmodi computandos, iter acciperent ad nostram praesentiam veniendi. Si vero praefatus rex iuxta mandati nostri tenorem corrigere praedicta contemneret, saepedictum regnum ipso iure post septem menses eosdem redigeretur in pristinum interdictum. Memoratis etiam fratribus in virtute obedientiae districte per alias nostras iniunximus literas, ut, cum idem rex praedictos episcopos, aliosque praelatos, nec non capitula, conventus, clericos et Ecclesias, ac populum dicti regni gravibus, sicut acceperamus, afficeret iniuriis et pressuris; nosque sibi super hoc nostras sub certa forma literas mitteremus, eas dicto regi fideliter praesentarent, ac responsum eius et quidquid super eis duceret faciendum, nec non locum et diem, in quibus, et coram quibus personis ipsi regi dictas literas ducerent praesentandas per suas patentes literas, directarum tam eis quam ipsi regi literarum seriem continentes, curarent nobis plenius intimare.

Parum hi pro-
curant

§ 6. Sane duo ex dictis fratribus, mandato nostro recepto, volentes observare sollicite fines eius, praefati regis adire praesentiam, et ipsius mentem verbis pacificis, humilibusque sermonibus inclinare, ipsumque diligenter, prout ex forma ipsius mandati poterant, monere ac inducere curaverunt, ut saluti suae providens et honori, mandatis et monitis

apostolicis obediret. Idem vero rex ab eisdem fratribus multoties humiliter requisitus, ut praesentatas sibi per illos Sedis Apostolicae literas clementer audiret, diligenter intelligeret et efficaciter exaudiret, tamquam male sibi conscius per diversas excusationes et frivolas multiplices exquisito diffugio, vix tandem elapsis pluribus terminis super hoc ab eo fratribus assignatis eisdem et protestationibus plurimis fratrum ipsorum coram baronibus et consiliariis dicti regis, ac multis aliis tunc praesentibus publice factis, quod mandatum apostolicum parati erant, prout tenebantur, executioni debitae demandare, qualemqualem audientiam voluit dictis fratribus exhibere, nunc infirmitatem, nunc minutionem, nunc alia impedimenta varia praetendendo. Et quamquam post nonnullos terrarum circuitus dictorum fratrum humilitate devota non absque laborum sarcina illius vestigia prosequente, se velle apostolicis parere in hac parte beneplacitis simularet; parum tamen de his, quae tantum verbaliter praetendebat, realiter adimplevit, eo magis suae inobedientiae vitium detegens, quo amplius illud obtegere satagebat. Et tandem licet ipse rex, auditis et intellectis literis supradictis, ac regni gravaminibus et afflictionibus et oppressionibus abhorrendis, per fratres eosdem sibi, oraculo vivae vocis, expositis, quamvis eorum non existeret ignarus, baronibus et consiliariis suis tunc secum morantibus correctionem regni simulate committeret; tamen quasi nihil per ipsum aut eos actum exitit circa illam: propter quod saepedicti fratres sollicitius attendentes, quod penes regem eundem proficere non valebant, nec volentes verbis eius, in quibus veritatem reperire non poterant, ulterius detineri, ab eo super his instanter petiere responsum nobis fideliter indicandum: quod tandem in quadam cedula non sigillata notatum, quamquam illud sub sigillo regio instantissime postulassent, per opportuna im-

portunitatis instantiam extorserunt tam responsum huiusmodi, in quo idem rex licet persuasae sibi correctioni iuxta mandatum nostrum se vacare praetenderet, per hoc calamitates et miseras dicti regni non tam inficiens quam affirmans, excusationibus tamen frivolis et malitiosis diffugiis potius intendebat, quam quod in hac parte fecerant, per suas nobis patentes literas plenius intimantes, per quas nobis super dictis gravaminibus evidentius informatis liquido constitit, circa correctionem illorum non esse dictorum fratrum, immo nostris monitionibus paritum, seu quomodolibet satisfactum.

Praecipit igitur ut Alphonsus iuret observantiam contentorum in literis Pontificum

§ 7. Nos igitur, qui ex debito pastoralis officii de fidelium statu pacifico sollicitis studiis cogitare tenemur, tot et tantas iniquitates tanto continuatas tempore, immo potius tot temporum et successorum continuatione incorrigibiliter obfirmatas nequeunt ulterius urgente conscientia conniventibus oculis pertransire, sed praelatis, Ecclesiis, monasteriis, clericis, aliisque personis ecclesiasticis, caeterisque habitatoribus dicti regni super tot importabilibus gravaminibus, afflictionibus et pressuris benigno compatientes affectu, ac volentes etiam paci et tranquillitati eorumdem regni praelatorum, Ecclesiarum, monasteriorum, clericorum et aliorum in illo degentium paterno sollicitudinis studio providere, de apostolica plenitudine potestatis, et fratrum nostrorum consilio statuimus et ordinamus, quod idem rex obliget se stipulatione solemni, praestito iuramento, ad observandum, quae in praedictis eorumdem Honorii et Gregorii praedecessorum literis continentur, et quae, ut praemittitur, Parisiis iuravit, et quod nullo unquam tempore veniet contra ea: promittat etiam, quod sui successores in regno praedicto, in quibus huiusmodi iam quasi haereditariae pravitate in tot eorum sine interruptione radicatae praedecessorum exempla non immerito metuuntur, infra annum, postquam gubernacula ip-

sius regni susceperint, se modo simili obligabunt, et super hoc idem rex suas patentes literas, tam iuramentum, quam totius promissionis huiusmodi seriem continentes, sua plumbea bulla bullatas, confici faciet dilecto filio electo Bracharen. et venerabilibus fratribus nostris Egitanen., Colimbrien., Portugallen., Ulixbonen., Silven., et caeteris ipsius regni episcopis, eorumque successoribus vel procuratoribus eorumdem, singulis videlicet singulas concedendas.

§ 8. Statuimus insuper et ordinamus et providemus, quod quandocumque aliquos in barones, alferazes seu signiferos, maiordomos, cancellarios, superiudices, consiliarios, almozarifos (1), praetores, meyrinos (2) et alios officiales publicos in regno assumet eodem, ipsos, antequam suorum officiorum executionem concedat, eisdem iurare faciat, quod ipsi non erunt in consilio, auxilio vel favore, quod dictus rex, vel aliquis de suis contra praedicta provisiones et contenta in forma praemissi iuramenti regis eiusdem, aut contra ecclesiasticam libertatem quidquam faciat, et ipsi ea inviolabiliter observabunt, et a suis subditis facient observari. Quodque nobiles viros Dionysium et Alfonsum filios suos, alferaz, maiordomum, cancellarium, barones, superiudices, consiliarios, almozarifos, meyrinos, praetores, iudices et alios officiales publicos regni eiusdem, qui iam instituti administrant, faciat praestare simile iuramentum: et quod dicti successores sui hoc ipsum de suis baronibus, alferazibus, maiordomibus, cancellariis, superiudicibus, consiliariis, almozarifis, praetoribus, meyrinis, iudicibus, regni sui officialibus et ordinariis observabunt.

§ 9. Providemus et ordinamus, atque statuimus, quod nominatus rex pro se et omnibus de regno et dominio suo bona fide et sine fraude praestet et concedat perpetuam securitatem et pacem praedi-

(1) Portorii praefecti, exactores, portitores (Ducange). (2) Penes quos iurisdictio regia (Ducange).

Omnes insuper regni officiales iurent illa infringi, se non passuros:

Ret vero Ecclesiam et ecclesiasticam nullam se iniuriam aut molestiam allaturum

ctis electo et episcopis, ac eorum familiis et rebus, ac aliis, qui hactenus astiterunt eis in dicti prosecutione negotii, vel deinceps astiterint, aut praestiterint auxilium vel favorem; quod eis in personis, vel rebus suis intrando, morando vel exeundo regnum praedictum, quoties et quando suis viderint utilitatibus expedire, non offendet, nec offendi, quantum in eo fuerint, per aliquem patietur: quodque idem rex remittat praelatis, eorum familiis et aliis supradictis omnem rancorem et odium, si quod contra ipsos concepit, aut aliquem eorumdem, vel saltem in abstinendo ab offensis eorum, et faciendo alios abstinere, perinde se habeat ad ipsos, ac si adversus eos nullum rancorem vel odium concepisset. De huiusmodi autem securitatis et pacis infractione ipsum ita per omnia teneri decernimus, sicut iuxta consuetudinem regionis teneretur, si treugam forsitan infregisset: et quod super praemissis capitulis omnibus et singulis observandis praestet idem rex corporaliter iuramentum, et confici etiam faciat patentes literas sua praedicta plumbea bulla bullatas; et praedictorum filiorum suorum, alferaz, cancellarii, maiordomorum, superiudicum curiae suae, ac decem baronum maiorum de dicto regno sigillis nihilominus roboratas, dando singulas dictis electo et singulis episcopis, abbatibus et prioribus monasteriorum, quae per priorem consueverunt tantummodo gubernari, nec non et communitatibus civitatum regni praedicti.

Poenae contra inobedientes.

§ 10. Caeterum quia facilis forsane esset praedictorum transgressio, nisi poenarum adiectione vallentur, volumus et ordinamus, quod nisi saepedictus rex infra tres menses postquam ad ipsum ordinatio ista pervenerit, et successores sui infra annum postquam regnare coeperint, omnia et singula compleverint supradicta capitula, cuiuslibet ipsorum praemissa, prout eum contingunt omittere, implere, etsi per unum men-

sem in huiusmodi obstinatione persiste- rint; loca etiam, in quibus ipsi omittere fuerint, vel ad quae ipsos contigerit pervenire, quamdiu ibi moram contraxerint, sint ecclesiastico supposita interdicto. Et si infra unum mensem, praeter praedictos tres, sive annum quantum ad successores proximo sequentem, huic ordinationi parere, ac praemissa omnia et singula implere neglexerint; idem rex et praedicti successores eius ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, quam ex nunc in illo casu ferimus in eosdem. Quod si infra alium mensem, praedictum unum mensem immediate sequentem, in huiusmodi negligentia seu omissione persiste- rint, tota terra sua, videlicet praedictum Portugalliae et Algarbii regnum eo ipso ecclesiastico subiaceat interdicto: et si adhuc per tres alios menses in illorum adimplerone cessaverint, subditi et vassalli eorumdem regum ab observatione iuramentorum fidelitatis et homagii, quibus sibi obligati existunt, sint penitus absoluti, sibi responde- re in aliquo minime teneantur, quamdiu in huiusmodi pertinacia permanebunt. Nec iidem rex et successores iurepatronatus, si quod habent in Ecclesiis dicti regni, quamdiu in huiusmodi contumacia et excommunicatione permanserint, uti possint. Si autem memoratus rex aut successores sui, post promissiones et obligationes praedictas, iuramenti praestationem, literarum suarum pacis et securitatis concessionem huiusmodi, contra praedicta venerint, vel aliquod praemissorum et infra similes terminos, postquam denunciatum fuerit eis per dioecesanum loci, in quo rex praefatus vel successores sui veniendo contra praemissa excesserint, vel per eius vicarium, ipso absente aut eius Ecclesia vacante, cum consilio et assensu duorum coepiscoporum regni eiusdem tunc in regno ipso praesentium, super his satisfacere forte contempserint, poenis expressis superius ipsos decernimus sub-

Poenae in re- ges inobedien- tes.

Et barones et officiales.

iacere, a quibus absolvi non possint sine mandato Sedis Apostolicae speciali. Assumendi autem in barones, consiliarios et alios officiales publicos, seu etiam iam assumpti, si eorum, quae iuraverint, fuerint transgressores, nisi exinde infra mensem satisfecerint competenter, laici eo ipso sententiam excommunicationis incurrant, clerici vero et eadem ligati sententia et obtentis beneficiis sint privati et inhabiles ad alia obtinenda.

Plausulae.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum constitutionis, ordinationis et provisionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem, etc.

Datum Bellicadri secundo nonas septembris, pontificatus nostri anno iv.

Dat. die 4 septembris 1275, pontif. anno iv.

INNOCENTIUS V

PAPA CLXXXV

Anno Domini MCCLXXVI.

Inclusis conclavi Aretii cardinalibus die 20 ianuarii 1276, postridie primo celebrato et publicato scrutinio, electus est in Pontificem Petrus de Tarantasia, natione Burgundus, ex ordine fratrum Praedicatorum, antea archiepiscopus Lugdunensis, mox S. R. E. cardinalis episcopus Ostiensis, qui Innocentius quintus voluit appellari. Romae coronatus est 22 februarii anno eodem, seditque in pontificatu a die electionis menses v, dies ii (1), imperantibus in Oriente Michaelae Palaeologo, in Occidente Rodulpho rege Romanorum. Obiit Romae die 22 iunii anni eiusdem, et sepultus est in ecclesia Lateranensi. Vacavit sedes dies xx.

(1) Tot enim menses et dies, computando et diem electionis, et diem mortis, eum sedisse scribit Ptolomaeus Lucensis.

I.

Innocentius fideles encyclicis literis adeptae dignitatis certiores facit, ac praesules ad operam pro re christiana tuenda coniungendam excitat (1).

SUMMARIUM

De Gregorii PP. obitu, ac conclavi. — Quo die ad pontificatum euectus sit. — Fidelium preces apud Deum implorat.

Innocentius episcopus servus servorum Dei.

Nuper sanctae ac venerandae memoriae Gregorio Papa patre ac praedecessore nostro, in continuatione laborum, quos ad Dei prosequenda servitia solers et devotus assumpserat, nobisque, tunc Ostiensi episcopo ac aliis nostris fratribus, quos tam in Urbe, quam circa eius confinia, iam diversa loca receperant, tribus tantum ex illis existentibus circa ipsum, de ultramontana redeuntibus regione, ac eodem praedecessore apud Aretium civitatem Tusciae in infirmitate diebus aliquibus deductis de hoc saeculo nequam, quod eo dignum forte non erat, erepto, et ipsius corpore cum exequiarum solemnitate debita tumulato; licet in pastoris substituendi processu eorumdem fratrum absentia, satisque longa distantia, difficultatem non modicam communi hominum iudicio iuvaret; Illo tamen, ut firmiter credimus, eorumdem fratrum corda tangente, cui facile est distincta coniungere, ac etiam inter se distantia insimul adunare, nos, fratres iidem omnes, quibus id personarum suarum status indulsit, sponte ac celeriter convenimus in civitate praedicta: et in omni mansuetudine spontanea palatium, in quo idem praedecessor habitabat, pridie ante festum beatae Agnetis intrantes, in ipso festo summo mane missarum solemnibus in honorem Sancti Spiritus celebratis ex more, ipsiusque gratia votis invocata supplicibus, concorditer ad celebrandam electio-

De Gregorii PP. obitu, ac conclavi.

Quo die ad pontificatum euectus sit.

(1) Ex Raynaldo ad ann. 1276, § 17.

nem instantem scrutiniū viam elegimus; et assistente ipso benigno sapientiae Spiritu, qui devote se invocantibus, *Ecce adsum*, solet dicere invocatus, cuius gratia molimina tarditatis ignorat; primo celebrato et publicato scrutiniō (quod tamen nequaquam aliud, sicut nec oportuit, est secutum), in humilitatem nostram, Dei providentia, seu permissione mirabili, nobisque nimium terribili et stupenda, iidem fratres nullo discordante unanimiter concordarunt: nobis ad summi apostolatus evocatis apicem, et ipsius onus giganteis etiam tremendum humeris, nostris debilibus imponentes.

O mira Dei omnipotentia! O admirabilis divinae providentiae in sui dispositione infallibilis magnitudo! Quis divitiarum sapientiae ac scientiae tuae altitudinem admirari? quis comprehendere tua miranda iudicia? quis investigare sufficiat investigabiles vias tuas? Ecce id, non interiecto quasi horae unius interstitio, perfecisti, ad quod alias persaepe diffusi temporis spatium vix perfecit. Ecce longe distantes ab invicem corporibus coadunasti celeriter, et in eo ipsorum animos quasi subito coniunxisti, in quo alias cohabitatione coniunctos longa dissensio separavit. Haec profecto, pie Iesu, tui sunt muneris, tui doni, qui pacis et unitatis amator utrumque unum faciens, a diverso

venientes partes unis. In iis itaque licet nos gravis, nec immerito, stupor invaserit, eius tamen quem ipsorum auctorem fideliter supponimus et humiliter confitemur, considerata clementia, confortavit, ut quamvis iniuncti oneris molem insufficientia nostra refugeret; de superabundantia tamen plenitudinis suae confisi, ei nostrae imbecillitatis subiecerimus imperfectum, sperantes, quod operi manuum suarum dexteram porriget; nec nos impraeditatum et inscium dispositione sua, in tam profundi maris altitudine positum, derelinquet. Ad quod promptius obtinendum, vestrorum suffragiorum opitulationem requirimus, studiosam in hoc

opem et operam affectamus, universitatem vestram affectuose monentes, rogantes et qua possumus instantia exhortantes, quatenus, pensato consultius, quod in partem estis tantae sollicitudinis evocati, in gregibus curae vestrae commissis pro viribus solliciti pastoris partes satagentes implere, Moysi manus debiles, cuius, licet insufficientibus meritis, typum in Domini populo gerimus, vestris intercessionibus sustentetis, apud illum, qui huiusmodi nobis onus imposuit, devotis precibus insistentes, ut non patiatur ipsius mole nos opprimi, ipsius pressura subterni; sed debilitatem nostram suo robore fulciat, suaeque virtute confortet, ut sic in commissi executione regiminis Eius prosequamur beneplacitum, quod aeternae retributionis gloriam et sequamur attentius et de suae benignitatis gratia efficacius consequamur. Caeterum, fratres et filii, affectum vobis charitativae benignitatis expandimus et sinum charitatis solidae aperimus, proponentes, quantum cum Deo poterimus, honori vestro deferre, ac vestra et Ecclesiarum vestrarum commoda, pro quibus ad nos recurrere cum securitate poteritis, in promptitudine benevolentiae promovere.

HADRIANUS V

PAPA CLXXXVI

Anno Domini MCCLXXXVI.

Hadrianus, antea Othobonus, patria Genuensis, S. R. E. cardinalis diaconus S. Hadriani, electus est Summus Pontifex die 12 iulii anno 1276, statim post electionem suam ex Urbe Viterbium cum concesserit, ibidem, nondum presbyter, nec Pontifex ordinatus, obiit, die 18 augusti anni eiusdem, et sepultus est in ecclesia fratrum Minorum. Sedit itaque mensem unum, dies septem: vacavitque post eius mortem Apostolica Sedes fere per mensem.

IOANNES XX dictus XXI

PAPA CLXXXVII

Anno Domini MCCLXXXVI.

Petrus, natione Lusitanus, Iuliani filius, S. R. E. cardinalis, episcopus Tusculanus, electus est in Romanum Pontificem die 15 septembris 1276, solemniterque de more coronatus die 20 eiusdem, Ioannes voluit appellari. Sedit in pontificatu menses viii (1), imperantibus in Oriente Michaele Palaeologo, in Occidente Rodulpho rege Romanorum. Obiit Viterbii die 16 maii 1277, et sepultus est in ecclesia S. Laurentii. Vacavit sedes menses vi, dies viii.

I.

Decretum, quo Adrianus V Gregorii X de inclusione cardinalium in conclavi pro facienda Pontificis electione constitutionem suspenderit, confirmatur (2).

SUMMARIUM

1. Facta a Gregorio de conclavi lex — Ab Adriano suspensa. — Quomodo fuerit suspensa. — 2. Illius exemplo ad tempus abrogatur.

Ioannes episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

§ 1. Licet felicitis recordationis Gregorius Papa praedecessor noster, pia meditatione considerans quantum sit onusta spendiis, plenaque periculis Ecclesiae Romanae prolixa vacatio: et vigilanter intendens super hoc de opportuno remedio providere, quandam super electione Romani Pontificis constitutionem ediderit in concilio Lugdunensi; quia tamen experientia docuit, constitutionem eandem multa intolerabilia, nonnulla obscura et propter hoc accelerationi provisionis eius-

(1) A die electionis computandos. (2) Ex Raynaldo ad annum 1276, § 29.

dem Ecclesiae valde damnosa, immo etiam provisionis ipsius impedimenta et dilationem ingerentia continere; piae memoriae Adrianus Papa praedecessor noster, diligenter praemissa considerans et residens in camera sua Lateranensi, in consistorio, nobis et aliis fratribus suis, de quorum numero tunc eramus, praesentibus; bonae memoriae V. Praenestino episcopo, V. S. Eustachii diacono, et dilectis filiis G. tit. S. Marci presbytero tunc infirmitate detentis, ac S. tituli S. Caeciliae Apostolicae Sedis legato, presbytero, cardinalibus dumtaxat exceptis, constitutionem eandem, quoad omnem ipsius effectum, quidquid posset contingere, solemniter et absolute suspendit; et quamvis post eius obitum nos et dicti fratres, qui tunc supererant, et praesentes etiam in Romana Curia, suspensionem huiusmodi non solum verbis, sed litteris etiam postro et eorundem sigillis munitis, concorditer testaremur; nonnulli tamen corda contumacia in damnatam superbiam erigentes, adhibere fidem nostro testimonio contempserunt; aliis etiam infrunitis animis suggerentes huiusmodi nostro testimonio non esse credendum; quamquam insuper aliquorum habet assertio, eundem praedecessorem Adrianum in lecto aegritudinis decumbentem suspensionem revocasse praedictam; nos tamen et iidem fratres frequentes et diligentes super hoc inter nos collationes habuimus; et non solum ab iis, qui revocationis huiusmodi conscii dicebantur, sed ab aliis eiusdem praedecessoris Adriani familiaribus et aliis etiam studuimus veritatem frequentissime indagare; nec invenimus eundem praedecessorem Adrianum ad revocationem praedictam aliquatenus verbo, vel litteris processisse.

§ 2. Nolentes itaque, nec valentes, urgente conscientia, quae nos maxime in tali ac tanto articulo veritatem occultare non sinit, praefatam suspensionem dictae constitutionis ratam, ut expedit, non haberi; vel ipsam de caetero quomodolibet

Quomodo fuerit suspensa.

Illius exemplo ad tempus abrogatur.

Fidelium precibus apud Deum impleratur.

Facta a Gregorio de conclavi lex

Ab Adriano suspensa.

in dubium revocari; suspensionem ipsam ab eodem praedecessore Adriano factam fuisse, ut praemittitur, praesentium tenore testatur; ac ipsam nihilominus ratificantes et ratam haberi volentes, revocatione praedicta, cum nulla de ipsa fides haberi potuerit, non obstante, constitutionem eandem, quoad omnem suum effectum, de fratrum ipsorum consilio decrevimus esse suspensam. Caeterum aperte praedicimus, quod nec nostrae, nec fratrum ipsorum intentionis existit, ut solum in eiusdem constitutionis suspensione seu abolitione sistamus; sed ad tollendas occasiones diffusae vacationis eiusdem Ecclesiae, ac celeritatem provisionis ipsius, prout eadem intendebat constitutio, competenter induendam, sic intendimus praefatae constitutioni et dicti praedecessoris Gregorii, conditoris eiusdem, intentioni concurrere, ac Deo ductore fratrum ipsorum consilio salubriter in proximo providere, quod cum dispositione divina casus emergerit eidem Ecclesiae, sublatis impedimentis quibuscumque, celeriter desiderata provisio, prout mundi necessitas exigit, valeat provenire. Nulli ergo, etc.

Datum Viterbii secundo kalendas octobris, pontificatus nostri anno 1.

Dat. die 30 septembris 1276, pont. anno 1.

II.

Encyclicae Ioannis XXI ad fideles de sua promotione literae (1).

SUMMARIUM

Cardinales in palatio Viterbiensi Pontificem electuri conveniunt. — Quomodo ad Sedem Apostolicam evectus. — Commendat se fidelium precibus.

Ioannes episcopus servus servorum Dei.

Felicis recordationis Adriano papa praedecessore nostro post promotionem suam

(1) Ex Raynaldo, Continuat. Annal., tom. xv, pag. 238.

ad summi apostolatus apicem brevi dierum numero vitae suae tempora consummante, post exhibita eidem in solemnibus exequiis debita humanitatis obsequia, nos et fratres nostri in episcopali palatio Viterbiensi convenimus, electioni substituendi Pontificis, iuxta necessitatis instantiam et fervens nostrum desiderium vacaturi; et licet diebus aliquibus per importunitatem Viterbiensium civium tractatui electionis instantis nec dare possemus initium; postquam tamen illi vacare potuimus, astitit, ut credulitas devota supponit, sapientiae Spiritus, ex more a nobis et fratribus ipsis suppliciter invocatus, et prima die de ipsorum fratrum concordia voto, parique concordia processit de nobis, tunc episcopo Tusculano, impraemeditatis et insciis, ad Petri Cathedram electio canonica, communis et concors.

In iis itaque stupemus non immerito, pariter et tremur. Nonne stupor, nonne tremor, quod nos, qui tutioris semper putavimus esse consilii, secure in Domo Domini abiici, quam periculose super aliorum curam et regimen elevari sic subito in maris altitudinem venimus? Et dum ad iniuncti oneris sarcinam insufficientes virtutum sumptus dispungimus et vires impares comparamus, ab illius, nec indigne, timemus tempestate demergi? Haec efficaciter suggerebant, ut in vocatione, in qua nos vocaverat Dominus, maneremus, et debilitas onus refugeret, ac opus insufficientia nostra vitaret. Verum, quia merces laboribus commensuratur et redditur, propter quod Doctor et Praedicator egregius, non de profectu glorians, sed veraciter suos labores attestans, non inquit, plus omnibus profeci, vel profui, sed plus laboravi; licet detereret onus et labor, ad subeundum tamen iugum apostolicae servitutis, et in ea pro viribus laborandum, merces retributionis aeternae uniuscuiusque, nisi aliud misericordia retribuente indulgeat, commensuranda laboribus, invitavit, et sub Illius fiducia, qui lasso virtutem subiicit, cuius

Cardinales in palatio Viterbiensi Pontificem electuri conveniunt.

Quomodo ad Sedem Apostolicam evectus.

NICOLAUS III

PAPA GLXXXVIII

Anno Domini MCCLXXVII.

Commendat se fidelium precibus.

solius sufficientiae plenitudo nostros sufficit supplere defectus, debiles humeros tanto subiecimus oneri, nec expavimus manus exponere immensitati laboris.

Caeterum, quia supra vires nostras esse, conspicimus susceptum officium, illudque soli portare nequimus, orationum vestrarum suffragia humiliter imploranda, et vos in partem sollicitudinis evocatos collaborando nobiscum, diligentius exequamini commissa vobis officia, decrevimus exhortandos. Ideoque universitatem vestram monemus et hortamur in Domino, vos nihilominus rogantes instanter, quatenus preces humiles, devotas et sedulas frequenter fundatis ad Dominum, ut sua pietate nostram insufficientiam suppleat, debilitatem fulciat; nobisque, quod est onerosum, leviget, quod obscurum suae claritatis luce revelet, et aspera convertat in plana: sicque vota nostra praeveniendo clementer aspiret, et misericorditer adiuvando benignus prosequatur, quod zelus noster semper in ipsius beneplacitis ferveat, nec unquam in illorum executione torpescat; vos quoque, quos de gregibus diligentiae vestrae commissis pastoralis officii cura sollicitat, sic diligenter illud studeatis implere, quod cum discussio venerit, et exacti fueritis pro illis reddere rationem, non solum illam cum securitate reddatis, sed et exigentis mereamini gratiam; et interim in vestris Ecclesiarumque vestrarum negotiis, super quibus potestis ad nos cum securitate recurrere, Apostolicae Sedis propitium sentire favorem.

Datum Viterbii, nonis octobris, pontificatus nostri anno primo.

Datum die 7 octobris anno Domini 1276, pontif. anno 1.

Nicolaus III natione Romanus, antea Ioannes Caietanus de Ursinis, cardinalis diaconus S. Nicolai in Carcere Tulliano, electus est Viterbii Summus Pontifex die 25 novembris 1277, Romaeque consecratus die 26 decembris anni eiusdem. Sedit in pontificatu a die electionis annos 11, men. ix, uno die minus: a consecratione annos 11, men. viii, duobus diebus exceptis, imperantibus in Oriente Michaelae Palaeologo, in Occidente Rodolpho rege Romanorum. Obiit apud Surianum (1) die 22 augusti, anno 1280. Corpus Romam translatum tumulatur in basilica B. Petri in capella B. Nicolai. Vacavit sedes men. vi.

I.

Encyclicae Nicolai literae de sua in Summum Pontificem electione ad Gallias praelatos (2).

SUMMARIUM

Specialis Dei de Ecclesia cura et custodia: — Ac praesertim sede vacante: — Ut defuncto Ioanne XXI, cardinales de successore eligendo tractarint. — Diem electionis suae significat. — Ut invitius pontificatum acceperit: — Spem in Deum coniecerit. — Praesulum pro se ad Deum preces exposcit. — De portitoribus literarum huiusmodi.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, archiepiscopo Senonen. et episcopis ac dilectis filiis abbatibus ac aliis Ecclesiarum praelatis per Senonen. provinciam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Immensae Deus potentiae, qui mundum per se condidit, per se regit; nec

(1) Surianum, arx olim munita, prope Viterbium. (2) Ex Regest. Vatic.

Specialia Dei
de Ecclesiae cu-
ra et custodia:

eget extrinsecus quaesitis auxiliis ad regendum, qui non eguit ad condendum. Quem enim (Sacra Scriptura testante) alium constituit super terram, aut quem alium posuit super eum, quum fabricatus est orbem? Profecto nullum; sed ipse solus regiminis et gubernationis est princeps, qui creationis extitit solus auctor: Ipse quidem Ecclesiae catholicae, peculiaris procul dubio domus suae, peculiaris etiam civitatis solus aedificator et custos, ad cuius sine Ipso custodiam seu structuram frustra aedificantes alii laborem assumerent, frustra custodes caeteri vigilarent; tanto magis ea specialis regiminis et custodiae cura prosequitur, quanto maiori singularitate construxit. Siquidem caetera verbo creans: Dixit, et facta sunt: Ecclesiam vero non solum verbi expressione, sed et sui pretiosi Sanguinis effusione fundavit. Ad huius autem specialitatis evidentiam discipulis suis, quos eiusdem Ecclesiae fecit velut praecipua fundamenta: *Ego*, inquit, *vobiscum sum usque ad consummationem saeculi*, suae virtutis assistentiam repromisit et ipsi Ecclesiae in Apostolorum Principe, cui cuiusque successoribus commisit eiusdem regiminis vicariam, ait: *Ego pro te rogavi, Petre, ne deficiat fides tua*; eandem insuper vicariam sic esse voluit vicissitudinariae successionis continuatione perpetuam, ut quamquam ipsi vicarii ex humanae fragilitatis conditione legi mortalitatis addicti, vitae praesentis occasum imperio mortis incurrerent; ipsum tamen vicariatus officium substituendorum vicibus immortale in perpetuum remaneret. Proinde saepefata mater Ecclesia interdum utili desponsata Pontifici, nuptialibus ornata monilibus, sub sponsi sui ducatu, eiusdem Rectoris omnium dirigente potentia, laeta deducitur: interdum vero in pastoris subtracti carentia, viduitatis amictu circumdata, oculis resolutis in lacrimas eius sibi queritur adempta solatia, lamenta de illius subtractione multiplicat, et anxia pro alterius substi-

Ac praesertim
sede vacante:

tutione laborat: eo quam prolixius, quo iis, quorum interest, cum omni diligentia solerter ac instanter eiusdem Ecclesiae provisioni vacantibus, nihilominus tamen vacationis prolixitatem ingerit occurrentium casuum qualitas, aliarumque circumstantiarum necessitas, non instantium negligentia vel voluntas. Et licet interim eadem Ecclesia, dum ad editionem spiritualis Patris, filii sponsique votivam enititur, parturientis partes experiens, conatus prosequens, et molestias perferens, acerbos dolores sentiat; instar illius tamen consultius idoneum pariendi tempus expectat, ne inconsulte festinantiae impetum partum praecipitet in abortum. Oh, igitur praesumptuosa iudicia murmurantium in Ecclesiae provisione, quam saepe indigne arguunt tarditate; nam etsi de providendo utiliter eidem Ecclesiae in generalitate quadam sint eligentium vota concordia, tamen dum singulariter ad id persona idonea quaeritur, in hoc nimirum quaerentium iudicia facile non concordant. Sed et nonnumquam, occulta forsitan Dei dispositione, postponendus eligitur, et postponitur praefendus; sicut his accidisse diebus ex nostrorum defectuum consideratione supponimus et humiliter confitemur.

Nuper enim felicitis recordationis Ioanne Papa praedecessore nostro apud Viterbium, ubi tunc cum sua curia residebat, ab hac luce subtracto, et ipsius corpore in Viterbiensi Ecclesia cum exequiarum solemnitate debita tumulato; tandem nos et fratres nostri, quibus nos tunc officii quoad hoc annumerabat aequalitas, in palatio episcopali convenimus, propensiolem diligentiam consideratae provisioni eiusdem Ecclesiae impensuri. Et quamquam Ille, qui caelesti dat centui armoniam, nos sub clausura eadem habitantes in unum ad utilem provisionem ipsius Ecclesiae obtinendam, prout singulorum habebat assertio, unanimes fore sua pietate concesserit; ad consummationem tamen provisionis eius-

Ut defuncto
Ioanne XXI, cardinales de successore eligendo tractarent.

Diem electionis suae significat.

dem alto suo et secreto consilio dare aliquamdiu distulit spiritum unitatis. Sed demum in die beatae Catharinae, missarum solemnibus cum invocatione Sancti Spiritus celebratis, iidem fratres in humilitatem nostram (ultimam non exorbitante iudicio) per viam scrutinii concordantes, nos, tunc Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diaconum cardinalem, ad conscendendam apostolicae dignitatis speculam unanimiter elegerunt: nobis vestem ponderis universum orbis ambitum continentem non offerentes tantummodo, sed etiam cum importuna instantia ingerentes. Verum, ut rei gestae seriem succinctus sermo pertranseat, ne, dum defectus eosdem ad humiliationem nostram gestimus exprimere, sub humilitatis specie notam elationis seu qualiscumque iactantiae ingerat seriosa repetitio veritatis; nos gradus altitudinem, et oneris imminentis tantae altitudinis ascensuri molem, nobis in cardinalatus officio experientiae longae participio non ignota, in attenta meditatione pensantes, eligentium et offerentium instantiae insufficientiae nostrae imparitatem obiecimus, debilitatem nostram dictante conscientia oblati imparem, cum repetita multoties relaxationis supplicatione humili allegantes.

Ut invitus pontificatum non periret.

Cumque nec sic cessaret instans fratrum importunitas eorumdem, sed vim inferens nostro proposito vehementius collegii iussus urgeret, nosque violentiam patientes clamare lacrymis, nec esset, qui auditu exauditionis audiret, vociferareremur gemitu, nec foret qui remissionem iniuncti oneris benigno iudicio indulgeret; ad illum oculos mentis ereximus, qui, sicut praemittitur, Ecclesiam, quam per se fundavit, non negligit regere per se ipsum; sed quam pie condidit, pie regit; et quamquam de insufficientia nostra timentes, de superabundantia tamen omnipotentiae suae confisi, humeros summo superhumerali subiecimus, et humiliter iugam subivimus apostolicae ser-

Spem in Deum coniecerit.

vitutis; sperantes, quod Ipse, qui Petri pedibus maximos vortices inclinavit, ut iter liquidum humanis gressibus solidum praeberet obsequium, nobis, quos licet indignos illi sua constituit dignatio successorem, in nostri executione ministerii humiliabit per suae virtutis potentiam colla tumentia superbiorum, et lapsus in delicta labentium cohibendo, eos in honorum stabilitate operum solidabit.

Ad quod efficaciter obtinendum aucte orationum vestrarum suffragia imploramus, universitatem vestram monentes, rogantes et obsecrantes in Domino Iesu Christo, quatenus diligentius attendentes, quod ad tanti ponderis sarcinam supportandam pervigiles cooperatores esse vos exigit, vobis in vestris gregibus sollicitudo commissa in huiusmodi cooperationis ministerio exequendo super greges eosdem sollicite vigilantes debilitati nostrae devotarum orationum et placationum uberum frequentibus oblationibus assistatis, ab Eo, qui vobis sarcinam eandem imposuit, seu pondus forsitan imponi permisit, supplicationibus devotis et sedulis implorantes, ut qui ex eisdem nostris defectibus sub illius onere premimur, Ipsius munere sublevemur: nobisque ipse honorum Largitor omnium sic illam ad sui nominis laudem et gloriam, nostram populique sui salutem portare sua pietate concedat, quod eadem pia mater Ecclesia filios suos numero et merito nostris multiplicari temporibus gloriatur. Caeterum, fratres et filii, affectum vobis charitativae benignitatis expandimus, et sinum charitatis solidae aperimus, proponentes, in quibus cum Deo poterimus, honori vestro deferre, ac vestra et Ecclesiarum vestrarum commoda, pro quibus ad nos recurrere cum securitate poteritis, in promptitudine benevolentiae promovere.

Cum autem, sicut intelleximus, portitores huiusmodi litterarum interdum esse consueverint contra intentionem mittentium exactores; nunc importunae petitio-

Præsumptum pro eo ad Deum praecae exposcit.

De portitoribus litterarum huiusmodi.

nis instantia, nunc etiam murmurationum susurris, ac defectionum et querelarum comminationibus exigendo, scire vos volumus, quod nostrae intentionis existit, latoresque praesentium iurare fecimus, quod ad exigendum vel obtinendum aliquid praeter ea, quae ad victum et ob infirmitatis ac alios casus necessaria, per alias eis sub certa forma literas, quas vobis exhiberi mandamus, ministrari praecipimus, talibus instantiis, murmurationibus, detractationibus, seu comminationibus non utantur; nec recipere per instantias, murmurationes vel comminationes huiusmodi oblata praesumant: ideoque, ut nostris in hoc intentioni ac beneplacitis concurratis, praefatis eorum abusioibus, caeterisque similibus, si forsitan eis, quod non est verisimile, uti praesumerent contra proprium iuramentum, contemptis, omnino vos ultra praemissa ipsius nostro ministranda mandato tribuendo aliquid non gravetis: cum non per extorsiones huiusmodi, sed alias retributione congrua intendimus ipsorum laboribus respondere.

Datum Romae apud Sanctum Petrum decimo octavo kalendas februarii, pontificatus nostri anno primo.

Dat. die 15 ianuarii 1278, pontif. anno 1.

II.

Quod absque Summi Pontificis licentia speciali senator Urbis minime eligatur (1).

SUMMARIUM

Prooemium. — Pontificibus donata Roma cum imperio. — 1. Damna Urbi a dominio exterorum illata recenset; — 2. Quibus occurrit. — Urbis senator sine licentia Papae non eligendus. — Poenae contra secus agentes. — 3. Tabellionum, aliorumque contravenientium poena. — 4. Obstantium derogatio. — 5. Nobiles Romani hac lege excipiuntur. — 6. Clausulae.

(1) Ex Regest. Vatic.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei,
ad perpetuam rei memoriam.

Fundamenta militantis Ecclesiae in montibus sanctis Propheta commemorans, per montes, Apostolos et praedicatores potenter insinuat, quibus tota huius aedificii fabrica confidenter innititur, qui firmas bases Ecclesiae super fundamento, praeter quod nemo aliud ponere potest, quod est Christus Iesus, veluti summo angulari lapide solidantur; ut veritas, quae antea legis et prophetarum praeconio vebatur, per apostolicam tubam in salutem universitatis exiret: sicut scriptum est: In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum. Huius autem muneris sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum voluit officium pertinere, ut in beato Petro apostolorum omnium summo principaliter collocaret, ut ab ipso, quasi quodam capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet. Hunc enim in consortium individuae unitatis assumptum, id quod ipse erat, Dominus voluit nominari, dicendo: Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam; ut aeterni templi structura, Deo aedificante, constructa mirabili munere gratiae Dei in Petri consisteret firmitate: cui Salvatoris nostri miranda provisio beatum Paulum in apostolatu gentium per dexteris societatis adiunxit. Isti sunt, per quos Evangelium Romae resplenduit: isti sunt eius patres, verique pastores: isti sunt, qui una promerito uno loco pro gloria sub uno persecutore pro parili virtute compassi, Urbem ipsam glorioso cruore martyrii Christo Domino consecrarunt; isti sunt qui illam in hanc gloriam prorexerunt, ut sit gens sancta, populus electus, civitas sacerdotalis et regia, per sacram beati Petri Sedem caput totius orbis effecta. Ne autem ipsa mater Ecclesia in congregatione ac pastura fidelium temporalibus careret auxiliis, quin potius ipsis adiuta spiritualibus semper

Prooemium.

proficeret incrementis, non absque miraculo, factum esse concipitur, ut occasionaliter Constantini monarchae a Deo praevisa, sed curata baptismalibus fomentis, infirmitas quandam quasi adiceret ipsi Ecclesiae firmitatem, qui quarto die sui baptismatis una cum omnibus satrapis et universo senatu, optimatibus etiam, et cuncto populo, in persona beati Silvestri sibi Romanam Urbem concedendo, relinquens ab eo et successoribus eius per pragmaticum constitutum disponendam esse decernens in ipsa Urbe utriusque potestatis monarchiam Romanis Pontificibus declararet, non iustum arbitrans, ut ubi sacerdotis principatum et christianae religionis caput Imperator caelestis instituit, illic imperator terrenus habeat potestatem; quin magis ipsa Petri Sedes, in Romano iam proprio solio collocata, libertate plena in suis agendis per omnia potiretur: nec ulli subesset homini, quae aere divino cunctis dignoscitur esse praelata. Decet namque ipsi Romano Pontifici per fratres suos sacrosanctae Romanae Ecclesiae cardinales, qui sibi in executione officii sacerdotalis coadiutores assistant, libera provenire consilia. Decet ipsi nullo modo vacillare iudicia, ut fratres ipsos nullus saecularis potestatis metus exterreat, nullus temporalis favor absorbeat, nullus eis terror imminet, nihil eos a veri consilii soliditate removeat; quin cum per ipsum Romanum Pontificem in quibuscumque negotiis contingeret eorum peti consilia in consulendo per omnia liberi eidem Romano Pontifici in omnibus, quae pro tempore imminet, libere consulant et assistant: ipsaque Romani Pontificis vicarii Dei, quae suis temporibus occurrit electio, et eorundem cardinalium, cum expediet facienda promotio, in omni libertate procedant.

Damna Urbi a domino exterorum illata recenset;

§ 1. Digne itaque ad Urbem ipsam, eiusque regimen aciem nostrae considerationis extendimus, ut felici ducta regimine praeservetur a noxiis, et optatis

semper proficiat incrementis. Numquid obduxit oblivio, quae Urbi, quae insolis nota dispendia intulerunt hactenus peregrina regimina? Numquid non haec destructio moenium et deformatio proveniens ex ruinis luce clarius manifestant? Num quid non haec fidelium contrectata deposita? Numquid non haec ipsa veneranda Dei templa praesidentis manu sacrilega diebus nostris nefarie violata proclamant? Quid plura? nonne ipsius Urbis retroactis temporibus incorrupta constantia, sub regentis eo tempore nefando subversa regimine, ipsam Urbem speculum Fidei tanta respersit infamia, ut a matre sua Romana Ecclesia filia praedilecta deviare compulsa, quondam Corradinum, qui de venenosa radice Friderici quondam Romanorum imperatoris colubri tortuosi iusto ipsius Ecclesiae iudicio reprobati produisse videbatur in regulum, quique ad exterminium Romanae matris Ecclesiae manifestis iudiciis una cum suis fautoribus aspirabat in contemptum Dei, suae matris ac ipsius Urbis opprobrium, patenter exciperet, recepto faveret, constituens se per hoc tam patens hostis suae matris Ecclesiae filiam adiutricem? Haec ipsi Romae praesiterunt senatores incogniti: haec praesides improvisi, ut gloriosa civitas redderetur ingloria, sua stabilitas vocaretur instabilis, suaeque constantiae antiquata soliditas linguis hominum notaretur infirma.

§ 2. Proinde officii nostri debitum circa huiusmodi tam periculosos eventus ad libram moderaminis erigentes, tanta subversionis occasiones ita salubris remedium appositione praecidimus, ne illorum, qui ipsam rempublicam laudabiliter hactenus gubernarunt, videamur gloriam suggillare, vel merita, quae illis apud infalibilem et omnia scientem Retributorem de iam perlatis quaesita laboribus salva persistant. Ut igitur circa regimen ipsum talis adhibeatur in omnibus cum discretionem solertia, per quam ipsi Romanae Ecclesiae plena libertas, quae in omni-

Quibus occurrit.

bus et per omnia sibi debetur, optata proveniat, vitentur iam experta pericula, et Romanorum populus ab opprimentium protectus incursibus sedeat, sedendo quiescat in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiducia, et temporalium requie opulenta; de fratrum nostrorum consilio hac irrefragabili et in perpetuum valitura constitutione sancimus, ut quodcumque et quotiescumque senatoris electio vel alterius quocumque nomine censeatur, qui quocumque modo, quocumque titulo ipsius Urbis debeat praesse regimini, imposterum imminet, nullus imperator, seu rex Romanorum, aut alius imperator, vel rex, princeps, marchio, dux, comes, aut baro, vel quis alterius notabilis praeminentiae, potentiae, seu potestatis, excellentiae vel dignitatis existat frater, filius, vel nepos eorum ad tempus, vel in perpetuum, seu quivis alius ultra anuale spatium quovis modo, colore vel causa per se vel per aliam personam quomodolibet submittebam in senatorem, capitaneum, patritium, aut rectorem, vel ad eiusdem Urbis regimen, seu officium nominetur, eligatur, seu alias etiam assumatur, absque licentia Sedis Apostolicae speciali, per ipsius Sedis literas concessionem licentiae huiusmodi specialiter exprimentes: quod si secus factum fuerit, nominationem, electionem et assumptionem huiusmodi decernimus esse nullas, ac carere omni robore firmitatis: et non solum nominatores, electores et assumptores; verum etiam ipsi nominati, electi, aut assumpti, si huiusmodi nominationi, electioni, seu assumptioni consenserint, aut se de ipsis quomodolibet intromiserint, intendentes et obedientes eisdem, et omnes dantes in hoc ipsis nominatoribus, electoribus, assumptoribus, aut nominatis, electis, vel assumptis auxilium, consilium, vel favorem publice vel occulte, cuiuscumque dignitatis, praeminentiae, conditionis, aut status extiterint, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant: ac nihilominus ipsos

Urbis senator sine licentia Papae non eligendus.

Poenae contra sacros agentes.

nominatos, electos seu assumptos si contra praesentem constitutionem praedictis nominationi, electioni vel assumptioni consenserint, aut se quoquomodo illis ingesserint; et eorum posteros in perpetuum omnibus feudis, privilegiis, libertatibus, immunitatibus, gratiis et honoribus, quae a praedicta, seu aliis tenent Ecclesiis, censemus esse privatos: ita quod illi, ad quos eorum collatio, concessio, seu dispositio pertinet, resumendi ea, retinendi, concedendi, seu conferendi aliis, aut de ipsis etiam disponendi, prout ad eos pertinet, liberam habeant potestatem: et ne taliter nominati, electi, vel assumpti de sua pertinacia vel contemptu valeant gloriari, nos quaelibet mandata, praecepta, ordinationes et statuta, quae fecerint, omnesque sententias, quas tulerint, et quidquid penitus in contractibus et obligationibus, sive in quibuscumque aliis Urbis nomine, vel tamquam senatores, capitanei, patritii, aut rectores, vel officiales ipsius egerint, irrita prorsus ex nunc et vacua nunciamus.

§ 3. Iudices vero et tabelliones, qui super iis aut eorum aliquibus contra praesentis constitutionis edictum patrocinari vel instrumenta conficere forte praesumpserint, iudicatus et tabellionatus officiis se noverint esse privatos. Contemptores quoque, seu violatores praemissorum vel aliquorum vel alicuius eorum ab huiusmodi excommunicationis, praeterquam in mortis articulo, sententia absolvi non possint, nisi per Romanum Pontificem, vel de ipsius petita et obtenta licentia speciali.

§ 4. Non obstantibus aliquibus privilegiis, indulgentiis, concessionibus, constitutionibus, consuetudinibus et statutis quacumque firmitate vallatis, quae in praemissis omnibus, volumus aliquibus vel alicui suffragari: sed omnia quoad illa decernimus non tenere.

§ 5. Ut autem cives romani, qui ex ipsa Urbe naturalem duxisse noscuntur originem, aut quivis alii, qui in ipsa

Tabellionum aliorumque contravenientium poena.

Obstantium derogatio.

Nobiles Romani hac lege excipiuntur.

eiusve territorio non advenae, sed continui habitatores extiterunt, quoad honores ipsius Urbis, aut regimen gratis functionibus potiantur, non intendimus, quod praesens constitutio tales excludat, quin ad unum annum dumtaxat, vel aliud tempus brevius nominari ad ipsius regimen et officium eligi valeant ac assumi: etiamsi praedictorum principum et aliorum fratres, filii vel nepotes existant, aut etiamsi extra Urbem et ipsius territorium sub nomine comitatus, baroniae, seu cuiuscumque alterius tituli in hominibus vel locis aliquibus iurisdictionem, seu potestatem aliquam temporalem vel perpetuam obtinerent: dummodo praedicta iurisdicatio vel potestas extra Urbem et territorium praefata consistens non tantae praeminentiae, vel notabilis potentatus existat, quod eam obtinentes eius occasione vel causa cum aliis exclusis a dicto Urbis regimine, ut praemittitur praesentis constitutionis oraculo, rationabiliter includantur.

§ 6. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae constitutionis et privationis infringere, vel ei ausu temerario contraire; si quis autem, etc.

Datum Viterbii quintodecimo kalendas augusti, pontificatus nostri anno primo.

Dat. die 18 Iulii 1278, pontif. anno 1.

III.

De praedicatione verbi Dei pro conversione hebraeorum.

SUMMARIUM

Innumera Dei beneficia erga hebraeos. — 1. Excaecata tamen semper fuit eorum durities. — 2. Iubet, ut praedicetur verbum Dei, ut convertantur. — 3. Conversi praelatis et aliis commendandi, ut humanissime tractentur. — 4. Converti nolentes Papae nuncientur.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei, dilecto filio priori provinciali fratrum ordinis Praedicatorum in Lombardia, salutem et apostolicam benedictionem.

Vineam Sorec velut electam plantavit dextera Dei Patris, et omne semen verum seminavit in ipsa, angelica custodia sepivit illam, lapides nocivos abiecit ex ea. Hanc de Aegypto in luto et latere sub iugo Pharaonis oppressam, in signis et prodigiis transferens, dux itineris eius existens, in terram promissionis adduxit. Vineam enim Domini exercituum domus Israel est, viri Iuda delectabile germen eius. Hanc sic mire translata, quasi adhuc rudem campum vomere legali proscindens, prophetali doctrina sulcavit, ut et ipsam ad maturam frugem, idest ad regenerationis gratiam praepararet.

§ 1. Sed, pro dolor! peccatorum spinis obsita, nullum imbrem gratiae spiritualis excipiens, quae sperabatur ut uvae educeret, labruscas eduxit: unde sperabatur iudicium, processit iniquitas: unde iustitia, inde clamor. Haec est vinea, in qua fici arbor, scilicet synagoga iudaeorum plantata, evangelica veritate describitur; cuius plantator Christus, coetus apostolicus cultor existit. Haec triplici tempore, quasi tribus annis, ut fructum produceret expectata, infructuosa reperta, cultori succidenda praedicatur. Nam nec tempore circumcisionis ad perfectum deducta est, quia circumcisionem animae non quaerebat: nec sanctificata per legem, quia per eam tantum carnalia sequebatur; nec tandem iustificata per Evangelii gratiam, quia gratiam recipere noluit, quin potius latorem gratiae iustum iniuste peremit, et quodammodo indurationem Pharaonis excedens, omne curantis et curae refutavit antidotum; adeo ut nec verbis, nec signis, nec sacramentis, quinimmo nec ipsius Christi et Dei corporali praesentia molliretur. Multifarie enim multisque modis olim Deus loquens antiquis ipsius synagogae patribus in

Innumera Dei beneficia erga hebraeos.

Excaecata tamen semper fuit eorum durities.

prophetis, novissime in fine temporum locutus est ipsis et nobis in Filio, quem constituit haeredem universorum, per quem fecit et saecula; sed omnem escam abominata est anima eius: et idcirco iusto Dei iudicio reprobata, exterminavit eam aper de sylva, et singularis ferus depastus est eam. Ablata est sepes eius, prosternata maceries et in direptionem posita ut deserta; nec inventus est in terris amplius locus eius. Verum quia miserationes Dei super omnia sua opera praedicantur, qui omnes salvos fieri et neminem vult perire, qui se ipsum pro nobis et ipsis hostiam salutis exhibuit Deo Patri: qui exaltatus a terra, expansis in cruce manibus, ad se cuncta trahere evangelica voce praedixit.

Iubet, ut praedicetur verbum Dei, ut convertantur.

§ 2. Nos, licet immeriti, vicem Eius tenentes in terris, qui etiam iudaicam perfidiam a sua misericordia non repellit; libenter pro illius populi obcaecatione labores appetimus, ut affectum nostrum divina prosequente clementia, cognita veritatis luce, quae Christus est, a suis tenebris eruantur. Porro quia iudeorum ipsorum, quasi per universum mundum, divino iudicio, praevisa dispersio, ipsos ad recipiendum sacramenta fidei ac doctrinam commode in unum convenire non patitur, necessitate nos voluntarios urgente, compellimur per diversas mundi partes diversos seminarios eligere, per quos semen verbi Dei, prout possibile est, spargamus in singulos, quorum salutem universaliter et singulariter affectamus. Ad te igitur inter alios sub spe divinae gratiae mentis nostrae oculos convertentes, cum tui ordinis claritate reluceas et credaris ubilibet per opera utilia et exempla laudabilia fructuosus, et ex data tibi divinitus gratia scire te confidimus et posse, et fructus uberes in Domo Domini germinare, discretionis tuae per apostolica scripta mandamus, quatenus confidens in Illo, cui proprium est spirituales gratias elargiri, tales umbrarum tenebris obcaecatos, in commissa

tibi provincia, per te ac alios fratres tui ordinis, quos ad hoc honestate morum, experta scientia, probitatis virtutibus, circumspectione provida et experientia comprobata idoneos esse cognoveris, et quorum industria atque doctrina divinis donis a Domino foecundata intrepide pro catholica fide reluceat, et sui claritate non titubet, sed tenebrosas mentes radiorum repercussione clarificet, et obstinatas cervices reprimat perversorum, iudeos eosdem in terris et locis, in quibus habitant, generaliter et singulariter convocando, semel et pluries, ac toties repetitis instantiis, quoties proficere posse putaveris, prout melius fieri poterit, praedicationibus, salutaribus monitiis et discretis inductionibus, evangelicis doctrinis informans ipsos, studeas iuxta datam tibi a Domino gratiam, fugatis tenebrarum nubibus, ad viam reducere claritatis, ut renati fonte baptismatis, reluceant in lumine vultus CHRISTI, et exinde chorus angelicus delectetur. Tu quoque ac alii, quos ad prosecutionem tanti negotii duxeris eligendos, perennis boni praemium, nostramque benedictionem et gratiam vobis de bono in melius vendicetis.

§ 3. Et ut affectum, quem ad salutem status ipsorum gerit mater Ecclesia, percipiant per effectum, tu illos ex eis, quos ad susceptionem sacri baptismatis gratia divina perduxerit, praelatis ac dominis locorum in quibus tales habitare contigerit, ex parte nostra affectuosissime recommends, ut Deo gratias in recuperata ove deperdita, et filio prodigo redeunte, vitulum exultationis et gaudii exhibentes, eos caritative foveant, favoribus muniant, benigne pertractent, nec ipsos in personis, aut rebus, per iudeos vel alios indebite molestari permittant, quin potius in omnibus favorabiliter ipsi assistant auxiliis opportunis.

§ 4. Sed si forte (quod absit) aliqui ex ipsis, in eorum obstinata perfidia perdurantes, et velut aspis surda suas aures incredulas obturantes, ne tui et illo-

Conversi praelatis et aliis commendandi, ut humanissime tractentur.

Converti nolentes Papae nunciatur.

rum, quos ad haec salutis opera deputabis, vocem audiant, ut de tenebris ad lucem exeant, incantantium sapienter tuas, et per te ad haec deputandorum fratrum salutare convocationes, aspernantes refugerent, de istis (si tales inveneris) qui sunt, in quibus locis et sub quorum dominio commorentur, nobis rescribere non omittas, ut circa pertinaces huiusmodi, de salutari eorum remedio, sicut expedire videbimus, cogitemus. Ut autem de praemissis avidis nostris conceptibus, iuxta nostra desideria satisfiat, frequenter nobis intimare studeas, qualiter commissum tibi negotium prosperetur, et qualem fructum seminata repromittant.

Datum Viterbii II nonas aug., pont. nostri anno I.

Dat. die 4 augusti 1278, pont. anno I.

IV.

Excommunicationis et aliarum poenarum promulgatio in Catharos, Patarenos, aliosque haereticos, ipsorumque filios, complices et fautores (1).

SUMMARIUM

1. Excommunicatio haereticorum. — 2 ad 21. Ipsorum et aliorum poenae.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei, universis Christi fidelibus, salutem et apostolicam benedictionem.

Noverit universitas vestra, quod nos excommunicamus et anathematizamus universos haereticos Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Iosepinos, Arnaldistas, Speronistas et alios quibuscumque nominibus censeantur, facies quidem habentes diversas, sed caudas

(1) Decreta contra haereticos, complices, fautores, etc. poenas legere est in Lucio III, Constit. VIII, tom. III, pag. 20; in Innocentio III, Constit. XLIX, *ibid.*, pag. 202; in Honorio III, Constit. XLVIII, *ibid.*, pag. 374; in Innocentio IV, Constit. II, *ibid.*, pag. 503.

ad invicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipsum.

§ 1. Damnati vero per Ecclesiam saeculari iudicio relinquuntur, animadversione debita puniendi: clericis prius a suis ordinibus degradatis.

Ipsorum et aliorum poenae.

§ 2. Si qui autem de praedictis, postquam fuerint deprehensi, redire voluerint ad agendam condignam poenitentiam, in perpetuo carcere detrudantur.

§ 3. Credentes autem eorum erroribus similiter haereticos iudicamus.

§ 4. Item receptatores, defensores et fautores haereticorum excommunicationis sententiae decernimus subiicere. Statuentes, ut, si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, satisfacere contempserit infra annum, ex tunc ipso iure sit factus infamis.

§ 5. Nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos alios ad huiusmodi.

§ 6. Nec ad testimonium admittatur.

§ 7. Sit etiam intestabilis, nec testamenti habeat factionem.

§ 8. Nec ad haereditatis successionem accedat.

§ 9. Nullus praeterea ipsi super quocumque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur.

§ 10. Quod si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem: nec causae aliquae ad eius audientiam perferantur.

§ 11. Si fuerit advocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur.

§ 12. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum nullius penitus sint momenti, sed cum auctore damnato damnentur, et in similibus idem praecipimus observari.

§ 13. Si vero clericus fuerit, ab omni officio et beneficio deponatur.

§ 14. Si qui autem tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati, evitare contempserint, excommunicationis sententia percillantur, alias animadversione debita puniendi.

§ 15. Qui autem inventi fuerint sola

suspicione notabiles, nisi iuxta considerationem suspicionis qualitatemque personae, propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, anathematis gladio feriantur, et usque ad satisfactionem condignam ab omnibus evitentur: ita quod si per annum in excommunicatione persisterint, tunc velut haeretici condemnentur.

§ 16. Item proclamationes aut appellationes huiusmodi personarum minime audiantur.

§ 17. Item iudices, advocati et notarii, nulli eorum officium suum impendant, alioquin eodem officio perpetuo sint privati.

§ 18. Item clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus ecclesiastica sacramenta; nec eleemosynas aut oblationes eorum recipiant; similiter hospitalarii aut contemplarii aut quilibet regulares, alioquin suo priventur officio, ad quod numquam restituantur absque indulto Sedis Apostolicae speciali. Item quicumque tales praesumpserint ecclesiasticae tradere sepulturae, usque ad satisfactionem idoneam, excommunicationis sententiae se noverint subiacere, nec absolutionis beneficium mereantur, nisi propriis manibus publice extumulent et proliciant huiusmodi corpora damnatorum, et locus ille perpetuo careat sepultura.

§ 19. Item firmiter inhibemus, ne cuiquam laicae personae liceat publice vel privatim de fide catholica disputare: qui vero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.

§ 20. Item si quis haereticos sciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu a communi conversatione fidelium vita et moribus dissidentes, eos studeat indicare confessori suo vel alii, per quem credat ad praelati sui et inquisitorum haereticae pravitatis notitiam pervenire: alioquin excommunicationis sententia percussatur.

§ 21. Haeretici autem et receptatores, defensores et fautores eorum, ipsorumque

filius usque ad secundam generationem, ad nullum ecclesiasticum beneficium seu officium admittantur: quod si secus actum fuerit, decernimus irritum et inane. Nos enim praedictos ex nunc privamus beneficiis acquisitis, volentes ut tales et habitis perpetuo careant, et ad alia similia nequaquam in posterum admittantur. Illorum autem filiorum emancipationem nullius esse momenti volumus, quorum parentes post emancipationem huiusmodi, ad invium superstitionis haereticae a via declinasse constiterit veritatis.

Dat. apud Urbem Veterem, v non. martii, pont. nostri anno III.

Dat. die 3 martii 1280, pontif. anno III.

MARTINUS IV

PAPA CLXXXIX

Anno Domini MCCLXXXI.

Simon de Bria vulgo dictus, a patria Galliae provincia, Parisiorum agro vicina, presbyter cardinalis tit. S. Caeciliae, electus est Viterbii in Romanum Pontificem die 22 februarii an. 1281 et Martinus IV appellatus. Consecratur et coronatur apud Urbem Veterem die 23 martii anni eiusdem. Sedit in pontificatu annos IV, dies VI (1), imperantibus in Oriente Michael Palaeologo, in Occidente vero Rodulpho rege Romanorum. Obiit Perusii die 29 martii 1285 et sepultus est ibidem. Vacavit sedes dies IV.

I.

Martini Papae IV ad praesules catholicos de sua promotione in Summum Pontificem literae encyclicae (2).

SUMMARIUM

Divinae providentiae commendatio. — 1. Imparem se praedecessores virtutibus fate-

(1) A die consecrationis computandos. (2) Ex Raynaldo ad annum 1281, § 7.

tur. — Explicat suam in Papam electionem. — 2. Cathedrae Apostolicae sublimas. — Demisse de se sentit. — Quomodo invitus pontificatum acceperit. — 3. Praesulum preces implorat.

Martinus episcopus servus servorum Dei.

Divinae providentiae commendatio.

Incomprehensibilia Dei iudicia, et investigabiles viae eius grandem nimirum stuporem considerantibus ingerunt; et causam profecto non levis admirationis inducunt. Quis enim in illorum consideratione non stupeat? Quis non stupendo miretur et timeat illa iudiciorum secreta caelestium, quorum ordinem non datur nosse mortalibus, aut in terra ponere rationem; quorum mysteria mens humana nec investigando comprehendere sufficit, nec considerando discutere, vel manifestare loquendo? Quis, inquam, absque stupore ac terrore latentes quotidianorum eventuum praevisiones attendat? Quis intelligere valeat discretam lancem aequitatis, qua Ille, in quo sibi misericordia et veritas obviarunt; qui Ecclesiae, quam non solum misericorditer, sed mirabiliter suo Sanguine pretioso fundavit, et in adeo solida firmitate petrae inviolabilis stabilivit, ut portis inferi, et mortis legibus praevaleret, suam in sanctis Apostolis promisit omnipotentiam usque ad consummationem saeculi assistricem; ipsam humano iudicio quodammodo derelinquens, eam tam frequentium vacationum et aliquando etiam diffusarum, vexari permittit incommodis, et substituendi Pontificis expectatione languere? Qua ipse idem sapientissimus Ponderator, qui sua ineffabili sapientia in statera rectissima merita singulorum appendit, unicuique secundum opera sua reddit, illius regimen, etsi iusta, nobis tamen ignota et miranda libratione dispensans, illud sic libra inscrutabilis dispensationis alternat, ut is subtrahatur interdum, cui suppetebat in abundantia fortitudo virtutum, cuius vita subditis profutura sperari poterat eo ipse longaeior ad dan-

Bull. Rom. Vol. IV.

7

dam salutis scientiam plebi suae: substituaturo vero, qui se potest non indigne fateri et virtutum inopia debilem, et alias imparem ad summi pontificis sarcinam supportandam?

§ 1. Huiusmodi subtractionem in obitu felicis record. Nicolai Papae praedecessoris nostri, cuius longe lateque fama claruit, emicuit, vita experientia et prudentia eminebat; eadem perpessa mater Ecclesia viduitatis angustias, aliquandiu peramare dessevit: substitutionem autem praetactae non absimilem in nostra vocatione ad apostolatus officium, cuius seriem subscripta describunt, nos ex nostrorum consideratione defectuum, in humilitatis spiritu profiteamur. Memorato siquidem praedecessore nostro, prout Domino placuit, ab hac luce subtracto, eiusque corpore delato ad Urbem, ibique in Apostolorum Principis basilica, ubi sepeliri delegerat, cum exequiarum solemnitate debita tumulato, nos et fratres nostri anxii de vacatione ipsius Ecclesiae, Viterbii, ubi tunc Romana residebat Curia, in episcopali palatio concordi voto convenimus, provisioni eiusdem Ecclesiae propensioem daturi operam, prout necessitas exigebat. Circa hoc autem pluribus tractatibus habitis, post aliquanti temporis moram, quam casus varii et diversae circumstantiae induxerunt, demum in festo cathedrae ipsius Apostolorum Principis iidem fratres nostri per viam scrutinii, ad electionem celebrandam electam, concorditer in nos, tunc tituli Sanctae Caeciliae presbyterum cardinalem, unanimiter concordantes, ad summi apostolatus apicem et ipsius cathedrae nos elegere consensum.

§ 2. Quam nos, ut est, speculam existimantes, eo non immerito altitudinis grandioris, quo eidem insidens, constitutus super omnia speculator locatus altius, prospectare longius, cuncta speculari tenetur attentius, et totius orbis ambitum suae curae commissi non tam praesentia, quam providentia circuire,

Imparem se praedecessoris virtutibus fateor.

Explicat suam in Papam electionem.

Cathedrae Apostolicae sublimas.

Domine de se
sentit.

Quomodo in-
vitus pontifica-
tum accepit.

extirpare vitia, virtutes inserere, pro-
vibus Ecclesiarum obviare periculis, pro-
videre commodis, et saluti specialiter
intendere animarum; status eminentiam
et immensitatem imminentis oneris pen-
sabamus; tanto ex huiusmodi vocatione
redditi proinde magis attoniti, quanto
ab altioris gradus appetitu fueramus ab
olium fixo proposito alieni, arbitrati sem-
per tutioris fore consilii; nobis altiora
non quaerere, in Domo Domini humi-
liter habitando de propria salute curare,
quam periculose super universalem om-
nium curam erigi, et ad tanti fastigii
solicitudinem elevari. Hinc insufficientiae
nostrae consideratio contrahebat animum,
et tanti assumptione laboris dexteram
retrahebat; suadebat instantius, potius
tantae molis pondus effugere, quam eo-
rumdem fratrum instantiae consentire.
Verum, in contrarium conscientia sua-
dente, non esse vocationi Domini, quam
tanto verisimilius eorumdem fratrum adeo
unanimes concordia praetendebat, quanto
diutius ipsorum fuerant vota discordia,
contumaciter resistendum; ne ipsa Dei
Ecclesia eo prolixius viduitatis dispendiis
gravaretur, quo alia spes erat incertior
de ipsius provisione vicina; tandem va-
riis allegatis excusationibus, nec admis-
sis, sed ab eisdem fratribus, in eo fer-
vore voluntatis anxiae, importunitatisque
multimodae obauditis, ut manus ad ex-
uendum nos chlamydem, qua tegebamur,
extenderint, nec ipsius rupturae peper-
cerint, sub spe Unigeniti Dei Filii Domini
nostri Iesu Christi humilitatis nostrae
colla subiicimus iugo apostolicae servi-
tutis, de sua pietate sperantes, quod Ipse,
qui iuxta evangelicam veritatem quinque
panum, duorumque piscium paucitatem
satiati discumbentis ad iussum ipsius
immensae multitudinis cum mira frag-
mentorum superabundantia coaequavit,
nostrae imbecillitatis insufficientiam sua
immensa virtute quali quali saltem suf-
ficientiae tanti oneris et laboris aequabit.

§ 3. Ad quod de sua misericordia

obtinendum vestrarum orationum suffra-
gia ferventi desiderio imploramus, uni-
versitatem vestram monentes et hortantes
in Domino, vosque nihilominus rogantes
instanter, quatenus preces humiles, de-
votas et sedulas frequenter fundatis ad
Dominum, ut ipse in ubertate clemen-
tiae suae praetactam nostram inopiam
suppleat, debilitatem fulciat, nobisque,
quod est onerosum, leviget; quod labo-
riosum, alleviet; quod obscurum, suae
claritatis luce revelet, et aspera conver-
tat in plana; sicque vota nostra praeve-
niendo clementer aspiret, et misericor-
diter adiuvando benignius prosequatur,
quod zelus noster semper in ipsius be-
neplacitis ferveat, nec unquam in illo-
rum executione torpescat. Vos quoque,
quos de gregibus diligentiae vestrae
commissis pastoralis officii cura sollicitat,
ita diligenter illud studeatis implere, quod,
cum discussio venerit, et exacti fueritis
pro illis reddere rationem, non solum
illam cum securitate reddatis, sed exi-
gatis gratiam; et interim in vestris Ec-
clesiarumque vestrarum negotiis, super
quibus potestis ad nos cum securitate
recurrere, Apostolicae Sedis propitium
mereamini sentire favorem etc.

Datum apud Urbem Veterem.

Dat. anno 1281, pontif. anno 1.

II.

*Prohibitio ne fratres ordinum mendican-
tium ad alios ordines transeant (1).*

SUMMARIUM

1. Ex mendicantium ordinibus ad alios ordines transitum prohibet. — Ordinem Carthusiensium excipit. — Receptiones iam factas abolet. — Receptos in suum ordinem regredi mandat. — 2. Contumaces apostatas declarat. — 3. Obstantium derogatio. — 4. Consuetae conclusiones et clausulae.

(1) Ex Waddingo nov. edit., tom. v, pag. 108.

Præsumptum pro-
ces implorat.

Martinus episcopus servus servorum Dei.

Ex mendican-
tium ordinibus
ad alios ordi-
nes transitum
prohibet.

§ 1. Viam ambitiosae cupiditatis reli-
giosis potissime mendicantibus praeclu-
dere cupientes ad alios ordines praeser-
tim monasticos (fucatis tamen coloribus
asserentibus ob frugem melioris vitae,
aut arctioris observantiae) tam sancti Be-
nedicti, quam Cisterciensis, Camaldulens-
is, Vallis-Umbrosae, Canonicorum regu-
larium Sancti Augustini, vel aliorum mo-
nasticorum ordinum convolare nitentibus
licentiam a Sede Apostolica, seu legatis
aut nuntiis eiusdem Sedis ad transferen-
dum se de mendicantium ordinibus ad
alios ordines, praesertim ea ratione (ut
verisimile est, prout facti evidentia docet)
ut liberius degant, dignitatesque et benefi-
cia monastica consequi valeant, et ex certis
aliis causis honestati non consonis obti-
nentibus. At volentes etiam conservationi
ordinum mendicantium providere: aucto-
ritate apostolica ex certa scientia, tenore
praesentium declaramus, et etiam decerni-
mus, statuentes, quod de caetero nullus
religiosus ordinum mendicantium quo-
rumcumque, cuiuscumque gradus, status,
conditionis vel religionis existat, quan-
tumcumque et qualitercumque possit et de-
beat, virtute cuiuscumque licentiae, etiam
indulti apostolici, seu poenitentiarum nostri
curam gerentis, vel alia quavis auctori-
tate hactenus, etiam per literas aposto-
licas facultatum quorumvis tam legatorum,
vel nuntiorum Sedis Apostolicae, quam
alia auctoritate, maxime de transferendis
fratribus, aut aliquibus praesertim ordi-
num mendicantium professoribus, in ge-
nere vel in specie ab ordinibus huiusmodi
mendicantium sub quacumque verborum
forma appareant admitti vel recipi, per
aliquos etiam superiores ordinis seu mo-
nasterii, aut loci monastici, seu alias
in monachum, vel in fratrem alicuius ex
ordinibus monasticis supradictis, vel aliis
expressis (ordine Carthusiensium dumtaxat
excepto) sub poena excommunicationis,
quam tam recipientes, quam recepti

Ordinem Car-
thusiensium ex-
cipit.

ipso facto incurrant, et quam ex nunc
prout ex tunc contra quemlibet transgres-
sorem quomodolibet in praemissis, scien-
tia et auctoritate antefatis, proferimus in
his scriptis. Et a nemine, nisi dumtaxat
a Romano Pontifice (praeterquam in mor-
tis articulo) excommunicati huiusmodi
possint absolutionis beneficium quomo-
dolibet obtinere. Et nihilominus secus
facta non teneant, et nullius existant ef-
ficaciae vel momenti. Decernentes etiam
et volentes, quod si quis hactenus vir-
tute cuiusvis licentiae seu mandati hu-
iusmodi fuisset receptus ad aliquem mo-
nasticum ordinem, et habitum consuetum
solum gestari per monachos talis or-
dinis suscepisset, sive professionem emis-
erit, sive non, sub dicta poena teneatur in
monasterio in quo receptus fuerit (etiamsi
beneficia ecclesiastica, seu rectorias Ec-
clesiarum quarumvis obtineat) stare in
eius totali ordinatione et huiusmodi ordine
monastico Altissimo deservire.

Receptiones
iam factas abo-
let.

Receptos in
suum ordinem
regredi mandat.

§ 2. Si quis autem praetextu huius-
modi licentiae, vel sine habitu, vel cum
habitu vagando incederet, monitione praevia
teneatur, et debeat intra terminum
quindecim dierum a die monitionis hu-
iusmodi computandorum ad eius religio-
nem, vel ordinem, unde cum licentia,
vel sine licentia recesserat, remeare: quod
si efficere neglexerit, post ipsum termi-
num tamquam notorius apostata excom-
municatus in omnibus et per omnia de-
beat per quemlibet reputari, et ab omni-
bus retractari, etiam per invocationem
auxilii brachii saecularis, quoties fuerit
opportunitas.

Contumaces
apostatas de-
claret.

§ 3. In futuris autem nullus ex pro-
fessoribus alicuius ex ordinibus mendi-
cantium huiusmodi in aliquem mona-
sticum ordinem (Carthusianensium dum-
taxat excepto) possit aut debeat per
quemcumque recipi aut admitti vir-
tute alicuius licentiae vel indulti absque
huiusmodi licentia speciali, sub dictis
poenis: et nihilominus secus facta non
teneant ipso iure huiusmodi licentiae et

Obstantium de-
rogatio

indultis, nec non constitutionibus apostolicis et mendicantium ordinum praedictorum, etiam si de illis specialis et expressa, ac de verbo ad verbum in nostris literis mentio habenda foret, et aliis contrariis non obstantibus quibuscumque.

§ 4. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc prohibitionis nostrae paginam infringere etc.

Datum Sebennis, tertio kalendas augusti, pontificatus nostri anno primo.

Dat. die 30 iulii anno Domini 1281, pontif. anno 1.

III.

Damnatio et excommunicatio Michaelis Palaeologi Graecorum imperatoris ab Ecclesia Romana dissidentis.

SUMMARIUM

1. Excommunicatio imperatoris. — 2. Prohibitio ei quomodolibet favendi. — 3. Poenarum promulgatio in contravenientes. — 4. Iussio hanc sanctionem publicandi.

Martinus episcopus servus servorum Dei, ad certitudinem praesentium, et memoriam futurorum.

§ 1. Michaellem Palaeologum, qui Graecorum imperator nominatur, tamquam eorundem Graecorum antiquorum schismaticorum, et in antiquo schismate constitutorum, et per hoc haereticorum, necnon et haeresis ipsorum ac schismatis antiqui fautorem, de fratrum nostrorum consilio denunciamus, praesente fidelium multitudine copiosa, excommunicationis sententiam latam a canone incurrisse, ac ipsius fore sententiae vinculo innodatum.

§ 2. Caeterum universis et singulis regibus, principibus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus et caeteris omnibus cuiuscumque sint praeminentiae, conditionis aut status, necnon universitatibus civitatum, castrorum et aliorum locorum, districtius inhibemus, ne cum eodem Michaelle Palaeologo in huiusmodi

excommunicatione manente, societatem vel confederationem aliquam contrahere, sub quovis ingenio vel machinatione praesumant, vel etiam ei alias in his, pro quibus excommunicatus est denunciatus a nobis, praestare consilium, auxilium, vel favorem publicum vel occultum.

§ 3. Et si secus praesumptum fuerit, omnes singulares personas contrarium facientes, non obstante qualibet indulgentia, sub quacumque forma verborum vel expressione ipsis ab Apostolica Sede concessa, vel in posterum concedenda, quam quoad hoc viribus volumus omnino carere, sententiam excommunicationis, quam ex nunc in ipsos ferimus, volumus incurrere ipso facto. Terras autem ipsorum necnon universitates praedictas, quae secus attentare praesumpserint, prout expedire viderimus, ecclesiastico subiacere curabimus interdicto: ad privationem omnium honorum, quae a quibuslibet tenentur in Ecclesiis, et ad poenas alias spirituales et temporales, prout utile putabimus, processuri: et nihilominus societates, confederationes ipsas, etiamsi poenarum et iuramenti adiectione, vel quacumque fuerint alia firmitate vallata, decernimus irritas et inanes.

§ 4. Ut autem huiusmodi noster processus ad communem omnium notitiam deducatur, chartas sive membranas processum continentes eundem, in maiori Urbevetae Ecclesiae appendi vel affigi ostiis, seu superliminaribus faciemus, qua processum ipsum quasi sonoro praeconio, et patulo indicio publicabunt, ita quod idem Palaeologus et alii, contra quos processus ipse contigit, nullam possint postmodum excusationem praetendere, quod ad eos talis processus non pervenerit, vel quod ignoraverint eundem, cum non sit verisimile remanere quoad ipsos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur.

Actum apud Urbem Veterem, in platea dictae maiori Ecclesiae in festo

Consuetas conclusiones et clausulas.

Poenarum promulgatio in contravenientes.

Excommunicatio Imperatoris.

Prohibitio ei quomodolibet favendi.

Iussio hanc sanctionem publicandi.

Dedicationis basilicae Principis Apostol., pont. nostri anno primo.

Dat. die 18 novembris 1281, pont. anno 1.

IV.

Commissio delegatis apostolicis super inquisitione miraculorum beati Ludovici regis Franciae (1).

SUMMARIUM

Gregorius X iussit examinari B. Ludovici miracula. — Nicolaus III committit idem negotium legato Gallicano, qui creatus est Martinus IV. — Episcopi Gallicani postulant B. Ludovicum canonizari. — Committitur delegatis apostolicis nova inquisitio.

Martinus episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopo Rothomagen., et Antisiodoren. et Spoletan. episcopis.

Gregorius X iussit examinari B. Ludovici miracula.

Intellecto dudum felicitis recordationis Gregorius Papa praedecessor noster, quod omnipotens Dominus, qui facit mirabilia magna solus, grandia et aperta miracula pro clarae memoriae Ludovico rege Franciae faciebat, voluit, praesupponens vitae ipsius Ludovici sibi notam existere sanctitatem, ut de huiusmodi miraculis per cuiusdam secretae indagacionis modum, nos tupe in minori constituti officio, et legationis fungentes officio in partibus Gallicanis, nostrum informarem animum sibi postmodum informationem huiusmodi transmissuri. Quare nos de praedictis miraculis indagantes, ac de ipsis plenius informati, praefato praedecessori nostram super hoc informationem duximus destinandam, quae ad ipsum, cum morte fuisset praeventus, non potuit pervenire. Succedente autem pie memoriae Innocentio Papa, praedecessore nostro, Gregorio praelibato, nos eidem Innocentio praedictam informationem curavimus intimare: quo, sicut Domino placuit, rebus humanis exempto, huiusmodi processus

(1) Ex Waddingo, ad annum 1281, § iv.

negotii extitit retardatus: pie quoque memoriae Ioanni Papae praedecessori nostro informationem direximus supradictam, qui priusquam super hoc aliquid ordinaret, diem clausit extremum. Cumque postmodum felicitis recordationis Nicolao Papae praedecessori nostro informationem misissemus eandem, et charissimus in Christo filius noster Philippus rex Francorum illustris ab ipso Nicolao praedecessore, solemnibus propter hoc ad eum nuntiis destinatis, cum instantia postulasset, ut faceret ad miraculorum et meritorum ipsius Ludovici regis publicam inquisitionem procedi; praefatus Nicolaus praedecessor scire volens super hoc plenius veritatem, nobis adhuc in partibus existentibus supradictis, per suas sub certa forma dedit litteras in mandatis, ut quidquid de praemissis et circumstantiis eorundem, ac aliis, quae pro iam dicto Ludovico rege virtutum Dominus miraculose fuerat operatus, nos in plena contingeret percipere veritate, clare et distincte per omnia ei serius scribere curarem, et relationibus nostris evidenter ac seriose perceptis, lucidius appareat, quid in iis providendum existeret, ac in posterum respondendum. Unde nos, huiusmodi receptis litteris, diligenter processimus super iis, et quae invenimus, eidem Nicolao praedecessori plenius et apertius duximus intimanda. Qui huiusmodi processu nostro recepto, illum venerabili fratri G. episcopo Sabinen. tunc XII Apostolorum presbytero, et dilecto filio nostro I. Sancti Eustachii diacono, cardinalibus, discutiendum commisit; sed eodem Nicolao praedecessore nostro naturae debitum persolvente, ulterius processum non extitit in negotio supradicto. Porro venerabiles fratres nostri S. Carnoten. et G. Ambianen. episcopi nuper ad nostram praesentiam accedentes, ex venerabilium fratrum nostrorum Remen., Senonensis et Turonensis archiepiscoporum, ac quamplurium suffraganeorum suorum, ac alio-

Nicolaus III committit idem negotium legato Gallicano, qui creatus est Martinus IV.

Episcopi Gal-
licani postulant
B. Ludovicum
canonizari.

rum quorundam regni Franciae praelatorum parte, nobis humiliter supplicarunt, ut praelatum Ludovicum regem, quem prout eorundem archiepiscoporum, suffraganeorum, ac praelatorum missae nobis litterae continebant, iam inter caelestis aulae principes collatum, pro ipso facta miracula profitentur, sanctorum ascribi catalogo mandaremus. Nos autem, etsi geramus specialiter cordi negotium, ac eius votivum et celebrem exitum propensius cupiamus, attendentes tamen, quod quanto solemnius, quanto maturius et sollicitius in hac parte proceditur, tanto id procul dubio ad ipsius Ludovici regis accedet laudis cumulum potioris, ac de vestra multiplici probitate in multis et arduis probata multotiens specialem in Domino fiduciam obtinentes, fraternitati vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus ad monasterium Sancti Dionysii in Francia, Parisiensis dioecesis, ubi ossa eiusdem Ludovici regis acquiescere dignoscuntur, et ubi Dominus pro ipso miracula specialius fuisse proponitur operatus, aut alium, seu alia loca, de quibus expedire putabitis, vos personaliter conferentes de iam dictis, et aliis quibuscumque etiam novis miraculis, ac vita et conversatione ipsius Ludovici regis secundum articulos, quos vobis sub bulla nostra transmittimus interclusos, cum omni diligentia et sollicitudine inquiratis, quae super iis inveniri contigerit in scriptis redacta fideliter ad Sedem Apostolicam sub sigillis vestris inclusa quantocitius transmissuri. Si vero testes aliqui recipiendi super praemissis occurrerint, qui propter loci distantiam et infirmitatis impedimentum vos commode adire nequiverint, vel vos accedere absque incommodo non poteritis ad eosdem, committendi discretis aliquibus in casu huiusmodi vices vestras praesentium vobis auctoritate concedimus potestatem. Per commissionem autem inquisitionis huiusmodi vobis factam nequaquam intendimus iis, quae auctoritate praedicta-

Committitur
delegatis apo-
stolicis nova in-
quisitio.

rum litterarum ipsius Nicolai praedecessoris per nos super huiusmodi negotio acta sunt, in aliquo derogare, quinimo illa rata esse volumus atque firma. Quod si non omnes his exequendis potueritis, vel volueritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur.

Datum apud Urbem Veterem x kalendas ianuarii, pontificatus nostri anno primo.

Dat. die 23 decembris anno Domini 1281,
pontif. anno 1.

V.

Depositio Petri regis Aragonum, eiusque subditorum a iuramento fidelitatis absolutio (1).

SUMMARIUM

1. De Panormitana rebellionem. — Innoc. IV Fridericum imp. regno Siciliae privavit. — Idem regnum a Conrado Friderici filio invasum. — Conrado mortuo, occupatum a Manfredi. — Ab Alexandro IV excommunicatus: — 2. Et a Clemente excommunicatus, regnoque privatus Conradinus. — Siculorum rebellionem, et scelera patrata detestatur Martinus. — 3. Quid ad reprimendos rebelles egerit. — Ut Siciliae regem peti bello vetuerit: — 4. Aut aliqua illius hostibus impendi auxilia. — Poenae contra inobedientes — 5. Cuiuscumque ordinis et conditionis. — 6. De adhibitis a Pontifice ad Panormitanos ad officium revocandos curis. — 7. Ut Messanenses crudele Panormitanorum exemplum fuerint imitati. — De misso legato apostolico. — De Petro rege Aragonum, invasore per eum S. Apostolicae in Siciliam iure. — 8. Auger facinus Ecclesiae fiduciarium eum extitisse. — Addicta S. A. clientelae a Petro illius avo fuerat Aragonia. — Regio edicto Petrus suos successores Ecclesiae stipendarios constituit. — 9. Inde fidei violatae Petrus Siciliae invasor arguitur. — Fraude scelus operit. — Panormitanos ad rebellionem sollicitat. — 10. Eum anathema contra Siciliae in-

(1) Ex Regest. Vatic.

vasores latum contraxisse constat. — 11. Pontifex post debitas monitiones — Regi, fautoribus, foederatisque factas. — Variasque prohibitiones eidem Siculis declaratas, — Intentatasque eidem regi, fautoribus, etc. censuras, — 12. Rescissasque pactiones omnes ad hoc initas, — Aliasque poenas inflictas inobedientibus, — 13. Indictamque Petro, Michaeli Palaeologo, aliisque diem, — 14. Quae quidem censurae non erant relaxandae nisi in mortis articulo: — Statutis quoque contra secus agentes poenis: — 15. Quae omnia sprete obtritaque fuisse constat: — 16. Petrum regno privat, subditos a iuramento solvens fidelitatis: — Siculosque rebelles, civitates, etc. ecclesiastico supponit interdicto. — 17. Dat imperia praesulibus ac proceribus ne Petro adhaereant: — 18. Omnes coitiones, foederaque cum eo inita rescissa pronuntiat: poenisque gravioribus praevaticatores devincit. — 19. Obstantibus derogat. — 20. Publicatio huius processus.

Martinus episcopus servus servorum Dei, ad certitudinem praesentium et memoriam futurorum.

§ 1. De insurgentis in regno Siciliae fremitu tempestatis, quam execranda Panormitanae rebellionis audacia inchoavit, et reliquorum Siculorum malitia Panormitanam imitata prosequitur, ad Sedem Apostolicam infausto rumore perlato: nos post processum in hac Urbeveterana civitate in festo Ascensionis Domini transacto novissime habitum ad compescendam tempestatem eandem, quia procellarum illius spiritus non cessabat, sed per insidias Petri regis Aragonum, quem stilo circa reges solito non describi subscripta eius demerita meruerunt, invalescere potius videbatur; ut eiusdem regis, qui regiae dignitati non deferens et generis sui claritati non parens dictorum rebellium se ducem constituit et aurigam, nequitia revelaretur apertius, et Ecclesiae Romanae iustitia contra eum evidenti appareret; pridem in festo Dedicationis basilicae Principis Apostolo-

rum praeterito, nuper in platea ecclesiae Sancti Flaviani Montis Flasconen. Balneoregion. dioecesis, praesente tunc multitudine numerosa fidelium, duximus recensendum, qualiter felicis recordationis Innocentius Papa quartus praedecessor noster quondam Fridericum olim Romanorum imperatorem, qui per suos excessus gravissimos et culpas innumeras imperio et regnis, omni que honore ac dignitate reddiderat se indignam, in Lugdunensi concilio, ipso approbante concilio, propter suarum iniquitatum multitudinem detestandam adeo ne regnaret vel imperaret abiectum ostendit et denunciavit omni honore ac dignitate privatum a Domino, et nihilominus sententiando privavit, prout in eiusdem praedecessoris sententia contra Fridericum promulgata praefatum noscitur plenius contineri: qualiter etiam post eiusdem Friderici obitum quamquam regnum Siciliae ad dispositionem Ecclesiae Romanae, cuius iuris et proprietatis existit, esset libere devolutum, dictusque praedecessor se de illo publice in eodem praedixisset concilio provisurum; quondam Conradus praedicti Friderici filius, licet in eodem regno ex ipsius sui genitoris successione nullam penitus ius haberet, cum sicut apparet liquido ex praemissis, nec ille mortis suae tempore habuisset, nec alias praedicto Conrado ius competere in eodem, regnum ipsum praesumptione temeraria occupavit: quodque ipso Conrado sublato de medio, quondam Manfredus tunc princeps Tarentinus, quem velut de copula damnata susceptum a regni successione praefati non solum praemissa eiusdem Friderici privatio, sed etiam macula illegitimae nativitatis arcebat, contra iuramentum fidelitatis ab ipso praedecessori praedicto praestitum temere veniens sub quondam Conradini nati dicti Conradi, sui que nepotis simulata protectione tutoria, ad quaedam civitates, castra et alia eiusdem regni loca manus occupatrices extendit: propter quod et

Innocent. IV
Fridericum im-
per. regno Si-
ciliae privavit.

Idem regnum
a Conrado Fri-
derici filio in-
vasum.

Conrado mor-
tuo, occupatum
a Manfredi.

Ab Alexand. IV
excommunicatus:

alios etiam nefarios actus suos, et graves offensas piæ memoriæ Alexander Papa quartus prædecessor noster ipsum, ex causis variis excommunicationis vinculo innodatum, Tarentino principatu, honore Montis Saboti Angeli, omnibus comitatibus, terris, feudis, dignitatibus et honoribus aliis, ac bonis et iuribus, quæ in eodem regno, et quæ alibi etiam ab Ecclesiis et personis ecclesiasticis obtinebat, immo et vicaria in quadam ipsius regni parte sibi ab eadem Sede concessa, omnibus etiam concessionibus, donationibus, largitionibus, confirmationibus et privilegiis, sive ab eisdem Friderico patre, vel Conrado fratre suis, sive a prædicta Sede in regno sibi factis eodem, vel alibi etiam ab Ecclesiis quibuscumque vel personis ecclesiasticis, tanquam rebellem et hostem Romanæ Ecclesiæ, ac violatorem fidelitatis sibi præstitæ manifestum, suorumque iurium invasorem, occupatorem et detentorem sacrilegum, et tanquam sociatum nefando foedere Saracenis, eorum complicem, ductorem et protectorem publicum, apostolica auctoritate privavit.

§ 2. Cumque memoratus Manfredus nec his, aliisque remediis contra illius malitiam adhibitis in sua iniquitate remissior, sed in committendo quotidie prioribus deteriora ferventior, postmodum, fraudolenter præfati nepotis sui morte conficta, dictum regnum proprio nomine occupans, et regium in illo titulum et nomen usurpans, se, ortus sui non erubescens primordia, in eiusdem regni regem inungi et coronari fecisset; præfatus prædecessor Alexander eius fraudes et iniquitates abhominans et detestans, cassavit et irritavit, cassum et irritum nunciavit quicquid circa dictum Manfredum per unctionem vel potius execrationem et coronationem, quas recipere de facto præsumpserat, quas recipere de facto præsumptum: eisdem vero Manfredi et demum Conradino qui aetatem præveniando mali-

Et a Clemente
excommunicatus,
regnoque
privatus Conradino

tia, ab eorumdem prædecessorum subrum iniquis semitis non declinans, sed ad eadem imperium et regnum aspirans, præfatum Ecclesiam, et charissimum in Christo filium nostrum Carolum Siciliae regem illustrem insidiis multis impetit, et multipliciter apertis conatibus infestavit: propter quod contra ipsum suosque fautores per recolendæ memoriæ Clementem Papam prædecessorem nostrum varii habitus sunt processus, sua sorte successis, nobis, et Ecclesiæ, regi, regnoque prædictis pacis et quietis serenitas arrideret, in subitas tempestates acta est aestiva tranquillitas, bellum in media pace surrexit, facti sunt hostes ex subditis, et qui memorato regi Siciliae ad fidelitatis debitum tenebantur, rebellionis spiritum infideliter assumentes, non solum hostilia, sed et tyrannica pataverunt. Sicut enim gravis clamabat et adhuc clamat infamia, processit adeo Panormitanæ civitatis et civium præsumptuosa rebellio, quod rebellandi audacia et iurium interversione regalium, sui que, quantum in eis fuit, obiectione domini non contenta, ferinae immanitatis dexteram ad crudelitates inauditas exposuit, dum eorum exitialis iniquitas non solum quos ex devotis regis ipsius concepta potuit præoccupare nequitia, sine sexus aetatisve delectu inhumane cecidit, verum etiam partus, quos adhuc viscerum portionem claustra materna celabant, illis saeve desectis, sic præcipiti destinatione produxit in lucem, quod eis nimis proculdubio innaturaliter lucis usum antequam concederet natura subtraxit eis, adeo præmatura et impiissima caede caesis quod cornu ortus principia prævenit occasus.

§ 3. Quia vero sicut ex tunc plurimorum habebat assertio et evidenter exitus iam probavit, hæc in nostram et ipsius Ecclesiæ turbationem et dispendium tentabantur, et ad hoc plurimum intentio laborabat et studium ut fornacis quasi recenter extinctæ, nos, Ecclesia et rex prædicti renovata eo graviora sentiremus

Secularum rebellionem et scelera patrata detestatur Martinus.

Quid ad reprimendos rebellos egerit.

Ut Siciliae regem peti bello retuerit

Aut aliqua illius hostibus impedi auxilia.

Poenæ contra inobedientes

incendia, quo solent nocere gravius pericula recidiva; nos tantorum malorum obstare principiis cupientes, ne illis invalescentibus sero parare contingeret medicinam, in dicto festo Ascensionis Domini, præsentem fidelium multitudinem copiosam, de fratrum nostrorum consilio universos et singulos cuiuscumque præminentiae, conditionis, aut status attente monuimus, districtè præcipientes eisdem, ne in præfato regno vel eius parte nos et eandem Ecclesiam aut præfatum regem Siciliae, qui dictum regnum ab Ecclesia ipsa tenet per se, vel per alium molestare, impetere, vel etiam perturbare præsumerent occupando, invadendo, seu occupari seu invadi faciendo regnum ipsum, vel aliquam eius partem.

§ 4. Præcipimus insuper universis et singulis Christianis fidelibus, et specialiter marchionibus, comitibus, baronibus, civitatibus, communitatibus et universitatibus castrorum, villarum et quorumcumque locorum Italiae, maxime ipsius Ecclesiæ Romanæ temporali iurisdictioni subiectis, ne huiusmodi molestatoribus, impetitoribus, perturbatoribus, occupatoribus, vel invasoribus, aut occupari vel invadi facientibus regnum ipsum, vel aliquam partem eius in præmissis intenderent, et ne cum armis, vel sine armis ad turbandum in eodem regno pacem prædictorum Ecclesiæ et regis Siciliae præstarent illis consilium, auxilium vel favorem publice vel occulte, neve super hoc societatem, coniurationem, aut foedus inirent aliquod cum eisdem. Si quis autem contra nostram monitionem et præcepta præmissa per se, vel per alium quibuscumque dolo, fraude vel machinatione facerent, cuiuscumque forent præminentiae, dignitatis, conditionis, aut status, excommunicationis sententia, quam ex tunc in eos protulimus, ipso facto se noscerent innodatos. Civitates quoque ac communitates quaslibet, quæ contra monitionem et præcepta eadem quocumque dolo, ingenio, arte vel machinatione venire

præsumerent, interdicti ecclesiastici sententiae, quam ex tunc in illos promulgavimus, volumus subiaccere.

§ 5. Ad hæc prædiximus patriarchis, archiepiscopis, episcopis, abbatibus et aliis inferioris gradus praelatis, quod si contra præmissa vel eorum aliquod venire tentarent, eos omni ecclesiasticae dignitatis honore, caeteros autem clericos non praelationis officium, sed dignitates forsitan vel personatus, seu alia beneficia obtinentes, et privare curaremus obtentis, et inhabiles reddere ad alia obtinenda, prout facti qualitas suaderet; laicis vero cuiuscumque præminentiae, dignitatis, conditionis aut status, et præcipue temporaliter ipsi Ecclesiæ Romanæ subiectis, expresse denunciavimus, quod si monitionem et præcepta huiusmodi, contra ea per se vel per alium veniendo, temere non servarent, nos tantam temeritatem impunitam remanere nolentes, ipsos feudis et aliis omnibus, quæ ab eadem, vel aliis tenerent Ecclesiis, privare, vassallos eorum, si quos haberent, a fidelitatis iuramento, quo tenerentur eisdem reddere, penitus absolutos, et personis eorum citra periculum mortis, et mutilationis expositis ad expositionem honorum suorum, prout culpe ipsorum exigerent et expediens videretur, procedere curaremus.

§ 6. Et licet Panormitanæ civitatis et civium prædictorum, ac nonnullorum castrorum illarum partium, quæ contra eundem regem Siciliae rebellant, culpa gravis acerbiorum processum exigeret: nos tamen desiderantes quod civitates, cives et loca prædicta mansuetudo corripere et a tanti erroris invio revocaret, erga eos non rigorem, sed mansuetudinem prosequentes, universitatibus eorumdem civitatis, castrorum, aliorumque locorum districtè præcepimus, ut submoto cuiuslibet difficultatis et dilationis obstaculo, ad nostram, et Ecclesiæ ac regis prædictorum mandata redirent: quodque præfatos molestatores, turbatores, occu-

Cuiuscumque ordinis et conditionis

De adhibitis a Pontifice ad Panormitanos ad officium revocandos curas

patores, invasores aut dantes eis in hoc auxilium, consilium vel favorem in dictis civitate, castris, villis, seu districtibus eorundem nullatenus receptare vel recipere attentarent, nec ipsorum, aut alicuius eorum dominio vel regimini se quovis modo submitterent, neve ipsis vel eorum alicui contra Ecclesiam, vel regem praefatos impenderent in praedictis auxilium, consilium, vel favorem publicum vel occultum, et nihilominus confoederationes seu obligationes quaslibet, si quae inter universitates easdem, vel inter ipsas et quoscumque alios initas sive factas super occupatione ac invasione praedictis, et iuramenta de illis servandis vel alias pro eis hinc inde praestita penitus relaxantes; universitatibus ipsis aperte praediximus, quod nisi praemissa celeriter adimplerent, contra easdem civitates et villas earum spiritualiter et temporaliter sic procedere, actore Domino, curaremus, quod, poena docente, suae temeritatis et superbiae recognoscerent qualitatem.

§ 7. Caeterum licet dum his et aliis modis et viis filiorum salutem paterna venabatur affectio, reliquarum civitatum, castrorum, villarum caeterorumque locorum, civium et incolarum Siciliae, in nostram notitiam perlata rebellio, et praecipue Messanen. qui Panormitanorum ipsorum imitati saevitiam, quamplures ex ministris et devotis eiusdem regis Siciliae post securitatem illis praestitam crudeliter trucidasse dicuntur, castrum regium loci eiusdem temerariis ausibus occupantes multae commotionis causam inducerent; nos tamen propterea non desistentes a caeptis, venerabile fratre nostro Guidone episcopo Sabinen. ad partes illas cum plenae legationis officio tamquam pacis angelo destinato, bona in illis et pro illis quaesivimus partibus, nec venerunt: expectavimus pacem, et turbinis tempestas gravioris apparuit, machinatis ab olim, prout communis quasi tenebat opinio, et subsequutorum consideratio satis indicabat et indicat evidenter, dolis et

insidiis revelatis. Siquidem Petrus rex Aragonum, de procedendo adversus Africam quaesito colore, Siciliae insulam, terram utique peculiarem ipsius Ecclesiae, militum et peditum caterva stipatus invadens et occupans, ac in illa eiusdem Ecclesiae pacem turbans, gravem seditionem excitans contra eam, graviterque populum concitans, in illam temeritatis prorupit audaciam, quod cum civitatibus, aliisque locis, universitatibus, civibus et incolis eiusdem insulae, quibus ratione uxoris, filiae scilicet Manfredi praedicti, natorumque suorum se teneri praetendit confoederationibus, pactis et conventionibus, sicut ex tunc ferebatur, quin potius, conspirationibus et scelestis factionibus initis, in regno praedicto nomen iam usurpabat regium et usurpat, se regem Siciliae nominans, et gerere pro Siciliae rege praesumens, in maioris praesumptionis augmentum, regi Carolo supradicto in suis literis regni Siciliae titulum subtrahendo, sicque non solum Panormitanos eosdem, quos alias pluries ad haec sollicitasse per nuncios dicebatur, in inchoatae contra praefatum regem Carolum seditionis et rebellionis contumacia obfirmavit, eos per se ac gentem suam fovens, ipsisque favens in illa; sed tam ipsos quam caeteros insulae praelibatae rebelles adeo contra iam dictam Ecclesiam eorum specialem matrem et dominam concitavit, quod nonnulli ex eis, et specialiter Messanenses, qui ante ipsius in insula praenominata praesentiam dicti legati nuncios devoti ac humiliter admittebant, dominium praefatae recognoscentes Ecclesiae, nomenque publice invocantes, illos postmodum contumaciter admittere recusarint, baculo arundineo, eidem scilicet regi Aragonum, praetextu eorundem uxoris et filiorum, ut fertur, periculosius innitentes. Quos tamen, uxorem et filios sive regem per eos seu ratione ipsorum, in eadem insula, vel aliqua dicti regni Siciliae parte, ius aliquod non habere apertius praemissa declarant.

De Petro rege Aragonum, invasore per eum S. Apostolicam in Siciliam iure.

Ut Messanenses crudele Panormitanorum exemplum fuerint imitati

De misso legato apostolico.

et nos nihilominus decernendum duximus et etiam declarandum. In quae autem crimina falsa regiae dignitatis, immo et simplicis magistratus assumptio, seditio, violentiaeque cum armis commissio incidant, quibus addicendi sint poenitentialium patratores, nec fuit nec est opus exprimere, quia id nota et vetustissima decreta sanxerunt.

§ 8. Et quia memorati Aragonum regis excessibus non leve pondus adiicit ipsius et regni sui explicite descripta conditio, seriose duximus explicandum, qualiter de archivio ipsius Ecclesiae prodeuntia monumenta manifeste testantur, quod pie memoriae Innocentius Papa quartus praedecessor noster quondam Petrum regem Aragonum, eiusdem Petri Aragoniae regis avum, Arelatensi archiepiscopo, qui tunc erat, et aliis personis ecclesiasticis, nec non et quampluribus suis associatum proceribus per mare ad Sedem Apostolicam accedentem, ut inibi ab eodem Innocentio praedecessore militiae cingulum et regium acciperet diadema, honoravit multipliciter, honorifice ac benigne recepit, et in ecclesia Sancti Pancratii martyris iuxta Transtiberim per bonae memoriae Petrum tunc Portuensem episcopum in regem inungi faciens, deinde manibus propriis coronavit et regalia insignia universa, mantum videlicet et colobium, sceptrum et pomum, coronam et mitram, quae ad opus ipsius non solum speciosa, sed et pretiosa parari fecerat, ex more in regum coronationibus observando, munifice largitus eidem, ab eo iuramentum corporale recepit, per cuius religionem praefatus rex inter caetera fidelitatem et obedientiam ipsi Summo Pontifici, eiusque successoribus, dictaeque Romanae Ecclesiae, regnumque suum in ipsius obedientia fideliter conservare promisit; ac demum rex ipse cum multo tripudio et applausu coronatus iuxta eundem praedecessorem Innocentium ad Beati Petri Apostolorum Principis basilicam rediens, super illius altare sce-

Agget facinus Ecclesiam fiduciarium cum exitu.

Addicta S. A. clientelae a Petro illius avo fuerat Aragonia.

trum et diadema deposuit et militarem ense de manu eiusdem praedecessoris accepit, dictumque regnum suum, antea censuale a suis praedecessoribus eidem Ecclesiae constitutum, cupiens principali post Deum ipsius beati Petri, et Apostolicae Sedis protectione muniri, praefato Innocentio praedecessori, et per eum ipsi sacrosanctae Apostolicae Sedi obtulit, illudque sibi et successoribus eius in perpetuum divini amoris intuitu, et pro suae suorumque progenitorum remedio animarum, novo adiecto censu, constituit censuale; pollicendo adiiciens, et adiciendo pollicens, quod ipse ac successores sui specialiter eidem Sedi fideles et obnoxii teneantur. Haec autem perpetua lege fore servanda decernens, ut huiusmodi regalis concessio robor firmitatis inviolabilis obtineret, ipsam in scriptis redactam et de procerum curiae suo consilio praesentibus dicto Arelaten. archiepiscopo quondam Sancio patruo suo, Hugone de Baucio et Arnaldo de Fariano baronibus suis, sigilli sui munimine roboratam, eidem praedecessori concessit.

§ 9. Numquid igitur praemissa collata pariter, et solerti examinatione discussa praefatum regem Aragonum nepotem fidelitatis, ad quam memoratus avus, cuius est in eodem Aragoniae regno haeres, ipsum sicut et successores eius caeteros tam publice, tam solemniter obligarat eidem Ecclesiae, debitorem et violatorem, publicum reum non accusabant infidelitatis damnabilis et accusant? Profecto fidei debitae violatio violantem proculdubio arguit infidelem, praesertim cum praemissa non leviter aggravet fraudolenta confictio, qua idem rex Aragoniae nepos non absque fraudis comento notabilis finxisse detegitur, et apud nos etiam per solemnes nuncios affirmasse, quod cum sumptuoso et sollicito apparatu, ad Dei et Ecclesiae servitium et exaltationem catholicae fidei, potentiae suae brachium dirigebat; quod tamen contra eiusdem utilitatem fidei dictum regem Carolum

Regio edicto Petrus suos successores Ecclesiae stipendios constituit

Inde fidei violatae Petrus Siciliae invasor arguitur

Fraudo scelus operit

crucesignatum in Terrae Sanctae subsidium et publice ad Dei, eiusdemque fidei obsequia prosequenda dispositum, nulla diffidatione praemissa, quod multorum iudicio proditoris notam non effugit, hostiliter impetendo, nec non et contra ipsam matrem Ecclesiam terram eius, sicut praedicitur, invadendo et occupando direxit. Nec eum excusat, sed accusat potius, quod ad partes Africae insulae praedictae vicinas diebus aliquibus declinavit. Id enim ipsum ideo concinnasse probat, immo et convincit eventus, ut, opportunitate captata, commodius iniquitatem quam conceperat parturiret: maxime cum per suos nuncios missos exinde pluries eosdem Panormitanos sollicitasse, ac ipsis in praesumpta malitia obtulisse consilium et auxilium diceretur. Nec esset vel sit verisimile quod eandem Africam, terram quippe diffuso vastam ambitu, refertam incolis non prorsus imbellibus, crebris munitionibus ut habet fama non vacuum, opibus et aliis opulentam; cuius invasionem vix multorum regum et principum quorumque potentia coacervata praesumeret, ipse ad hoc proculdubio divitiis impar et viribus, cum comitiva modica bellatorum solus assumeret invadendam.

Panormitanos ad rebellionem sollicitat.

Eum anathema contra Siciliae invasores latum contraxisse constat.

§ 10. Numquid et iterum haec non ostendebant, et patenter ostendunt, quod idem rex Aragoniae nepos tamquam eiusdem insulae dicti regni Siciliae partis non modicae manifestus invasor et occupator ac Panormitanorum rebellium et seditiosis, commotionis, seu concitationis, pacisque turbationis contra praefatum regem Carolum motae notorius fotor et fautor, et adversus eandem Ecclesiam actor et factor, suique complices, comites, satellites et ministri praemissam per nos in praedicto Ascensionis festo latam in omnes nostris munitionibus, praeceptis, et inhibitionibus non parentes excommunicationis sententiam incurrerunt, nec absolutionis vassallorum suorum a iuramento fidelitatis, si quo tenebantur eis-

dem, privationis feudorum, quae ipsi a Romana vel aliis quibuscumque tenebant Ecclesiis, et expositionis personarum ultra mortem et mutilationem, bonorumque suorum comminatum in eodem festo periculum evitarunt. Universos autem insulae praelibatae rebelles, scilicet Messanenses, Agrigentinos et caeteros civitatum, castrorum, villarum, aliorumque locorum ipsius insulae cives, habitatores et incolas, cuiuscumque sint praeminentiae, dignitatis, conditionis, aut status, qui Panormitanis eisdem in pertinacia rebellionis assumptae saltem se illis audacia simili sociando, ac eos proinde validiores et firmiores in illa reddendo, nec non societatibus, confoederationibus, partionibus poenarum et iuramenti adiectione firmatis, ut ex tunc dicebatur uniendo favorunt, et tam alios quam Panormitanos eosdem, qui praedicto regi Aragoniae nepoti contra prohibitiones et monita nostra praemissa intendere, in invasione et occupatione praefatis ipsum recipere ac receptare, se illius regimini submittere, sibi que contra Ecclesiam, vel regem Carolum praedictos favorem et auxilium impendere praesumpserunt, eisdem subiectos sententiae ac periculo fore proculdubio ex tunc liquebat et liquet expositos: civitates vero, castra, villas et alia loca praedicta, nec non et universitates ipsorum ecclesiastico supposita interdicto. Haec sunt quippe quae per eundem Aragoniae regem nepotem Deo et Ecclesiae servitia exhibentur. Haec sunt quae ipsius Ecclesiae prosequi se iactabat obsequia. Haec fidei catholicae incrementa: sic exaltationem religionis christianae prosequitur, sic procurat, sic Dei, fidei, Ecclesiae, ac religionis earundem hostes persequitur, sic impugnat; talibus in se regalem dignitatem intulabat, talibus vitam suam, famam, genusque decorat.

§ 11. Quamquam autem tantis excessibus excedentium demeritis processus gravior deberetur, et ad praemissarum comminationum executionem ex tunc pro-

Pontifex post debitas munitiones

cedere non iniuste possemus, immo etiam, sicuti praedictorum perhibet consideratio deberemus; quia tamen nescit a charis charitas etiam laesa recedere, paternae charitatis affectio nos inducit, ut cum simus, licet insufficientibus meritis, Illius vicarii, qui non mortem peccatorum, sed ut convertantur et vivant, se velle fatetur, regem Aragoniae, et alios supradictos denunciationibus, munitionibus, mandatis, prohibitionibus et comminationibus ad conversionem celem, ne in peccatis, iniquitatibus, et sententiarum laqueis, quibus se, prout ex praemissis liquet apertius, involverunt, obdormirent in morte, curarem benignius excitare. Ideoque in festo Dedicationis et platea praedictis, de fratrum nostrorum consilio, denunciavimus saepifatos Petrum regem Aragoniae nepotem, suos comites, complices, satellites et ministros, ac insulae memoratae rebelles ex causis praedictis excommunicationis, civitates, castra, villas et alia loca praedicta, nec non et universitates ipsorum interdicti praemissis per nos latis sententiis subiaccere de novo, tam in regem et alios saepedictos, quam in universitates, castra, villas et loca praedicta ex causis eisdem, et propter auctam contumaciam eorundem in non parendo nostris monitis et praeceptis, et a nobis prohibita pertinaciter prosequendo diutius, tunc sententias similes promulgantes; praefatum autem regem, et externos universos et singulos, qui cum eo aut alias in praesentis turbationis sive rebellionis auxilium praedictam insulam ingredi praesumpserunt, vel inibi existentes eidem turbationi seu rebellionem quomodo-cumque favorunt attente monuimus, eis-que districte praecepimus, ut ab huiusmodi suis excessibus et offensis penitus desistentes, eandem insulam exirent omnino, numquam illuc in nostrum, et Ecclesiae vel regis Caroli praedictorum quoad praemissa quaecumque praeiudicium reversuri. Adiecit etiam ne quis

Regi, fautoribus, confoederationibus, quo factas

de novo ad id insulam supradictam intraret, vel aliquam eiusdem Siciliae regni partem publice vel occulte impeteret, turbaret vel aliquatenus molestaret. Universis quoque civibus, incolis, habitatoribus et universitatibus civitatum aliorumque locorum ipsius insulae cum similibus munitione et districtione iniunximus, ut regem Aragonum et externos antedictos prorsus expellerent, nullo unquam tempore ipsos aut alios ad praemissa vel similia inibi recepturi. Districtius insuper inhibere curavimus, ne idem rex Aragonum se regem Siciliae nominaret, regium sub intitulatione regni Siciliae sigillum assumeret vel uteretur assumpto, neque privilegia, immunitates, feuda, donationes, bona vel iura quaecumque in eo aut aliqua eius parte concederet, vel tamquam rex Siciliae quidquam agere attentaret, neque dominium vel subiectionem aliquam in quascumque singulares personas aut terras ipsarum seu potestariam vel quamlibet rectoriam, sive officium quocumque nomine censerentur, in civitate vel quovis alio loco maxime ipsius regni Siciliae aut alicuius partis Italiae in nostrum, Ecclesiae aut regis Caroli eorundem quomodocumque vel quaecumque gravamen per se vel per alium reciperet, vel etiam acceptaret, aut cum eis vel eorum aliquo in ipsorum Ecclesiae vel regis gravamen, sicut praedicitur, societatem sive aliam confoederationem contraheret vel servaret qualitercumque contractam. Neque singulares personae praemissae vel aliae undecumque civitates vel alia loca eidem in Ecclesiae ac regis Caroli praedictorum persecutione huiusmodi persistenti, vel alii pro eo sive in favorem ipsius praemissa concederent, vel aliquid praemissorum, aut ipsum vel alium pro eodem vel in favorem illius ad praedicta, vel aliquid eorum eligerent, nominarent, reciperent vel assumerent quomodo. Nec ipse rex Aragonum vel quivis alius singulares personas, civitates

Variaque prohibitiones, eisdem Siciliae declaratas

et loca eadem vel universitates ipsorum specialiter, aut cuiuscumque partis regni Siciliae, ut se vel terras suas eiusdem regis Aragonum dominio vel obedientiae cuiuscumque supponerent, aut eum vel alium pro eo seu in favorem ipsius in potestatem, rectorem vel ad aliud quodcumque officium, ut praedicitur, eligere, nominare vel admittere attentarent, sive cum eo societatem aliquam vel confederationem contraherent aut observarent qualitercumque contractam, seu quod cives, incolae, habitatores, civitates vel alia loca praedicta sive universitates eorum praesertim cuiuscumque partis eiusdem regni Siciliae, a nostra, Ecclesiae ac regis Caroli praedictorum fidelitate seu devotione quocumque modo averterentur, vel aversa etiam in huiusmodi aversione persisterent, per se, nuncium, vel litteras inducere, aut donis, promissionibus, seu alio quovis modo allicere vel sollicitare praesumerent: neve singulares personae, civitates, castra, villae seu loca praefata se dicti regis Aragonum huiusmodi, Ecclesiae ac ipsius regis Caroli, persecutioni quomodolibet insistentis, dominio, regimini vel obedientiae qualitercumque subiicerent, sive in nostrum, Ecclesiae seu regis Siciliae praedictorum vel gravamen, ut praedicitur, ipsum regem Aragonum, literas vel nuncios suos, vasa quaevis apta cuiuscumque navigio, gentemve recipere vel receptarent, aut accederent ad eundem, ipsive literas mitterent aut sibi, genti vel nunciis suis seu alii pro eis maxime in aliqua parte ipsius regni Siciliae obedirent vel intenderent, ministrarent fodrum, equos, arma vel vasa huiusmodi sub venditionis titulo, aut aliter quomodocumque ducerent concedenda, sed ab eodem rege Aragonum, vel alio pro ipso immunitates, feuda vel largitiones quaslibet in eodem regno Siciliae, quas constabat, et nos nihilominus declaravimus, et adhuc declaramus, decrevimus et adhuc decernimus non tenere, vel alibi occasione in-

stantis negotii eiusdem regni Siciliae, aut stipendia ubicumque contra nos, Ecclesiam vel regem Carolum supradictos reciperent, vel pro receptis promissum audeant servitium exhibere aut alias praestare consilium vel favorem publicum vel occultum, nec cum ipso rege Aragonum vel alio pro ipso seu in favorem ipsius societatem, colligationem vel conventiones quascumque in nostrum, Ecclesiae, aut regis Caroli eorumdem dispendium qualecumque contraherent, aut contractas etiam sub vinculo iuramenti vel quarumlibet adiectione poenarum sive pactorum auderent quomodolibet observare: singulariter autem Michaellem Palaeologum, qui se imperatorem nominabat, quemque super his, et praecipue super exhibitio in praedictis eidem regi Aragonum contra nos et praefatos Ecclesiam ac regem Carolum consilio, auxilio et favore, nec non pactis, conventionibus et confederationibus initis cum eodem ex tunc argumenta verisimilia deferebant; vox praeterea publica et communis accusationis quasi continue incessabat, omnesque sibi de facto vel quomodocumque subiectos attente monuimus, eisque districte praecipimus, ut omnia monitiones, praecipua, inhibitionesque praemissa, quae Michaellem et subditos contingebant eosdem, vel possent quoquomodo contingere aut in eis seu quoad eos qualitercumque locum habere, quae omnia et singula volumus pro nominatim singulariter et expresse repetitis haberi, et velut taliter repetita robor efficaciamque sortiri diligentius observarent, eisque studerent in omnibus et per omnia obedire. Alioquin tam ipsos regem Aragonum nepotem et Michaellem Palaeologum quam alios universos et singulos dictis nostris monitionibus, praecipuis vel inhibitionibus non parentes cuiuscumque forent praeminentiae, dignitatis, conditionis aut status ecclesiastici vel mundani, excommunicationis sententia, quam in eos de fratrum praedictorum consilio ex tunc duximus

Intentataque
eisdem regi.
fautoribus, etc
censuras.

proferendam, proinde innodatos esse decrevimus ipso facto, ac si expressi fuissent in huiusmodi processus nostri serie nominatim; civitates vero, castra et alia loca quaelibet, nec non universitates, quae iam dictis monitionibus, praecipuis vel inhibitionibus non parerent, ecclesiastico interdicto, quod ex tunc in illa promulgare curavimus, esse volumus eodem modo subiecta. Interdicta vero praemissa sic arcte praecipimus observari, ut in locis, quae incidissent in ea, vel incidere in futurum, nulla ecclesiastica sacramenta, exceptis dumtaxat Baptismate parvulorum et Poenitentis morientium, ministrarentur, nulla divina celebrarentur officia, nisi solum missarum solemnia, quae in cathedralibus et aliis collegiatis et parochialibus ecclesiis ad conficiendum Corpus Christi morientibus ministrandum, submissa voce, clausis ianuis, interdictis et excommunicatis prorsus exclusis, semel tantum in septimana permisimus celebrari. Non obstantibus quibuslibet privilegiis vel indulgentiis Cisterciensibus, Praedicatoribus, Minoribus vel religiosis aliis aut saecularibus personis dignitatibus, civitatibus, castris, locis, collegiis vel universitatibus quibuscumque, sub quavis forma vel expressione verborum ab eadem Sede concessis, quae omnia quoad haec volumus omnino viribus vacuari.

Rescissaque
pactiones om-
nes ad hoc ini-
tas.

§ 12. Et nihilominus societates, colligationes, conventiones huiusmodi, et quaslibet alias factas et etiam faciendas in favore ipsius regis Aragonum quoad instans negotium eiusdem regni Siciliae aut in Ecclesiae seu regis Caroli praedictorum qualecumque dispendium vel gravamen etiamsi essent iuramentorum, poenarum adiectione vel quovis alio vinculo roboratae, de potestatis plenitudine dissolventes, et carere decernentes omni robore firmitatis, universos et singulos qui se ad earum observationem quomodocumque seu quantumcumque solemniter astrinxerunt, ad eas observandas

decrevimus non teneri. Nec pro eo quod ipsas deinde minime observarent, de reatu perituri aut ratione poenarum vel conventionum quarumlibet adiectarum in illis posse in iudicio vel extra iudicium impeti, seu aliquatenus molestari: quin immo eos ab illarum observatione sub poena excommunicationis, quam ex tunc protulimus, et ipsos si secus facerent, incurrere volumus ipso facto, praecipimus penitus abstinere. Praediximus quoque apertius omnibus tam personis ecclesiasticis et saecularibus, quam civitatibus locisque aliis et universitatibus supradictis, quae huiusmodi mandatis nostris, praecipuis et inhibitionibus contumaciter non parerent, quod non solum ad exequendum comminationes praemissas, sed et alias gravius spiritualiter et temporaliter contra eos, et specialiter contra civitates, quas contingeret in huiusmodi contumacia deprehendi ad privandum eos archiepiscopali vel episcopali dignitate. Contra memoratos vero rebelles insulae supradictae ad interdiciendum ipsis cum quibuslibet aliis et aliis quibuscumque cum eis omne commercium quando et prout facti suaderet qualitas et fore videremus expediens, curarem procedere.

Aliaque poe-
nas inflctas in-
obedientibus.

§ 13. Ad haec praefatis regi Aragonum, Michaeli Palaeologo, et aliis universis, qui contra praemissa nostra monita et praecipua vel inhibitiones praedictum regnum Siciliae in eadem insula seu in reliquis regni praefati partibus invadere, turbare, impetere seu molestare quomodolibet praesumpserunt publice vel occulte, generali et publico edicto denunciavimus, quod nisi rex ipse Aragonum, aliique praedicti in eisdem insula et regno Siciliae ac vicinis seu quibuscumque Italiae partibus commorantes infra festum Purificationis Beatae Virginis super praeteritum, alii vero in locis remotioribus constituti infra kalendas aprilis, ac idem Palaeologus infra kalendas maii proxime sequentibus: quod quidem tempus

Indictamque
Petro, Michaeli
Palaeologo, ali-
isque diem.

eis pro peremptorio termino duximus assignandum, h. militer ad nostra, et Ecclesiae, mandata redirent nostris praecise beneplacitis parituri, et tam nobis et eadem Ecclesiae, quam praefato regi Carolo de contumacia et contemptu, damnis et iniuriis omnique interesse satisfactionem plenariam competentem tempore, quod eis ad hoc praefixerimus impensuri, ex tunc personas eorum, citra mortis et mutilationis periculum, et bona omnia mobilia exposuimus a quibuslibet fidelibus libere occupanda, ipsosque feudis, bonis et iuribus omnibus, quae ab eadem Romana, vel aliis quibuscumque tenerent Ecclesiis, privilegiis, indulgentiis et gratiis quibuslibet ipsis ab eadem Sede, sub quavis verborum forma concessis apostolica auctoritate privavimus; vassallos eorum a iuramento fidelitatis, quo forsitan tenerentur eidem penitus absolventes. Praedicto autem elapso termino quandocumque nobis videretur expediens ad privandum eundem regem Aragonum, ipsius etiam absentia non obstante, praefato regno Aragoniae, omnibusque aliis terris suis, seu ad ipsa regnum et terras similiter exponenda, quoad regnum ipsum, terrasque praedictas semper nostro et eiusdem Romanae Ecclesiae iure salvo. Et nihilominus contra eum pro qualitate criminum, quibus, ut praetactum est, ipsum praetendunt obnoxium, quantum nostrum officium pateretur, facti suggereret qualitas, nobisque fore videretur expediens, actore Domino procedere curarem.

Quae quidem censuras non erant relaxandae nisi in mortis articulo:

§ 14. Praemissas vero excommunicationis sententias prohibuimus absque speciali Apostolicae Sedis mandato nisi forsitan in mortis articulo relaxari, quo casu nisi absolutionis beneficium obtinentes infra tres menses postquam forent sanitati pristinae restituti, de loco interdicto supposito, si fortassis existerent inibi, recedentes, apostolico se conspectui praesentare curarent, satisfacturi de suis excessibus, pro quibus incurrerent sententias supra-

dictas, et Sedis eiusdem beneplacitis parituri relaberentur in sententias similes eo ipso, dictas quoque sententias sic firmiter et inviolabiliter volumus observari, quod absolvendi ab eis vel relaxandi easdem nisi forte in mortis articulo, ut est dictum, tam omnibus poenitentiis nostris, quam aliis quibuslibet confessoribus sive generalibus sive specialibus seu familiaribus quarumcumque vel quantumcumque sublimium personarum ubilibet consistentium ademimus potestatem, etiamsi a nobis vel aliquo praedecessorum nostrorum sub quacumque verborum forma generalem vel specialem aut liberam absolvendi aliquem vel aliquos a sententiis hominis vel canonis, seu alias eas quomodolibet relaxandi obtulerint facultatem. Si qui autem absque speciali Sedis praelibatae mandato ex tunc obtinendo contrarium forte praesumerent, tam absolventem a praedictis sententiis, seu relaxantem easdem, quam huiusmodi absolutionem vel relaxationem recipientem, in quacumque forent dignitate, praeminentia, statu vel ordine constituti, ex causa huiusmodi excommunicationis vinculo duximus innodandos. Huius etiam relaxationem sententiae praefatae Sedi similiter reservantes, mortis articulo dumtaxat excepto. Et tunc, nisi sanitate recepta infra temporis spatium competentis iuxta locorum distantiam ad Sedem venerint supradictam, suum humiliter recognituri reatum, et Sedis eiusdem beneplacitis parituri, relaberentur in sententias similes ipso facto. Ab his vero mulieres in hoc tantum excipivolumus, ut si solum praestiti ratione favoris in huiusmodi sententias forsitan inciderent, possent per dioecanos suos iuxta formam Ecclesiae absolutionis beneficium obtinere.

§ 15. Tantis itaque ac talibus praemissas monitiones, prohibitiones et poenarum comminationes memoratis Petro regi Aragonum nepoti, rebellibusque siculis, ministris, complicibus, satellitibus

Statutis quoque contra secus agentes poenis

Quae omnia sprete obtritaque fuisse constat

et fautoribus eorumdem tamquam apertis datis significationibus, ut a facie arcus fugerent et se ab instantis recti iudicii merita duritia liberarent, non humiliatum, sed obduratum est in suis pervertitibus insipientes cor eorum. Nec enim acquieverunt monitionibus, nec prohibitionibus paruerunt, nec comminationum horruere saevitiam, nec ab earum instantia expaverunt, sed, eis contemptis omnimodis, suas non solum continuatione aggravavere nequitas, verum etiam multiplicationibus variis ampliarunt. Ad alias partes regni Siciliae extra saepefatam insulam constitutas hostiliter impendendas suos sic fertur conatus nefarios extendentes (1).

Petrum regnum privat, subditos a iuramento solvens fidelitatis

§ 16. Ne igitur tam iustae comminationes fiant iniustae ludibrio, si earum iustitia prosecutione debita fraudaretur, neve sine vindicta gravis adeo crescat insania, dignum putavimus, ut memoratum Petrum regem Aragonum nepotem, tantamque ipsius proterviam ultrix sententia persequatur. Et ideo regnum Aragoniae, caeterasque terras regis ipsius de fratrum ipsorum consilio exponentes, ut sequitur, ipsum Petrum regem Aragonum eidem regno et terris, regioque honore sententialiter, iustitia exigente, privamus, et privantes exponimus eadem regnum et terras occupanda catholicis, de quibus, et prout Sedes Apostolica duxerit providendum in dictis regno et terris, Ecclesiae Romanae eiusdem, ut praemittitur, iure salvo: vassallos ipsius, quos, ut praemissa declarant, a iuramento fidelitatis, si qui tenebantur eidem, iam absolvimus, denunciante penitus absolutos, et denuo ab eodem et a quolibet fidelitatis vinculo et homagio expressius absolventes, ac eosdem Petrum quondam regem, Siculos complices et fautores eorum, omnesque alios singulares, qui praedictas monitiones, inhibitiones et comminationes

Siculosque rebelles, civitates, etc. ecclesiastico interdicto supponit.

(1) Legendum forsitan: *ampliarunt, ad alias partes regni Siciliae..... invadendas suos, sicut fertur, conatus nefarios extendentes.*

Bull. Rom. Vol. IV.

9

nes damnabiliter contempserunt, praemissis excommunicationis, universitates vero, civitates, castra et loca caetera denunciamus interdicti sententiis subiaccere: ipsos et ipsa ex causis eisdem et propter continuatam auctamque ipsorum contumaciam similibus sententiis supponentes.

§ 17. Universis praeterea christifidelibus cuiuscumque conditionis, praeminentiae, sive status, etiamsi dignitate pontificali seu regia forsitan decorentur, et specialiter archiepiscopis, episcopis, aliisque inferioris gradus praelatis, et personis ecclesiasticis, religiosis cuiuscumque religionis aut ordinis, et saecularibus, ipsique Petro quondam regi Aragonum, comitibus, vicecomitibus, baronibus, universitatibus civitatum, castrorum, caeterorumque locorum ac universis incolis et habitatoribus eorumdem regni et terrarum, quibus dictum Petrum tunc Aragonum regem privavimus, districtius inhibemus, ne ipse Petrus de dictis regno et terris se de caetero aliquatenus intromittat: neve caeteri supradicti eidem Petro dudum regi vel aliis quibuscumque contra dictas privationem et expositionem aut prosequentes easdem, per quos dicta regnum et terras occupanda Sedes eadem providebit, tentantibus se opponere assistant, vel qualitercumque favent, sive praestent in hoc consilium, auxilium seu favorem publicum vel occultum, quacumque occasione quaesita, vel praetextu alicuius homagii vel cuiuscumque colligationis, confoederationis, societatis seu cuiusvis conventionis aut iure contractae haecenus, sive imposterum contrahendae, etiamsi colligationes, confoederationes, societates et conventiones huiusmodi et alia supradicta poenarum adiectionis, literarum, vel iuramenti seu cuiuslibet alterius sint vinculo firmitatis innexa.

Dat Imperia praesullina ac proceribus ne Petro adhaereant.

Omnes collationes, foederaque cum eo inita pronunciat rescissa, poenaeque graviores praevariatores devincit.

§ 18. Nos enim colligationes, confederationes, societates, conventiones, caeteraque huiusmodi praemissa quoad hoc de potestate plenitudine dissolvimus; iuramenta super illis praestita, poenasque propterea praemissas penitus relaxantes et universos et singulos, qui eas contraxerant se ad earum observantiam quantumcumque solemniter astringendo, ab ipsorum in praemissis observatione penitus absolventes; specialiter autem archiepiscopis, episcopis et caeteris personis ecclesiasticis, comitibus, vicecomitibus, baronibus, incolis et habitatoribus supradictis eorundem regni Aragonum ac terrarum prohibemus expresse, ne dictum Petrum olim regem Aragonum pro rege vel domino recipiant vel habeant, neve sibi obediant vel intendant, aut ipsi vel alii pro eo de redditibus vel obventionibus, sive iuribus regalibus seu ratione domini debitis respondeant, vel aliquam satisfactionem impendere sub velamine quocumque praesumant: alioquin memoratum Petrum quondam regem et omnes singulares personas cuiuscumque sint praeminentiae, conditionis, aut status ecclesiastici vel mundani, etiamsi regalis dignitatis honore praefulgeant, excommunicationis, civitates vero, castra, villas et loca caetera, nec non universitates ipsorum, quae dictas inhibitiones vel earum aliquam praeterire propria temeritate praesumpserint, interdicti sententiis, quas ex nunc ferimus, decernimus subiacere.

Obstantibus derogat.

§ 19. Non obstantibus quibuslibet privilegiis vel indulgentiis quibuscumque imperatoribus, regibus, principibus, archiepiscopis, seu quibuslibet praelatis aliis, Cisterciensibus, Praedicatoribus, Minoribus, Hospitalariis, Templariis seu religiosis aliis aut saecularibus personis etiam in dignitate qualibet constitutis,

civitatibus, castris, locis, communitatibus, collegiis vel quibusvis universitatibus sub quacumque verborum forma vel expressione ab eadem Sede concessis, et quibuslibet aliis indulgentiis eiusdem Sedis, per quas praesentis processus effectus impediri valeat vel differri. Quae quidem omnia privilegia et indulgentias quoad hoc omnino viribus vacuumus. Et nihilominus contra huiusmodi praesumptores et specialiter contra dictos praelatos, religiosos, comites, vicecomites, barones, incolas, habitatores, civitates, castra, villas, ac alia loca et universitates ipsorum ad privandum eos et ea quibuslibet privilegiis, indulgentiis, immunitatibus, sive gratiis ipsis ab eadem Sede concessis, nec non terris, feudis et iuribus, quae a praefata Romana, vel aliis quibuscumque tenent Ecclesiis, seu personis ecclesiasticis, ac alias gravius spiritualiter et temporaliter, quando et sicut facti suaserit qualitas, et expedire viderimus, praevia divina gratia, procedemus.

§ 20. Ut autem huiusmodi noster processus ad communem omnium notitiam deducatur, cartas sive membranas processum continentes eundem in maiori Ecclesiae Urbevetae. appendi vel affigi ostiis seu superliminaribus faciemus, quae processum ipsum suo quasi sonoro praeconio et patulo indicio publicabunt; ita quod idem Petrus vel alii quos processus ipse contingit, nullam postea possint excusationem praetendere, quod ad eos talis processus non pervenerit, vel quod ignorarint eundem, cum non sit verisimile remanere quoad ipsos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur.

Actum apud Urbem Veterem in platea dictae Maioris Ecclesiae duodecimo kalendas aprilis, pontificatus nostri anno II.

Dat. die 21 martii 1283, pontif. anno II.

Publicatio huius processus

HONORIUS IV

PAPA CXC

Anno Domini MCCLXXXV.

Honorius IV antea Iacobus Sabellus, natione Romanus, diaconus cardinalis S. Mariae in Cosmedin, electus est Perusii in Summum Pontificem die 2 aprilis anno 1285, et Romae consecratus, atque inthronizatus est apud S. Petrum die 15 eiusdem. Sedit in pontificatu annos II, imperantibus in Oriente Andronico, in Occidente Rodolpho rege Romanorum. Obiit siquidem die 3 aprilis anno 1287 et sepultus est in ecclesia S. Petri iuxta Nicolaum Papam III. Vacavit Sedes menses X, dies XIX.

I.

Encyclicis literis Christifideles promotionis suae certiores faciens, ad divinam ipsi opem suis precibus conciliandam provocat (1).

SUMMARIUM

De divina providentia in dandis Ecclesiae pastoribus. — Non propriis viribus, sed in Dei potentia confidendum. — De Martini morte: — Cardinalium suffragiis in Honorium tunc S. Mariae diac. card. collatis: — Honorii in respuendo pontificatu modestia. — Quibus causis honorem adreiserit. — Spem in Deo collocat. — Praesules ad partiendum cum ipso onus hortatur.

Honorius episcopus servus servorum Dei.

De divina providentia in dandis Ecclesiae pastoribus.

Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius; mira et innumera suae virtutis opera, quae Ipse potens ex omnibus potenter et ineffabiliter operatur, ita sufficienter enuncians et explicite disserens, ut audiantur ab aliis, et audientes laudibus Ipsum condi-

(1) Ex Reynaldo ad annum 1285, § 17.

gnis attollant, laudandum procul dubio sine fine secundum multitudinis infinitae? Profecto admiratio mixta quaestioni praemissae non tam raritatem ad quaesita sufficientis insinuat, quam generalem omnium in hoc insufficientiam veridica insinuatione designat; nec enim quisquam explicare loquendo vel comprehendere sufficit meditando, cum sint incomprehensibilia Dei iudicia et investigabiles viae eius, et idcirco, nec ad comprehendendum vel etiam investigandum humana ratio proficit, sed investigando miratur, stupet et deficit, cur Ipse terribilis in consiliis super filios hominum, et praecipue circa regimen sacrosanctae matris Ecclesiae innotescens, interdum rectores ipsius virtutibus fortes et viribus pro suae dispositionis libertate subducit, interdum in successoris substitutione illis, quos aptiores ad id communis hominum censura perhibebat, omissis, Ecclesiae ipsius gubernationem et curam longe disparibus in utriusque alto suo consilio licet nobis occulto et nimirum admirando, saltem praemitendo committit; in hoc etiam sua omnipotentia, et nihilominus eandem Ecclesiam per Ipsum principaliter gubernari evidenter ostendens: evidens etenim est opus potentiae virtutisque potentis immensi operis sarcinam culmini apostolatus annexam adeo levigare debilibus, ut levigantis ope salubriter supportetur, et proinde manifestius pateat ipsam Ecclesiam regi et dirigi potius opitulantis arbitrio, quam illius, cui regimen eius erat sua dispositione seu permissione commissum.

Sic, sic ille Pater omnipotens providentia cuncta gubernans, constitutos inter maris mundi huius amari procellas, sine rate salvificat populum, qui alias ubi non est rector, facile corrumpit, a ruina sine rectoris idoneitate praeservans. Non enim vocat multos sapientes secundum carnem, non multos nobiles, multosve potentes, sed infirma mundi eligit, ut superbiam innitentis sibi fortitudinis humanae re-